

Motion till riksdagen 2021/22:4221

av **Ebba Busch m.fl. (KD)**

Hela Sverige ska fungera – Kristdemokraternas budgetmotion för 2022

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	3
2 Hela Sverige ska fungera.....	3
3 Bedömning av det ekonomiska läget.....	5
4 Kristdemokraternas ekonomiska politik.....	9
5 Reform för fler i jobb	16
6 Fler växande företag	30
7 Sänkt skatt på jobb och pension	34
8 Stärk familjerna	38
9 En hälso- och sjukvård som klarar behoven.....	44
10 En värdig och medmänsklig funktionshinderspolitik.....	50
11 Att åldras i trygghet och värdighet	53
12 Ett fungerande rättsväsende.....	62
13 Förebyggande insatser mot kriminalitet	69
14 En skola där ingen lämnas efter.....	73
15 Det civila samhället	78
16 Reform för fler bostäder	82
17 Ett starkare försvar	93
18 En förbättrad migrations- och integrationspolitik	94
19 En landsbygd med självförtroende	98
20 Politiskt ansvar för miljön och klimatet	101
21 Viktiga infrastruktursatsningar för hela Sverige	105
22 Sammanhållning över gränserna	109

23 Finansiering	111
24 Den offentliga sektorns finanser	114
25 Förslag till utgiftsramar	116
26 Beräkning av statsbudgetens inkomster	118

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i avsnitt 4–22 i motionen.
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2022–2024 enligt förslaget i tabell 2 i motionen.
3. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden och övriga utgifter för 2022 enligt förslaget i tabell 12 i motionen.
4. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2023 och 2024 enligt förslaget i tabell 13 som riktlinje för regeringens budgetarbete.
5. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2022 enligt förslaget i tabell 14 i motionen och tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen ska återkomma med lagförslag i överensstämmelse med denna beräkning.
6. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2023 och 2024 enligt förslaget i tabell 15 i motionen som riktlinje för regeringens budgetarbete.
7. Riksdagen beslutar om förstärkt jobbskatteavdrag enligt vad som anförs i kapitel 7.
8. Riksdagen beslutar om sänkt skatt för pensionärer genom en höjning av det förhöjda grundavdraget, enligt vad som anförs i kapitel 7.
9. Riksdagen beslutar om höjd brytpunkt enligt vad som anförs i kapitel 7.
10. Riksdagen avslår regeringens förslag om förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster.
11. Riksdagen avslår regeringens förslag om förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifterna för 19–23-åringar under juni–augusti 2022.
12. Riksdagen beslutar om ändringar i skattelagstiftningen med ikraftträdande den 1 januari 2022 enligt vad som anförs i kapitel 23.
13. Riksdagen beslutar att skattereduktionen för gåvor till ideell verksamhet ska utvidgas enligt vad som anförs i kapitel 15.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med lagförslag för att undanta Kommuninvest från riskskatt för större kreditinstitut, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag för att trappa ned a-kassans taknivåer fr.o.m. den 1 april 2022, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Hela Sverige ska fungera

Sverige är i grunden ett bra land att leva i, men utvecklingen går åt fel håll på flera sätt. När det gäller jobben, vården och tryggheten placerar sig Sverige på flera viktiga områden numera i Europabotten. Vi har bland Europas högsta arbetslöshet. Vi har lägst antal vårdplatser per invånare i Europa. Och inte i något annat europeiskt land ser vi en så tydlig ökning av det dödliga skjutvapenvåldet – samtidigt som Sverige är det tredje ”polisglesaste” landet i Europa. I vårt avlånga och vackra land behöver också förutsättningarna för att leva och verka utanför de stora städerna förbättras.

Det här är inte nya problem, vilket regeringen ibland vill låta påskina. Det som de kallar för coronaköer i sjukvården var i själva verket långa vårdköer redan före pandemin. Den tudelning på arbetsmarknaden som vi ser – där arbetslösheten är dramatiskt högre bland utsatta grupper än övriga – fanns långt innan vi gick in i en ekonomisk kris som en konsekvens av pandemin. Regeringens ovilja att synliggöra eller, vad värre är, göra något åt strukturella problem är påtaglig.

Regeringen gör inte vad som krävs för att vända utvecklingen. I stället har årets budgetproposition använts för att lösa Socialdemokraternas parlamentariska problem. Målet har varit att säkra tillräckligt stöd från partier med vitt skilda idéer om vad samhällsproblemen är, vad som bör göras för att möta dem och vilken ekonomisk politik som blir konsekvensen därav. Partier som dessutom har sett till så att förhandlingar om sakpolitik och reformer i budgeten inte kan äga rum.

Att spendera 74 miljarder i en budgetproposition är enkelt. Men att spendera dem på rätt saker visar sig vara svårare – särskilt när regeringen låter andra partiers önskelistor styra över och äventyra Sveriges ekonomiska politik. Istället för att genomföra de nödvändiga, och ibland svåra, strukturreformer som behövs strömmas pengar åt vitt skilda – och ibland rent av motstridiga – projekt.

Denna balansakt kräver allt fokus, och reformtempot dämpas. I ett känsligt konjunkturläge där det fortsatt krävs en expansiv ekonomisk politik, men där ekonomin samtidigt visar sig stark, behövs särskilt väl avvägda reformer som investerar i framtida tillväxt, välbästand och hälsa. I stället lägger budgeten alltför stort fokus på att lösa en enskild votering i kammaren här och nu och säkra ännu en stund av socialdemokratiskt regeringsinnehav.

Kristdemokraterna prioriterar annorlunda. Vi ser människorna bakom de dystra siffrorna. Patienten i vårdkö, den arbetslöse som söker försörjning och en arbetsgemenskap, familjer som upplever otrygghet i sina bostadsområden och behoven av att livet på landsbygden ska fungera.

Därför fortsätter vi att ta steg mot ett förstärkt vårdväsende för att säkra en tillgänglig och jämlik vård. Vi föreslår en nationell vårdförmedling för att patienter ska ges rätt att söka vård där ledig kapacitet finns. En vårdplatsgaranti ska motverka överbeläggningar, så att patientsäkerheten inte äventyras och så att arbetsmiljön för vårdpersonalen förbättras. Samtidigt bygger vi ut primärvården för att svensk hälso- och sjukvård ska göras mindre sjukhustung. En miljard för att minska och förebygga sjukskrivningar föreslås också.

Vi skapar möjligheter för arbetsgivare att anställa långtidsarbetslösa och människor med nedsatt arbetsförmåga genom förstärkta nystartsjobb och lönebidragsanställningar. Vi föreslår en ny typ av matchningsanställningar för att arbetsgivare ska våga att testa en anställning som annars skulle uppfattas som för riskfylld. Vi föreslår också en stor, tillfällig, skatterabatt för de företag som investerar, exempelvis i klimatomställning och digitalisering. Det ger förutsättningar för ökad och hållbar tillväxt.

Vi skapar drivkrafter till jobb genom ett nytt jobbskatteavdrag med tyngdpunkt på låga inkomster och dubbla jobbskatteavdrag när personer i utsatta grupper tar sig in på arbetsmarknaden. Arbetslösa som vill flytta dit jobben finns bör få stöd i form av en flyttpeng.

Vi stärker tryggheten med förslag om fler poliser, höjda polislöner och utbyggnad av rättsväsendets myndigheter. Gränsbevakningen förbättras för att stoppa vapensmuggling och få ett slut på dödsskjutningarna. Vi satsar stort på förebyggande insatser där

skolornas och familjernas viktiga roll i att öka tryggheten och förebygga gängkriminalitet och annan brottslighet ska stärkas.

I vårt budgetalternativ glömmet vi inte de som bor utanför storstäderna och som upplever att deras orter glöms bort – att vägar blir sämre, matbutiker och bensinstationer stängs och samhällsservice försämras. Att det tar lång tid innan polis och ambulans kommer, och att jobben försvinner när företagare går i pension utan att ha någon att lämna över verksamheten till. Vi föreslår stora satsningar i vår budget på det vi kallar hjärtlandet – på vägunderhåll och bredband, stärkt välfärd och stöd för företag på landsbygden.

Vi föreslår fler och större satsningar på förbättrade personalvillkor inom äldreomsorgen. Bättre villkor för personalen ger också mer kvalitet i omsorgen. Fler trygghetsboenden behöver byggas och äldreomsorgen präglas av mer gemenskapsfrämjande innehåll.

Samtidigt ser vi stora behov av att stärka pensionärens ekonomi. I vårt budgetalternativ förstärks tryggheten vid ett långt arbetsliv. Alla pensionärer får sänkt skatt och för de pensionärer som har sämst ekonomiska marginaler höjs bostadstillägget.

I spåren av pandemin ser vi också det underskott på gemenskap som byggts upp. Barn och unga har trillat ur föreningslivet, rört sig mindre och träffat färre närvarande vuxna. Personer i utsatta situationer har tappat sammanhang för stöd och hjälp. Många äldre har isolerats i hemmet. Vi föreslår ett stort återstartspaket för det breda civilsamhället som möter dessa behov, och vi föreslår ett fritidskort som möjliggör för alla barn att få ett sammanhang och en gemenskap.

I en tid av stora utmaningar globalt med klimatförändringar och ökande fattigdom måste Sverige agera. Vi föreslår reformer för ökad elektrifiering och mer koldioxidfri el samt en klimattombroms som ökar omställningstrycket i Europa. Liksom ett omfattande bistånd för att bland annat motverka svält, stärka vaccinering och hälsovård, och säkra flickors utbildning.

Nu är det dags att få upp reformtempot, möta samhällsproblemen och investera för framtiden. Det får vara nog med dystra rekord. Vi är beredda att ta oss an uppgiften att vända utvecklingen. För patienterna i vårdkön, för brottsoffren och de arbetslösa. Hela Sverige ska och kan fungera.

3 Bedömning av det ekonomiska läget

Pandemin förde snabbt Sverige och omvärlden in i en synnerligen djup lågkonjunktur, som en konsekvens av de åtgärder som regeringar världen över behövt ta för att stoppa smittspridningen av covid-19. I takt med att allt fler världen över vaccinerats har restriktioner lättats och tillväxten tagit fart, både i Sverige och i omvärlden.

Den närmaste tiden ser fortsatt ljus ut. Hushållens konsumtion ökar rejält när restriktioner lättas och BNP-tillväxten är stark i år (4,4 procent) och nästa år (3,6 procent), även om återhämtningen då går in i en lugnare fas enligt Konjunkturinstitutets prognos. Efterfrågan på svenska exportvaror är god och näringslivet visar på goda anställningsplaner i flera branscher men signalerar också brist på arbetskraft.

Trots denna snabba uppgång ur den ekonomiska krisen finns det stora osäkerhetsfaktorer. Risken för fortsatt smittspridning globalt och återinförda restriktioner som följd av det riskerar att dämpa tillväxten i en liten exportberoende ekonomi som

Sveriges. Ojämn vaccintillgång i omvärlden och risk för nya mutationer ökar dessa osäkerheter. Dessutom innebär stora offentliga skulder i många länder svårigheter om behovet av stora stödåtgärder återkommer, vilket kan hämma tillväxten.

Utöver fortsatta risker med pandemins utveckling finns andra osäkerhetsfaktorer. Problemen med leveranser av insatsvaror kan fortsätta att hämma produktionen. Företagens signaler om brist på arbetskraft, i kombination med höga arbetslöshets-siffror, indikerar också kompetensbrist och matchningsproblem på arbetsmarknaden, vilket påverkar tillväxten negativt.

Arbetsmarknadens utveckling präglas av en sjunkande, men fortsatt hög, arbetslöshet. För 2021 bedöms arbetslösheten hamna på 8,9 procent på helåret och för 2022 på 7,7 procent. Samtidigt som arbetslöshetstalet beräknas minska fortsätter dock långtidsarbetslösheten att öka – både i antal och i andel av den totala arbetslösheten. I augusti hade nära hälften – 47 procent – av de inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen varit arbetslösa i 12 månader eller längre. Det innebär nästan 200 000 personer i långtidsarbetslöshet. Även gruppen med dem som varit arbetslösa i 6–12 månader, och alltså står på tröskeln till långtidsarbetslöshet, växer. 68 procent av alla inskrivna arbetslösa i augusti månad tillhörde denna grupp. Arbetsförmedlingen varnar för att långtidsarbetslösheten riskerar att bita sig fast på höga nivåer.

Denna negativa utveckling på arbetsmarknaden skapar svåra problem där de som haft svårt att få jobb redan före den ekonomiska krisen – framför allt äldre, utrikes födda och de med lite eller ingen utbildning – hamnar allt längre bak i jobbkön när personer med mer utbildning och erfarenhet också är arbetsökande.

I omvärlden ser vi också ökade risker när fattigdomen växer i pandemins spår, vilket kan påverka den ekonomiska utvecklingen globalt. Omkring 120 miljoner människor har hamnat i extrem fattigdom sedan pandemins början, och antalet förväntas stiga under 2021 till cirka 150 miljoner personer i slutet av året, enligt Världsbanken. Bara under 2020 ökade antalet människor som inte har tillräckligt med mat för dagen med 320 miljoner.

Riskerna med detta är stora. Förutom det mänskliga lidande som det innebär, så har många låginkomstländer sämre möjligheter att bekämpa den ekonomiska krisen i pandemins spår. Många av dessa ekonomier har växt snabbare än resten av världen men har inte möjlighet att låna till stora ekonomiska stimulanser för att förhindra att den ekonomiska krisen blir djup. Samtidigt tenderar det internationella biståndet och utvecklingsstödet att sänkas när givarländer lägger resurser på återstart av sina egna ekonomier. Resultatet riskerar att bli fler människor i fattigdom och att ekonomier på väg upp tar flera steg tillbaka. Även konflikter riskerar att förvärras.

Pandemin har också visat att goda handelsrelationer och internationella samarbeten är sköra när de sätts under den press som pandemin inneburit. Policyutformning och restriktioner har skett med dålig eller ingen koordination mellan näraliggande länder, och protektionistiska åtgärder har skapat problem som riskerar att dämpa återhämtningen.

I det osäkra läge som råder drar Sverige nytta av att ha sparat i högkonjunktur, vilket ger oss utrymme för fortsatta finanspolitiska stimulanser, vilket möjliggör en långsam nedtrappning av finanspolitikens stöd till ekonomin. Precis som Sverige klarade den ekonomiska nedgången i finanskrisens spår bättre än de allra flesta jämförbara länder till stor del tack vare det finanspolitiska ramverket, inklusive överskotts målet, har det återigen visat sig tjäna oss väl när coronakrisen kom. Den låga statsskulden vid ingången av krisen har inneburit utrymme för snabb och kraftfull respons från riksdag

och regering för att öka kreditmöjligheterna, minska företagens kostnader för sjuk-skrivningar och skjuta till resurser till vård och omsorg samt för att stötta ekonomin i allmänhet och företag i synnerhet för att undvika konkurser och uppsägningar. Korttidspermitteringarna har visat sig vara ett kraftfullt och viktigt verktyg, framtaget med lärdom från finanskrisen, men hade samtidigt kunnat fungera ännu bättre om de också hade omfattat personer som har tidsbegränsade anställningar. Även omsättningsstödet till företag med stora omsättningstapp, som drevs fram från riksdagen, har varit mycket betydelsefullt.

Överenskommelsen mellan sju partier kring det finanspolitiska ramverket bör mot denna bakgrund fortsatt gälla, och vi bör, så snart osäkerheterna som riskerar att hämma återhämtningen har minskat, återgå till att stärka sparatet och minska statskulden. Det innebär ett fortsatt fokus på ansvar för de offentliga finanserna och beredskap för kriser. Med det finanspolitiska ramverket säkerställs dels att sparatet över en konjunkturcykel ska vara positivt, dels att den totala skuldnivån ska vara så pass låg att tillräckliga marginaler finns för att understödja ekonomin under kris. Med ramverket säkras hållbara offentliga finanser på både kort och lång sikt, samtidigt som finanspolitiken har utrymme att dämpa konjunktursvängningar och motverka kriser i ekonomin.

Det är nu centralt att visa politiskt ledarskap och även fortsättningsvis värna svensk ekonomi, samtidigt som Sverige återstartar efter krisen. Riskerna med att lägga fram en budget byggd på önskelistor från partier som står långt ifrån varandra i den ekonomiska politiken är att det blir en utgiftskoalition och att sparatet försvagas utan att strukturellt riktiga reformer genomförs och utan att tillräckligt fokus läggs på att lösa samhällsproblemen. Budgetpropositionen för 2022 visar att det för regeringen är viktigare att hitta ”balans” mellan de vitt skilda partier som kan tänkas rösta igenom budgeten i riksdagen än att genomföra de strukturellt riktiga reformer som nu krävs. Detta är särskilt allvarligt med tanke på budgetens omfång. Skattesänkningar genomförs utan att tillräckligt stärka drivkrafter till arbete, och bidrags- och ersättningsystem byggs ut på ett sätt som riskerar att leda till att människor göms och glöms bort, snarare än att få det stöd de behöver för att komma i arbete. I förlängningen bygger detta ut det offentliga åtagandet samtidigt som arbetslinjen försvagas – resultatet blir att välfärden över tid riskerar att urholkas både av omfattande ersättnings- och bidragssystem och av att färre arbetar och betalar skatt.

Konjunkturinstitutet har kritiserat flera av klimatåtgärderna i budgetpropositionen, då de har brister och begränsad effekt på klimatutsläppen. Dessutom menar Konjunkturinstitutet att regeringens definition av klimatåtgärder är alltför omfattande då satsningar på exempelvis järnvägsunderhåll och kollektivtrafik inkluderas.

Det är nu av stor vikt att de reformer som genomförs är strukturellt riktiga, så att återstarten av svensk ekonomi fortlöper och så att långtidsarbetslösheten bryts. Under pandemin har nya grupper som vanligtvis har en god anknytning till arbetsmarknaden hamnat i – eller är nära att hamna i – långtidsarbetslöshet. Det gör att denna grupp är diversifierad. Nu behövs därför en palett av jobbreformer så att olika grupper på arbetsmarknaden finner en väg till arbete. Vården behöver inte bara resurser utan även styrning och tydligt nationellt ledarskap. Brister i äldreomsorgen måste åtgärdas. Brottsbekämpande myndigheter måste få tillräckliga resurser och verktyg för att stoppa allvarlig brottslighet. Samhällsservice och jobb på landsbygden måste värnas.

Budgeten måste fokusera, prioritera och investera för tillväxt, välstånd och hälsa i framtiden. Samtidigt behövs en väl avvägd och ansvarsfull politik som värnar det finanspolitiska ramverket.

För 2022 bedömer därför Kristdemokraterna att finanspolitiken fortsatt bör vara expansiv, för att långsamt trappa ner finanspolitikens stöd till ekonomin då betydande osäkerhetsfaktorer fortsatt finns. Finanspolitiken behöver också sätta in åtgärder som bryter den negativa utvecklingen på arbetsmarknaden. Kristdemokraterna bedömer därför att reformer för cirka 74 miljarder bör genomföras för 2022. Detta innebär att det finansiella sparandet i offentlig sektor ligger på $-0,7$ procent av BNP 2022. Det strukturella sparandet beräknas därmed landa på $-0,6$ procent av potentiell BNP med Kristdemokraternas politik för 2022. För 2023 och 2024 väntas både det finansiella och det strukturella sparandet stärkas kraftigt och överskottsmålet nås.

Tabell 1 Bana för offentliga finanser

<i>% av BNP om inte annat anges</i>	2022	2023	2024
Finansiellt sparande Kristdemokraterna	-0,7	0,5	0,8
Strukturellt sparande Kristdemokraterna	-0,6	0,4	1,0
Finansiellt sparande volym	-37	30	50

Källa: BP22 och Riksbudget.

Det ska dock understrykas att de offentliga finansernas utveckling är särskilt svårbedömd givet de risker som kan komma att påverka uppgången i ekonomin. Skulle smittspridningen ta fart igen är Kristdemokraterna redo att snabbt vidta ytterligare åtgärder. Den – trots omfattande krisåtgärder under 2020 och 2021 – fortsatt låga statsskulden ger möjligheter till detta, samtidigt som det är viktigt att återgå till att stärka sparandet inom kort.

Konjunkturen har ett betydande genomslag på finanserna, men även den potentiella produktionsförmågan och efterfrågans sammansättning i jämvikt är av avgörande betydelse. En mindre justering av prognosen för exempelvis den potentiella produktivitetstillväxten kan få ett betydande genomslag på bedömningen av både det faktiska och det strukturella saldot i de offentliga finanserna på några års sikt. Även penningpolitikens utveckling är osäker. Konsekvensen av detta är att finanspolitiken måste utformas efter hand i ljuset av ny information.

Utgiftstaket är en viktig del av det finanspolitiska ramverket och utgör en övre gräns för statsbudgetens utgiftsnivå. Genom utgiftstaket ges riksdag och regering förbättrade möjligheter till kontroll och styrning av utgifterna. Kristdemokraterna har tidigare vänt sig emot regeringens mycket kraftiga höjning av utgiftstaken, som både möjliggjorde en kraftig utgiftsexpansion, men också i praktiken medförde att utgiftstaken förlorade sin styrande effekt. Om de kraftigt ökade skatteintäkter som har finansierat de ökade utgifterna skulle visa sig vara tillfälliga eller medföra en försvagning i arbetade timmar kommer det att kräva åtstramningar längre fram. Dessa riskerar att leda till neddragningar i välfärden eller nya skattehöjningar som slår mot jobb och företagande.

I detta läge, när vi återstartar ekonomin efter en ekonomisk kris och osäkerhetsfaktorer fortsatt råder, är ett tillräckligt utrymme för att stötta ekonomin så länge som behov finns dock av stor vikt. Därför bedömer Kristdemokraterna att regeringens föreslagna nivå på utgiftstaket för 2022 är rimlig.

Enligt de riktlinjer som finns bör en buffert för oförutsedda händelser lämnas obudgeterad under utgiftstaket för nästkommande budgetår. Hur stort budgetutrymme för reformer på utgiftssidan slutligen blir beror bland annat på hur stor del av budgeteringsmarginalen som under de kommande åren tas i anspråk av oförutsedda utgiftsökningar, t.ex. till följd av ökningar av volymer i de rättighetsbaserade transfereringssystemen eller den makroekonomiska utvecklingen. Regeringens utgiftstak har kritiserats av bland annat Finanspolitiska rådet för att vara så högt satta i

slutet av prognosperioden att den styrande effekten av taken helt gått förlorad. För 2024 återgår därför Kristdemokraterna till vår tidigare hållning gällande utgiftstakets nivå och sätter ett lägre tak än regeringen. Kristdemokraternas föreslagna utgiftstak under budgetperioden sätts som fallande andel av BNP.

Tabell 2 Förslag till utgiftstak – miljarder kronor om inte annat anges

	2022	2023	2024
Regeringens utgiftstak	1 634	1 539	1 595
Utgiftstak (KD)	1 634	1 545	1 580
Takbegränsade utgifter (KD)	1 609	1 514	1 533
Budgeringsmarginal, minimum (KD)	24	30	46
Budgeringsmarginal, % av takbegränsade utgifter (KD)	1,50%	2,00%	3,00%
Utgiftstak som andel av BNP (KD)	29,15%	26,74%	26,46%

4 Kristdemokraternas ekonomiska politik

Kristdemokraterna vill ha en ekonomisk politik som stödjer ett samhälle där varje människas förmåga tas tillvara och som underlättar för alla att gå från utanförskap till arbete. Den ekonomiska politiken ska också skapa förutsättningar för människor att bygga goda relationer och känna trygghet och tillit.

Vår ekonomiska politik bygger på tanken om social marknadsekonomi, vilket innebär att samhällsekonomin byggs bäst utifrån marknadsmodellen – men att modellen behöver kompletteras med en personalistisk människosyn och grundläggande värden för att fungera väl. Marknadsekonomi ger förvisso effektivitet, men lika viktigt är att ekonomin ger den enskilde frihet och utrymme – men också ansvar – att tillsammans med andra verka för det gemensamma bästa. Däri uppstår den sociala dimensionen i den sociala marknadsekonomin.

Den ekonomiska politiken ska därför syfta till utveckling som skapar resurser för att åstadkomma en bättre livssituation för alla människor. Viktiga delar är att skapa förutsättningar så att alla har möjlighet att arbeta i relation till sin förmåga, att den som är utsatt kan få stöd och att välfärden fungerar, att resurser förvaltas på ett hållbart sätt samt att företagande och innovation främjas genom en väl fungerande marknadsekonomi med effektiv konkurrens, stabila institutioner och etiskt handlande.

Kristdemokraterna vill skapa förutsättningar för ett samhälle med god ekonomisk tillväxt och ett företagsklimat som står sig starkt i den allt hårdare globala konkurrensen. En välfungerande ekonomisk politik ger oss resurser att satsa på välfärden, såsom en god vård och omsorg och en bra skola. Med genomtänkta reformer kring arbetsmarknaden och i skattepolitiken kan vi förbättra människors möjlighet att lämna arbetslöshet och utanförskap. Den ekonomiska politiken ska också stärka familjerna och det civila samhället, vilket är en grund för ett samhälle byggt på gemenskap där människor känner tillit till varandra.

Sveriges ekonomi är nu i en återstartsfas efter de restriktioner som rått under coronapandemin. Ekonomin visar stark tillväxt och näringslivet vill anställa, samtidigt som pandemin ännu inte är över och risken för ökad smittspridning skapar osäkerhet kring prognoser. Krisen dröjer också kvar på arbetsmarknaden där arbetslösheten förvisso minskar, men långtidsarbetslösheten ökar och riskerar att permanentas. Krisen har förstärkt flera betydande problem som fanns redan tidigare och som regeringen stått alltför passiv inför. Tudelningen på arbetsmarknaden är stor och trots den långa

högkonjunkturen före krisen stod stora grupper långt ifrån arbetsmarknaden. Nu är gruppen arbetslösa ännu större, och de som stod långt ifrån arbetsmarknaden före krisen har ännu sämre chanser till jobb. Tryggheten brister när antalet dödsskjutningar ökar snabbast i hela Europa, samtidigt som Sverige är det tredje sämsta europeiska landet gällande polistätthet. Dessutom saknas långsiktighet i finansieringen av rättsväsendet, vilket riskerar att lägga en hämsko på den utbyggnad som behövs för att knäcka gängkriminaliteten och stoppa dödsskjutningarna och den grova brottsligheten. Vårdköerna var långa redan före krisen, men nu har en ytterligare vårdskuld tillkommit och köerna har fördubblats. I augusti 2021 hade cirka 180 000 personer väntat längre än vårdgarantins 90 dagar på ett förstabesök hos läkare eller operation. Reformerna som kan beta av vårdskulden, korta köerna och säkra en jämlik vård i hela landet behöver nu komma på plats. Äldreomsorgens problem blev särskilt tydliga under pandemin, och vi agerade i finansutskottet för att åstadkomma bättre personalkontinuitet och personalvillkor, mer medicinsk kompetens och fler trygghetsboenden. Förutom att hålla i dessa satsningar behövs ytterligare resurser och reformer för att förbättra arbetsvillkoren för personalen, öka inflytandet för den enskilde och bryta ensamhet och isolering bland äldre.

Regeringens fokus i budgetpropositionen för 2022 är att säkra tillräckligt stöd för budgeten genom att söka en ”balans” mellan partier med vitt skilda idéer om vad samhällsproblemen är, vad som bör göras för att möta dem och vilken ekonomisk politik som blir konsekvensen därav. Det gör att regeringen inte klarar att hålla fokus på att lösa samhällsproblemen och genomföra de ibland svåra, men strukturellt riktiga, reformerna. Istället för att ta ansvar för helheten, låter regeringen andra partiers önskelistor styra över Sveriges ekonomiska politik. Balansakten kräver allt fokus, och reformtempot dämpas. I ett känsligt konjunkturläge där det fortsatt krävs en expansiv ekonomisk politik – men där ekonomin samtidigt visar sig stark – krävs särskilt väl avvägda reformer som investerar i framtida tillväxt, välbefinnande och hälsa. I stället lägger budgeten alltför stort fokus på att lösa en enskild votering i kammaren här och nu. Budgetpropositionen för 2022 visar tyvärr på bristande politiskt ledarskap och en oförmåga att prioritera det som är viktigt, trots det omfattande omfånget.

En av Sveriges mest angelägna utmaningar är att råda bot på den omfattande långtidsarbetslösheten. Trots att antalet inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen sjunker, så ökar långtidsarbetslösheten – nära hälften av alla arbetslösa har nu varit arbetslösa i 12 månader eller mer. Även andelen som varit arbetslösa i 6 månader eller längre ökar, vilket innebär att fler står på tröskeln till långtidsarbetslöshet om inte åtgärder sätts in omgående. Därför behöver nystartsjobben förstärkas kraftigt – och tillgängliggöras redan från 6 månaders arbetslöshet. Nystartsjobben har enligt utvärderingar den bästa övergången till vanligt jobb, och forskning visar att inflödet till nystartsjobben ökat när subventionen höjts. Det behövs också helt nya grepp för att få in personer med längre frånvaro från arbetsmarknaden. Vi vill införa matchningsanställningar i enlighet med den utredning som presenterades 2015, vilket innebär att en matchningsaktör anställer, rustar och ger stöd till dessa personer och hyr ut dem till olika företag och arbetsplatser. På så sätt kan arbetsgivare testa en anställning som annars skulle ha uppfattats som för riskfylld. Dessa åtgärder för att stimulera anställningar vill vi kombinera med dubbelt jobbskatteavdrag för grupper som har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden – nyanlända, unga som har arbetsmarknadsinsatser och personer som exempelvis på grund av arbetslöshet eller sjukdom har varit borta länge från arbetsmarknaden. På så sätt ökar drivkrafterna att både anställa och arbeta. Arbetslösa som flyttar dit jobben finns bör få stöd i form av en flyttpeng. Vi vill

också satsa på fler platser i yrkesvux (kortare yrkesutbildningar) och andra utbildningsformer och införa en enkel företagsform – entreprenörskapskonton – för att enkelt möjliggöra uppdrag hos fler arbetsgivare för så kallade gig-arbetare, vilket visat sig kunna leda till anställningar.

Det bör särskilt understrykas att jobb huvudsakligen skapas genom att entreprenörer startar och driver framgångsrika och välmående företag. Ett gott företagsklimat är nyckeln till att kunna möta framtida utmaningar och öka resurserna till vår gemensamma välfärd. Därför behövs en näringspolitik som är inriktad på att underlätta för företag att växa och anställa. Sektorer där jobb inte utförs på grund av höga skatter och avgifter måste reformeras så att marknaderna kan växa till. Generationsväxling måste underlättas – både inom familjen och till anställda som är villiga att ta över när en företagare går i pension.

Därutöver måste vi motverka orimliga skatter på entreprenörer och minska regelkrånglet, förbättra myndigheternas handläggning av ärenden kopplade till företag och förbättra tillgången till kapital. För att stimulera återstarten av ekonomin och förbättra tillväxtförutsättningarna över tid bör bolagsskatten tillfälligt sänkas för företag som gör investeringar. Historiskt många människor befinner sig nu på flykt undan förtryck och krig. Många har sökt och fortsätter att söka sig till Sverige. Det är en moralisk plikt och en självklarhet att ta emot människor på flykt. Men det skapar också utmaningar för vårt samhälle när en stor grupp människor ska integreras. Den tudelning som rådde på arbetsmarknaden redan före krisen är fortsatt betydande, och de som befinner sig längst ifrån arbetsmarknaden har fått ännu svårare att hitta ett jobb. Denna tudelning riskerar därmed att permanentas, med mänskliga, sociala och ekonomiska följder, om inte omfattande reformer genomförs.

Kristdemokraterna anser att kraftfull arbetsmarknadspolitik måste prioriteras. Det handlar inte bara om att få människor i jobb, och på så sätt säkra långsiktig tillväxt och välstånd, utan också om att människor behöver få tillhöra en arbetsgemenskap som bidrar med mening åt tillvaron när personer blir sedda och efterfrågade.

En förutsättning för att den ekonomiska politiken ska fungera bra på lång sikt är att det råder ordning och reda i statens och det offentliga ekonomien. Det finansiella ramverket har tjänat Sverige väl och bidrar i högsta grad till att Sveriges offentliga finanser stått väl rustade för den kris som nu råder. Den låga skuldsättningen har gjort det möjligt att agera snabbt i kris, utan att skuldsättningen stigit till oroande nivåer. När krisen de närmaste åren ebbar ut är det dock viktigt att vi återgår till att nå överskotts-målet för sparandet, så att skulden återigen minskar och vi därigenom rustar statens finanser för framtiden.

Tryggheten måste öka och komma alla till del. Det kräver en polis och ett rättsväsende som fungerar, är mer synligt och lokalt förankrat. Det kräver också ökade förebyggande insatser så att brott förebyggs. Familjernas och skolans roll i att förebygga gängkriminalitet och annan brottslighet underskattas i den offentliga debatten. Istället bör resurser sättas in för att ge stöd till föräldrar i deras viktiga roll och till att skapa god samverkan mellan föräldrar, skola, socialtjänsten och polis. Rättsväsendet behöver tillföras stora resurser kommande år och antalet poliser måste öka kraftigt, men organisation och anställningsvillkor måste också förändras så att effektiviteten ökar och fler poliser stannar i yrket. Därtill behöver resten av rättsväsendet byggas ut. Gränsbevakningen behöver också stärkas genom ökade befogenheter och resurser till Tullverket och Kustbevakningen, så att vapensmuggling kan stoppas och dödsskjutningarna få ett slut. I en tid då många oroar sig för den allvarliga brottsligheten, väljer regeringen

att inte skjuta till de resurser som behövs för att långsiktigt hålla i utbyggnaden av poliskåren med 10 000 kollegor.

Det säkerhetspolitiska läget i vår omvärld och i vårt närområde har försämrats och den förstärkning av vår försvarsförmåga som skett tack vare M/KD-budgeten behöver fortsätta.

Sverige har idag ett stort behov av en förbättrad integrationspolitik. En human flyktingpolitik kräver också en väl fungerande integration. Nyanlända behöver snabbare få arbete och en hållbar bostadssituation. Kristdemokraterna ser ett fortsatt stort behov av åtgärder som påskyndar asylprövningen och av att tiden då personer söker asyl används bättre vad gäller introduktion och språkinläring samt att den motverkar passivitet.

Den ekonomiska politiken bör också användas för att stödja goda mellanmänniska relationer. Det handlar främst om att ge familjer och det civila samhället möjlighet att utvecklas och fatta egna beslut genom att minska den politiska styrningen. Det offentliga bör ge stöd och underlätta på ett sätt som inte hämmar tilliten och riskerar att skada mer än hjälpa.

Kristdemokraterna anser att barns och ungas behov och rättigheter ska vara grunden för hur familjepolitiken och barnomsorgen utformas. Barn behöver tid och de behöver bli sedda. Familjer ser olika ut, men alla har samma betydelsefulla roll. Om familjerna är trygga ger de barnen goda förutsättningar att klara livets olika utmaningar. Barnens uppväxt påverkar därmed hela samhällsutvecklingen, både ekonomiskt och socialt.

Förskolan och barnomsorgen måste kunna möta varje barns behov av en trygg omsorg, gemenskap, lek och utveckling. Det är en självklarhet att alla föräldrar ska kunna välja den barnomsorg som är bäst för deras barn och själva hitta balansen mellan arbete och familjeliv. Kristdemokraterna är en motvikt till de politiska krafter som vill styra föräldrarnas val och kväva familjens frihet och möjlighet att utforma sin tillvaro.

Skolan behöver fördjupa sitt kunskapsuppdrag och genomtänkta reformer genomföras så att fler kan gå ut skolan med godkända kunskaper. En bra skola är central för att ge barn och unga en bra start i vuxenlivet och för ett fungerande samhälle.

Högre utbildning och forskning skapar möjligheter, tillväxt och dynamik och ett livslångt lärande i olika former blir allt viktigare för att tillgodose behovet av kompetens och fortsätta att utveckla samhället.

Det är också uppenbart att samhällets insatser behöver stärkas för att vända trenden med barn och unga som mår dåligt och drabbas av psykisk ohälsa. I det arbetet måste såväl familjer som barn- och ungdomsvården och skolan stärkas. Därutöver behöver det förebyggande arbetet med att ge fler barn en meningsfull och aktiv fritid i den ideella sektorns idrottsklubbar och föreningsliv ges bättre förutsättningar. Det bidrar till att mota både fysisk och psykisk ohälsa. Under coronapandemin har skärmtiden ökat och föreningsaktiviteten minskat för många barn. Nu krävs en återstart även av barns och ungas föreningsliv, för att minska stillasittandet och bidra till bättre fysisk och psykisk hälsa.

Det breda civilsamhället och föreningslivet i Sverige har drabbats hårt av pandemin och dess konsekvenser. Insamling och intäktsbringande arrangemang har försvårats och andra intäkter som sponsring har försvagats. Dessutom har pandemin inneburit svårigheter för vissa grupper av volontärer att bidra som vanligt. Särskilda tillskott behövs därför för en återstart av sektorn.

Kristdemokraterna vill bygga ett samhälle där människor kan åldras i trygghet och värdighet. Ett välfärdssamhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt,

tillvaratagande och omsorg om den äldre generationen. Kristdemokraterna menar att äldres vård och omsorg måste präglas av självbestämmande och valfrihet. En äldre person har, precis som yngre, individuella behov som inte kan tillgodoses i en mall.

Pandemin har visat på att bristande personalkontinuitet inte bara skapar sämre möjligheter för meningsfulla relationer mellan den äldre och personalen, utan att det till och med kan innebära fara med större risk för smittspridning. Krisen har också visat på hur äldre mår dåligt av att isoleras och att det finns ett stort behov av gemenskapsfrämjande aktiviteter. Personalens villkor inom äldreomsorgen har också äntligen kommit på agendan. Kristdemokraterna har länge drivit på för att deras villkor ska förbättras. Det initiativ som vi tog, tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet, i finansutskottet för att förbättra personalens villkor, stärka den medicinska kompetensen och bygga fler trygghetsboenden, var viktigt och ledde till att riksdagen fattade beslut om en extra ändringsbudget för dessa ändamål. Regeringen behöver nu se till att driva igenom reformerna med kraft och fortsätta dessa satsningar långsiktigt.

Men mer måste därför göras för att utveckla den gemensamt finansierade äldreomsorgen. Personalen dras fortfarande med det gissel som delade turer innebär. Äldreomsorgens chefer har ansvar för alldeles för många medarbetare. Mer måste göras för att förbättra personalens villkor. Utökad självbestämmande är en viktig del när det gäller att utveckla äldreomsorgen framöver. För att motverka den ensamhet och isolering som drabbar många äldre är det viktigt att fler får möjlighet att flytta till anpassade boenden med gemenskapsmöjligheter och att kontinuiteten i hemtjänsten förbättras så att de äldre som bor kvar hemma kan bygga meningsfulla relationer. En kraftig utbyggnad av platser i trygghetsboenden behöver ske, då den demografiska utvecklingen innebär att gruppen över 65 år kommer att växa kraftigt framöver och då kommunerna redan idag har stora problem med att ge de som behöver det en plats i tid. Att satsa på att bygga fler äldreboenden de närmaste åren är också en lämplig åtgärd i en återstartsfas för ekonomin – som kan skapa jobb och se till att hålla uppe aktiviteten i byggsektorn.

Men en sammanhållen seniorpolitik får inte bara handla om vård och omsorg. Svensk politik förmedlar i dag i alltför stor utsträckning att människor som passerat 65 inte har något mer att bidra med till samhället. Det friska åldrandet, de äldre som en viktig resurs och ett välfungerande samspel mellan generationerna är viktiga beståndsdelar i Kristdemokraternas seniorpolitik. Därför vill vi skapa fler möjligheter för äldre att arbeta längre upp i åren och förbättra pensionärernas ekonomi genom att bland annat genomföra ytterligare skattesänkningar för pensionärer och utöka jobbskatteavdraget för den som fortsätter att jobba efter 69 års ålder och genom stärkt BTP, utöver det regeringen föreslår. Vi vill också införa en trygghetsersättning, där äldre över 62 år ska kunna få förlängd sjukersättning om omställningen och rehabiliteringen bedöms ta oproportionerligt lång tid i förhållande till de år personen har kvar till pensionering. Att förbättra äldres ekonomi är också viktigt för att äldre som vill ska ha råd att flytta till nybyggda trygghetsboenden och så få igång flyttkedjor på bostadsmarknaden.

Kraftfulla reformer för att komma tillrätta med obalanserna på bostadsmarknaden behöver till. Framför allt behöver fler få möjlighet att äga sitt boende, istället för att fastna i den fattigdomsfälla som dyra nyproducerade hyresrätter eller dyra och osäkra andrahandslösningar riskerar att bli. Vi vill införa ett unikt system för ungas bospårande, se ansvarsfulla särlosningar för unga och förstagångsköpare som drabbas av dagens kreditrestriktioner samt möjliggöra för ägande i utsatta områden som idag nästan enbart erbjuder hyresrätter. Vi vill även förbättra bostadsbidraget så att fler familjer får

större möjligheter till ett bra boende, även i småhus. För att utöka utbudet av bostäder vill vi reformera tomträttssystemet och kraftigt öka planläggningen av mark för småhus.

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar sin utgångspunkt i varje människas absoluta och okränkbara värde. De som har störst behov ska också ges företräde till hälso- och sjukvården. När vi satt i regering prioriterade vi insatser för de mest utsatta patienterna genom stora satsningar på psykiatrin, cancervården och vården av kroniskt sjuka. Våra reformer vårdgarantin och kömiljarden bidrog till kortare vårdköer och ökad kvalitet. Tack vare M/KD-budgeten är kömiljarden nu återinförd och stora satsningar på primärvård och cancervård genomförs.

Nu behöver den vårdskuld som byggts upp genom inställda operationer och vårdbesök under pandemin betas av. Det duger inte att vården på vissa håll i landet inte räcker till, medan det på andra platser finns överkapacitet. Kristdemokraterna finner det orimligt att tillgång till behandling och sannolikhet för överlevnad av allvarliga sjukdomar kan skilja sig drastiskt åt beroende på var i landet man bor. Coronakrisen har visat på de stora problem som skapas när 21 olika regioner ska hantera vården. Utifrån de 21 regionernas olika demografiska och ekonomiska förutsättningar är det osannolikt att de kan leverera en jämlik vård åt befolkningen. Staten bör därför ha huvudansvaret för sjukvården för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. För oss är rätten till bra och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården. Längre köer och lägre förtroende för vården kräver också ordentliga strukturreformer och stora ekonomiska tillskott. Överbeläggningarna behöver minska och regionerna behöver skrota produktionstaken i sina vårdavtal och istället låta behövande få behandling där sådan finns att tillgå. En nationell vårdförmedling bör inrättas och upphandling av ledig kapacitet genomföras på nationell nivå. Primärvården behöver stärkas och fler måste få en fast läkarkontakt. Förlossnings- och eftervården måste stärkas över hela landet. Sjukfrånvaro måste förebyggas – för att minska mänskligt lidande, skapa möjligheter för fler att få arbeta 100 procent av sin förmåga och samtidigt spara stora samhällsresurser. Vi avsätter resurser för att göra dessa reformer möjliga.

Kristdemokraterna värnar möjligheten för människor att leva och bo i alla delar av landet. Men på många håll upplever människor att deras orter glöms bort – att vägarna blir sämre, matbutiker och bensinstationer stängs och samhällsservicen försämras. Det tar lång tid innan polis och ambulans kan vara på plats, och jobben försvinner när företagare går i pension utan att ha någon att lämna över verksamheten till. Vi föreslår därför stora satsningar i vår budget på det vi kallar hjärtlandet – på vägunderhåll och bredband, stärkt välfärd och stöd för företag på landsbygden.

Ett stort samhällsproblem som vi behöver möta är den ofrivilliga ensamheten. Över en miljon svenskar säger sig sakna en nära vän, och allt fler begravningar sker helt utan ceremoni – utan en enda vän eller anhörig närvarande. Forskningen visar att barn som upplever ensamhet har större risk att bli underkända i skolan, och äldres ensamhet innebär större risk för demens, depression och fysisk inaktivitet, vilket medför ytterligare risk för diabetes, stroke och hjärt-kärlsjukdomar. Under pandemin har arbetslösa visat sig vara en grupp som är särskilt utsatt för ofrivillig ensamhet. Kristdemokraterna anser att det nu behövs krafttag för att säkerställa att politiken inte bidrar till ökad ensamhet, utan att all politik gemenskapssäkras. Det innebär bland annat att äldrepolitiken måste möta sociala behov, vården bör utveckla förskrivning av sociala aktiviteter som ett led i att motverka ensamhetens hälsokonsekvenser och civilsamhället behöver stärkas. Reformerna måste till som ger föräldrar mer tid med barnen under hela

uppväxten och bostadsbyggande och stadsplanering bör utformas för att främja social gemenskap på samma sätt som miljömässig hållbarhet.

Kristdemokraterna förespråkar en hållbar flyktingpolitik som präglas av humanism och medmänsklighet, ett generöst bistånd som når fram och en politik som främjar handel och ökade möjligheter till rörlighet över gränserna. Vi står också inför stora utmaningar gällande miljö- och klimatpolitiken. Effekterna av den alltför snabba uppvärmningen av jorden slår hårdast mot den fattiga delen av jordens befolkning. De internationella överenskommelser som möter detta hot måste upprätthållas och stärkas. Sverige bör vara ett föregångsland när det gäller miljö- och klimatpolitik genom effektiva miljöåtgärder såsom styrmedel för att minska klimat- och miljöpåverkan. Vi föreslår bland annat en annulleringsmekanism för utsläppsrätter, för att på ett mycket effektivt och träffsäkert sätt minska utsläppen.

Tabell 3 Urval av Kristdemokraternas reformer i budgetmotionen 2022

Miljoner kronor

	2022	2023	2024
Vård/sjukvård			
Inför en nationell vårdförmedling	4 000	2 100	
Vårdplatsgaranti			1 000
Trygg förlossningsvård och eftervård	1 500	1 500	1 000
Mer personal i primärvården	1 200	1 400	1 600
Ny sjukskrivningsmiljard	1 000	1 000	1 000
Kvinnors hälsa	75	25	25
Jobb			
Jobbskatteavdrag, bred sänkning	12 000	12 300	12 700
Höjd skiktgräns, statlig inkomstskatt	1 100	2 300	3 500
Förhöjt JSA från 69 års ålder	1 000	1 100	1 100
Dubbelt jobbskatteavdrag för vissa grupper	1 160	1 060	960
Kraftig förstärkning av nystartsjobb	3 084	3 403	3 422
Matchningsanställningar	734	1 100	1 100
Förstärkt lönebidrag	180	180	180
Landsbygd/jordbruk			
Vägunderhåll	1 500	2 000	2 000
Utökad medfinansiering CAP		1 000	1 000
Drift av enskild väg och tjälsäkring	255	270	430
Driftsstöd till dagligvaruhandeln	50	15	15
Stöd för fler och säkrare mackar	25	25	
Bredbandsutbyggnad	100		
Återställande av Norrlandsstödet	14	14	14
Ägarskifteskontor	15	15	15
Rättsväsende			
Polisen	1 100	900	2 400
Säpo	17	90	145

	2022	2023	2024
Kriminalvården	161	349	649
Åklagarmyndigheten		42	69
Sveriges Domstolar	100	300	165
Tullverket	100	100	100
Kustbevakningen	40	80	130
Förebyggande insatser	1 100	1 020	860
Äldre			
Fler trygghetsboenden	500	250	250
Förbättrade villkor för personalen	1 300	1 300	1 300
Gemenskapsvärdar	200	200	200
Äldresamtal	160	160	160
Digitalisering, äldreboende	240		
Sänkt skatt för pensionärer	5 000	5 100	5 300
Höjt bostadstillägg för pensionärer	900	900	900
Familj			
Jobbskatteavdrag för föräldrar	3 800	3 800	6 300
Generellt föräldrastödsprogram	176	176	176
Mer generös föräldraförsäkring	500	500	500
Höjd barndel i bostadsbidraget	600	600	600
Civilsamhället			
Återstartspaket för civilsamhället	470		
Motverka äldres ensamhet och Äldrelyftet	40	40	40
Fritidskortet	830	860	880
Klimat och tillväxt			
Skattereduktion för investeringar	6 000	1 690	110
Annullering av utsläppsrätter	1 000	500	100
Totalt reformlista	53 326	49 764	52 395

5 Reformen för fler i jobb

Hos varje människa finns ett behov av att få känna gemenskap med andra, ta eget ansvar och utvecklas som person. Att ha ett arbete eller en annan meningsfull sysselsättning att gå till är därför av största vikt för varje enskild person. Arbetsmarknadspolitik handlar därmed om mycket mer än samhällsekonomisk effektivitet och de offentliga finanserna. Det handlar om förvaltarskap och om att se till att alla får en chans att utveckla sina förmågor. Vi vill ha ett samhälle som tar vara på människors möjligheter och inneboende förmåga. Människans värde sitter inte i hur mycket hon arbetar eller hur produktiv hon är, men arbetets betydelse för enskildas utveckling är mycket stort.

Arbetet har också en avgörande betydelse för möjligheten att bygga trygga familjer. Om man har ett arbete har man bättre förutsättningar att både bilda familj och ge sina barn goda uppväxtvillkor. Detta betyder förstås inte att de som saknar arbete skulle vara sämre föräldrar, utan helt enkelt att möjligheterna att få livet att fungera blir betydligt enklare om man har ett arbete och en egen försörjning.

Kristdemokraterna vill att arbetsmarknadspolitiken ska ha full sysselsättning som det övergripande målet. Alla kan inte arbeta 100 procent av heltid, men alla ska ha möjlighet att arbeta 100 procent av sin förmåga. Allt annat är slöseri med mänskliga resurser.

I Sverige finns idag stora strukturella utmaningar, något som förstärkts till följd av coronakrisen. Fler är idag arbetslösa och arbetslöshetstiderna är längre, vilket ökar risken att arbetslösheten biter sig fast. Men även långsiktigt har Sverige problem på arbetsmarknaden; såväl antalet som andelen arbetslösa i utsatt ställning har ökat under lång tid, vilket resulterar i en kraftigt tudelad arbetsmarknad. Medan den senaste, långa, högkonjunkturen, innan coronapandemin, har inneburit en god arbetsmarknadsutveckling för inrikes födda med god utbildning, har utvecklingen varit mycket svag för utsatta grupper på arbetsmarknaden, såsom utomeuropeiskt födda och personer utan fullständig gymnasieutbildning. I det senaste underlaget från Arbetsförmedlingen har andelen inskrivna arbetslösa med svag konkurrenskraft (tidigare ”utsatt ställning”) på arbetsmarknaden varit omkring 70–75 procent av samtliga inskrivna arbetslösa. Gruppen uppgår nu till drygt 300 000 personer. För dessa grupper är trösklarna in på svensk arbetsmarknad alltför höga, något som Finanspolitiska rådet, IMF och OECD länge påpekat. Andra grupper som också har det tufft på den svenska arbetsmarknaden är äldre och personer med funktionsnedsättning.

Långtidsarbetslösa är också en grupp som befinner sig i en svår situation. Antalet personer som varit arbetslösa i över 12 månader var 180 000 i augusti, vilket var en ökning med 65 procent jämfört med samma månad i fjol. Långtidsarbetslösheten är särskilt allvarlig eftersom det rör personer som snabbt får det allt svårare att ta sig tillbaka i arbete. För denna grupp behövs det därför nya kraftfulla insatser för att ge dem möjlighet att komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Följden av långvarigt utanförskap är ofta hälsomässiga och sociala problem. Arbete ger också den enskilde direkt möjlighet att få bättre ekonomi och påverka sin situation. Med fler sysselsatta skapas också resurser som kan förstärka de offentliga finanserna och öka resurserna till välfärden. Genom att fler får arbete kan de offentliga resurserna användas på ett bättre sätt för att ge stöd till dem som är mest utsatta. Med andra ord är tillkomsten av nya jobb och fler i arbete den i särklass viktigaste fördelningspolitiska frågan.

Vi ser också ett stort behov av att förlänga arbetslivet. Alla ska inte i varje läge jobba fler timmar, men för att klara exempelvis den demografiska utmaningen som framtidens pensioner och välfärdens finansiering, men även kompetensförsörjning, så behövs det att fler jobbar fler år och timmar över en livscykel. Vi diskuterar då oftast att förlänga arbetslivet i slutet. Det är bra, och Kristdemokraterna har flera reformer för detta. Men lika viktigt är att tidigarelägga inträdet, både för unga som saknar eftergymnasial utbildning och för dem som studerar på högskola eller universitet. Sveriges studenter tar examen i genomsnitt betydligt senare än studenter i andra OECD-länder.

En arbetsmarknad där alla får plats

I Kristdemokraternas Sverige får fler chansen till en arbetsgemenskap och vårt mål är att alla ska kunna jobba 100 procent av sin förmåga. Men för att det ska bli möjligt krävs omfattande reformer för att vända utvecklingen och skapa en arbetsmarknad där alla får plats.

Dubbelt jobbskatteavdrag för personer som går från utanförskap till arbete

Den tudelade arbetsmarknaden där flera grupper av olika skäl har större problem att nå arbetsmarknaden gör att Kristdemokraterna särskilt vill uppmuntra dem att söka jobb. Därför föreslås dubbelt jobbskatteavdrag för personer som är upp till 23 år och har en subventionerad anställning eller andra arbetsmarknadspolitiska insatser, långtidsarbetslösa och nyanlända. Dessa skattesänkningar beskrivs närmare i avsnitt 6.1 Skattelättnader för fler i arbete.

För många som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden är den ekonomiska vinsten av att ta ett arbete alltför låg. När skatten och jobbresorna har betalats och de inkomstrelaterade bidragen eller ersättningarna har minskats är det inte säkert att man har mer pengar kvar i plånboken jämfört med tidigare. Detta gäller inte minst om det är en deltidstjänst som man först blir erbjuden.

Personer som varit borta länge från arbetsmarknaden kan idag få nystartsjobb där arbetsgivaren får borttagen arbetsgivaravgift baserat på en persons bortavaro från arbetsmarknaden. På motsvarande sätt vill vi att personer som kommer från en långvarig arbetslöshet eller sjukskrivning också ska kunna få dubbelt jobbskatteavdrag under en tid baserat på hur länge de varit frånvarande från arbetsmarknaden; tiden med skattenedsättning ökar med längden på frånvaron från arbetsmarknaden, precis som nystartsjobben fungerar när det gäller arbetsgivaravgifter.

För varje månads arbetslöshet över ett år får den enskilde två månader med dubbelt jobbskatteavdrag. Har man varit arbetslös i 18 månader får man ett år med dubbelt jobbskatteavdrag, och har man varit arbetslös i två år så får man två år med förhöjt jobbskatteavdrag. Tillsammans med nystartsjobbets nedsatta arbetsgivaravgift för den som varit frånvarande från arbetsmarknaden underlättar vi för personer att ta steget från ett långvarigt utanförskap till arbete.

Det dubbla jobbskatteavdraget bör också ges till alla unga upp till 23 år som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och till nyanlända under de första fem åren i Sverige. Det innebär att de grupper som kan komma ifråga för etableringsjobb eller nystartsjobb skulle få en kraftig skattelättnad som gör det lönsamt att ta ett arbete också till något lägre lön. Den stora tudelningen på arbetsmarknaden, där en majoritet av de arbetssökande i utsatt ställning utgörs av utomeuropeiskt födda med högst förgymnasial utbildning, pekar på behovet av insatser för att dessa människor inte ska fastna i utanförskap. Att ha en arbetsgemenskap är viktigt för integration och egenförsörjning. Med reformen ökar möjligheterna för fler arbetstillfällen för arbetskraft med något lägre kvalifikationer att växa fram.

Det dubbla jobbskatteavdraget för unga, nyanlända och de som kommer tillbaka från arbetslöshet eller sjukskrivning ges fullt ut upp till arbetsinkomster på 18 000 kronor och trappas sedan successivt av för månadsinkomster upp till 26 000 kronor. För inkomster över 26 000 kronor ges ordinarie jobbskatteavdrag.

Givet problemen med hög långtidsarbetslöshet och en tudelad arbetsmarknad och vikten att få reformer på plats snabbt föreslår Kristdemokraterna att förslaget om dubbla jobbskatteavdrag betalas ut som en jobbstimulans, på utgiftssidan, för de som går från långtidsarbetslöshet till jobb. Det gör att Kristdemokraternas satsning på dubbla jobbskatteavdrag regleras som en utgift under UO14 för 2022 och först därefter som en minskad intäkt. För detta avsätts 1 160 miljoner kr.

Kraftfull förstärkning av nystartsjobben

Nystartsjobb är en subventionerad anställningsform som är riktad till långtidsarbetslösa. Den har enligt utvärderingar den bästa övergången till vanligt jobb, med en övergång till arbete för 30–37 procent av deltagarna. Samma siffra för regeringens egen reform, extratjänster, är 5 procent. Nystartsjobb gör att arbetsgivarens kostnad för en anställning blir väsentligt lägre och styckkostnaden för staten är – jämfört med extratjänsterna – hälften så stor.

Idag får en arbetsgivare som anställer en person som är äldre än 25 år och som varit arbetslös i mer än 12 månader som huvudregel en subvention motsvarande ett belopp på en arbetsgivaravgift. Är personen 20–25 år ges stöd redan från 6 månaders arbetslöshet. Om personen varit arbetslös längre än två år kan både 2 och 2,5 arbetsgivaravgifter betalas ut som stöd. För nyanlända gäller som huvudregel 2,5 arbetsgivaravgifter.

Situationen med ett kraftigt växande antal långtidsarbetslösa kräver åtgärder. En sådan är att tillfälligt och kraftigt förstärka subventionen i nystartsjobben. Genom att subventionen i nystartsjobben förstärks blir reformen mer attraktiv för arbetsgivare och fler kan få chansen till ett arbete.

Fördubblad subvention i nystartsjobben

- Subventionen höjs från 1 till 2 arbetsgivaravgifter redan vid 1 års arbetslöshet.
- Subventionen på 1 arbetsgivaravgift ges istället redan vid 6 månaders arbetslöshet och gäller i ett år.
- För unga mellan 20 och 25 år gäller subventionen om 2 arbetsgivaravgifter redan från 6 månaders arbetslöshet.
- Vid arbetslöshet över 2 år ges 2,5 arbetsgivaravgiften och för alla nyanlända och personer som varit arbetslösa i mer än 3 år höjs subventionen till 3 arbetsgivaravgifter.
- Stödet gäller upp till två år, som idag.
- De förhöjda stödnivåerna gäller för anställningar tecknade de kommande 12 månaderna.

Enligt en studie från IFAU fördubblades inflödet till nystartsjobben när subventionen höjdes från 1 till 2 arbetsgivaravgifter år 2009. När det gäller de långtidsarbetslösa finns det alltså anledning att förstärka subventionen för att fler ska finna det attraktivt att anställa via nystartsjobb. Vi beräknar att ca 16–20 000 fler får ett nystartsjobb. Utgifterna för nystartsjobben beräknas öka med ca 3 miljarder kr 2022 och 3,3 miljarder kr därefter.

Det utökade stödet föreslås ges för tillkommande anställningar. Företag ska inte kunna säga upp personal som redan idag har ett nystartsjobb för att tillgodose sig en större subvention för samma anställning. Därutöver ska företag som har aktiva

subventionerade anställningar inte tillåtas att säga upp dessa för att anställa andra med högre subventionsgrad. För den nya gruppen som får 1 arbetsgivaravgift redan vid 6 månaders arbetslöshet införs ett maxtak på utbetald lön som uppgår till 25 000 kr, vilket därmed omfattar bland annat de tio yrkesgrupper som har lägst medianlön. Taket införs för att stödet ska bli mer träffsäkert.

Höjt lönetak i nystartsjobben

Den förra rödgröna regeringen försämrade villkoren i nystartsjobben genom att både sänka lönetaket och göra det mindre förmånligt för arbetsgivaren. Kristdemokraterna föreslår i sin budgetmotion för 2022 att lönetaket i nystartsjobben höjs från dagens 20 000 kr till 21 000 kr. Detta kostar 95 miljoner kr 2022 och gör att nystartsjobben kan användas något bredare.

Längre arbetsliv

Att få in en fot på arbetsmarknaden är helt avgörande för möjligheten att kunna bygga upp ett fungerande liv som vuxen. Utan arbete är det svårt att ordna med ett eget boende, att bygga upp en stabil privatekonomi och att bilda familj. Känslan av delaktighet och gemenskap samt det ansvar som ett arbete för med sig är också mycket viktigt för ungas personliga utveckling. Att som ung etablera sig på arbetsmarknaden tar dock allt längre tid. Etableringsåldern har ökat från 21 till 29 år sedan 1990. Det beror till viss del på att fler väljer att läsa vidare på universitet och högskola, vilket också ofta krävs av fler på en alltmer avancerad arbetsmarknad.

Men jämfört med OECD-länderna i övrigt tar svenska studenter ut examen sent. Om man skulle kunna tidigarelägga den genomsnittliga examensåldern med ett eller ett par år skulle stora vinster göras för den enskilde, som skulle få en högre livsinkomst och pension, men också för samhället i stort som skulle få större avkastning på utbildningen. För att de som studerar ska stimuleras till att ta sin examen och snabbt komma i arbete är Kristdemokraternas förslag därför att en examensbonus inrättas i form av ett fördubblat jobbskatteavdrag för de som tar en akademisk examen före sin 25-årsdag. Den extra skattelättnaden gäller då i två år efter examen.

Vi vill också underlätta ytterligare för äldre att arbeta. Vi vet av erfarenhet att skattelättnader för den enskilde i kombination med nedsatt arbetsgivaravgift kan vara effektivt – som i fallet med dubbelt jobbskatteavdrag för de över 65 år i kombination med lägre arbetsgivaravgifter. Kristdemokraterna föreslår därför att det förhöjda jobbskatteavdraget höjs från 69 års ålder med 37 procent, vilket innebär att en arbetande 69-åring får upp till 925 kr per månad mer efter skatt.

Vi vill också snarast införa en möjlighet att pausa utbetalning av tjänstepension, något som idag bara är möjligt för allmän pension. Idag är reglerna sådana att en pensionär som påbörjat utbetalningen av tjänstepensionen inte kan pausa utbetalningen. Det riskerar att ha en hämmande effekt på äldres arbetsutbud och vilja att tillfälligt, eller sporadiskt, återgå i arbete. Kristdemokraterna anser därför att det bör göras möjligt att pausa tjänstepensionen och hantera den likt den allmänna pensionen.

Tillfälligt handledarstöd för fler i arbete

Krisen har också fått tydliga effekter på de utsatta grupper på arbetsmarknaden som behöver mest stöd. Långtidsarbetslösheten har ökat kraftigt och enligt Arbetsförmedlingens prognoser kommer personerna i utsatt ställning på arbetsmarknaden att uppgå till nära 300 000 personer under 2021. Samma personer har stor risk att fastna i försörjningsstöd och utanförskap. Samtidigt vittnar Arbetsförmedlingen om att företagen nu blivit mindre benägna att anställa och anordna plats för subventionerade anställningar och andra arbetsmarknadsåtgärder, såsom de viktiga nystartsjobben.

Problemet med denna arbetsmarknadsåtgärd och andra liknande är att de ofta kräver formella eller informella handledare som kan bistå den anställde. Och till följd av de ekonomiska problem företagen har tillsammans med omställningsbehov i pandemins spår, fokuseras verksamheten på de mest kritiska funktionerna. Då finns det sällan tid eller pengar att avvara resurser till att ta in personer som behöver lära sig jobbet.

Idag ges inget handledarstöd till företag som anställer via nystartsjobb, vilket finns för exempelvis extratjänster. Samtidigt är det mycket viktigt att få igång dessa subventionerade anställningar.

Samma sak gäller för arbetspraktik. Arbetspraktiken innebär att den arbets sökande provar på att arbeta på en arbetsplats för att få yrkesorientering, yrkespraktik och arbetslivserfarenhet eller för att behålla och stärka sin yrkeskompetens.

Åtgärden har lyfts fram av både Arbetsförmedlingen och Omstartskommissionen som viktig för att få tillbaka människor i arbete. Men arbetspraktik kräver handledare och företagen får ingen ersättning för detta.

För att tillfälligt underlätta denna typ av arbetsmarknadsåtgärder anser Kristdemokraterna att det bör införas ett tillfälligt handledarstöd under 2022 som ger de företag som anställer en person med nystartsjobb eller anordnar arbetspraktik 500 kr per dag. Det gör det billigare för företag att avvara resurser för handledning och ökar samtidigt det sammantagna subventionsgraden tillfälligt. För detta sätter Kristdemokraterna av 71 miljoner kr 2022, vilket bedöms ge 1 000 nya platser.

Vi vill också skärpa Arbetsförmedlingens uppsökande uppdrag i förhållande till företag och andra arbetsgivare. Arbetsförmedlingen bör öka sina ansträngningar att aktivt peka på möjligheterna och praktiskt underlätta ansökan och matchning gällande subventionerade anställningar. Det är särskilt viktigt i krisen och kan motverka minskningen av arbetsplatsförlagda insatser.

Inför matchningsanställningar

När en person varit borta länge från arbetsmarknaden, eller inte alls kommit in på den, uppstår ofta en osäkerhet för arbetsgivare kring att anställa personen. Olika typer av subventionerade anställningar är då ett viktigt verktyg för att fler ska få chansen till ett jobb. Men även med subventioner uppfattar många arbetsgivare att det är en stor sak att ta ett arbetsgivaransvar för en person, och finns det då en osäkerhet på grund av bortavaro innebär ofta denna osäkerhet att anställningen uteblir.

Kristdemokraterna anser att matchningsanställningar bör genomföras som en åtgärd mot detta problem. Förslaget bygger på den utredning som alliansregeringen tillsatte och som presenterade sitt förslag 2015. Den socialdemokratiska regeringen har dock inte genomfört förslaget.

Matchningsanställningar innebär att personer med längre frånvaro från arbetsmarknaden får en anställning hos en matchningsaktör som i sin tur rustar och ger stöd till dessa personer och hyr ut dem till olika företag och arbetsplatser. Målgruppen för matchningsanställningar ska vara personer som varit långtidsarbetslösa längre än tre år och som tidigare tagit del av arbetsmarknadsåtgärder men av olika skäl inte lyckats komma tillbaka i arbete.

Matchningsaktören får det anställningsstöd i form av olika lönestöd som idag utgår till den som anställer personer som varit borta från arbetsmarknaden en längre tid. Matchningsaktören får också behålla de intäkter som man kan få genom att hyra ut personen i fråga. Andra arbetsgivare får därigenom möjlighet att, utan att själva behöva ta det fulla arbetsgivaransvaret, pröva någon som varit utan jobb en längre tid och den enskilde får under denna period den trygghet som en anställning innebär i sökandet efter en plats på arbetsmarknaden.

Modellen ger den långtidsarbetslöse en möjlighet att prova på olika arbetsuppgifter och arbetsplatser och en chans att bli kvar hos någon av matchningsaktörens kundföretag. Matchningsaktören kan på det sättet bli en brygga över till arbetslivet.

Matchningsanställningen ska kombinera arbete med kompetensutveckling och ska innehålla ett socialt och praktiskt stöd till både den enskilde och arbetsplatsen där personen utför arbetet. Den anställde arbetar och får lön under 75 % av tiden och deltar i kompetenshöjande och stödjande insatser under resterande tid. Anvisningen hos matchningsaktören, personens egentliga arbetsgivare, innebär ett längre åtagande för matchningsaktören genom att vara i 24 månader. Arbetsförmedlingen gör urvalet och fattar beslut om deltagande i en matchningsanställning utifrån uppsatta kriterier, såsom tidigare prövningar mot arbetsmarknaden och deltagande i andra insatser.

Matchningsaktörerna ska utses genom offentlig upphandling och får sina intäkter genom att hyra ut personal. Därutöver utgår en prestationsbaserad ersättning för matchningsaktören om en person övergår i reguljär anställning.

Matchningsaktörer kan vara rekryteringsföretag, omställningsföretag, sociala företag, utbildningsföretag och bemanningsföretag – som redan idag har en vana att jobba med personer i relation till arbetsmarknaden. Insatsen bör till en början omfatta i storleksordningen 3 000–5 000 personer, för att sedan kunna skalas upp.

Förslaget beräknas kosta 734 miljoner kr 2022 och sedan 1,1 miljarder kr per år.

Insatser för personer med nedsatt arbetsförmåga

För arbetsgivare som idag anställer en person med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning finns möjlighet att få lönebidrag. Arbetsförmedlingen står då för en del av lönen under en period, efter en individuell prövning. Lönebidraget är en kompensation för arbetets och arbetsplatsens anpassning.

Lönebidraget, som beslutas av Arbetsförmedlingen, är uppdelat i tre delar. I ett första skede berättigar övergången från arbetslöshet till arbete till ett lönebidrag för utveckling under ett till två år (tidigare ”utvecklingsanställning”). När arbetsförmågan kunnat fastställas finns möjlighet att få ett lönebidrag för anställning – som betalas ut under som mest åtta år (tidigare ”lönebidrag”). Om inte personens arbetsförmåga utvecklas under denna tid kan arbetsgivaren ta del av lönebidrag för trygghet (tidigare ”trygghetsanställning”) där ingen bortre tidsgräns finns.

Lönebidragets nivå bestäms utifrån lönekostnaden för den anställde och utifrån dennes arbetsförmåga. För alla tre delar gäller ett bruttolönetak för bidraget om 20 000

kronor. Utöver detta kan arbetsgivaren få ett utvecklingsbidrag för kostnader för insatser som bidrar till att personens arbetsförmåga utvecklas. Det uppgår till som mest 2 800 kronor för lönebidrag för anställning respektive trygghet och som mest till 5 000 kronor för lönebidrag för utveckling.

I Arbetsförmedlingens senaste prognos för utbetalningar 2021–2024 uppskattas snittkostnaden för lönebidrag för utveckling till 20 000 kronor per deltagare, medan snittkostnaden för lönebidrag för anställning och trygghet uppskattas till 14 900 kronor respektive 14 400 kronor. Den stora skillnaden kan tänkas bero på att lönerna för de jobb som finns inom utvecklingsfasen är högre än i de andra två kategorierna. Tillägget i form av utvecklingsbidrag är också större för lönebidrag för utveckling och kan tänkas användas i högre utsträckning under de två år som denna anställningsform används.

I april 2021 fanns det 23 449 personer med lönebidrag för anställning och 30 618 personer med lönebidrag för trygghet. Lönebidrag för utveckling hade 9 229 personer, varav drygt 2 000 var anställda hos Samhall.

Samhalls målgrupp utgörs av personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och som har långa tider utan arbete. Det är dock endast anställningar med lönebidrag för utveckling som Samhall får erbjuda, utöver offentligt skyddat arbete – som ges till personer med så nedsatt arbetsförmåga att de inte kan utföra något annat arbete, vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser och som inte får användas inom en konkurrensutsatt verksamhet eller sektor. Det finns alltså ett glapp i Samhalls verksamhet mellan de som får lönebidrag för utveckling och de som hamnar i skyddat arbete. Däremellan befinner sig grupperna som berättigar till lönebidrag för anställning respektive trygghet – vilka utgör cirka 85 procent inom lönebidragssystemet och står längre ifrån arbetsmarknaden än de med lönebidrag för utveckling.

Resultatet blir att Samhall bereder plats för personer med låg grad av funktionsnedsättning, vars problem snarare är att de står långt ifrån arbetsmarknaden av andra skäl, vilket riskerar att tränga undan möjligheter för personer med funktionsnedsättning som behöver mer varaktigt stöd (men inte i den grad som skyddat arbete innebär). Eftersom Samhall är helägt av staten och får tillskott i statsbudgeten kan de också erbjuda priser som andra aktörer på marknaden har svårt att konkurrera med.

Arbetsintegrerade sociala företag (ASF) tar idag ofta hand om de som faller mellan stolarna hos Samhall. Det är ett viktigt uppdrag som blir allt svårare – framför allt på grund av svårigheter att konkurrera med Samhall, enligt aktörerna själva. Resultatet är att antalet ASF har minskat och att antalet anställda inom dessa företag har minskat med 33 procent de senaste åren. Givet problemen på arbetsmarknaden, och ASF:s förmåga att anpassa verksamheten till personer som på annat sätt har svårt att få jobb eller tillgodogöra sig utbildningsinsatser, måste detta betraktas som ett misslyckande.

Kristdemokraterna föreslår därför att utvecklingsbidraget för lönebidrag för anställning respektive trygghet höjs till 5 000 kronor i månaden – vilket är samma nivå som för lönebidrag för utveckling, när anställningen sker hos ett ASF. Vi avsätter 180 miljoner kr per år för denna höjning.

Inför statlig dagpenning

När försörjningsstödet infördes var tanken att det skulle vara ett yttersta skyddsnet och komplement till samhällets generella system och ge hjälp när de generella systemen är otillräckliga till exempel för personer som har sociala problem eller som på annat sätt

inte bedöms ha arbetsförmåga. Det ekonomiska biståndets uppgift är att träda in vid tillfälliga försörjningsproblem. Gruppen som omfattas har dock kraftigt förändrats och antalet arbetsföra bidragstagare har ökat mycket de senaste åren, enligt Socialstyrelsens senast tillgängliga statistik. Försörjningsstödet har alltså kommit att bli mer av en kommunal arbetslöshetsförsäkring och en sista utpost för de som ännu inte kan matchas mot arbetsmarknaden. Kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd för hushåll där sökande har arbetslöshet som försörjningshinder, vilka är ungefär hälften, uppgick till 6,1 miljarder kronor under 2020.

Utformningen av försörjningsstödet talar till stora delar emot att arbetslösa med arbetsförmåga ska vara där. För det första är marginaleffekterna av att gå till arbete oftast 100 procent. För det andra blir sanktioner för att få del av försörjningsstödet trubbiga eftersom kommunen i slutändan måste garantera levnadsstandard. För det tredje är det staten som står för arbetsmarknadspolitiken i Sverige, samtidigt som kostnaderna för arbetslösa med försörjningsstöd ligger hos kommunerna.

Kristdemokraterna har därför sedan tidigare föreslagit att en statlig dagpenning införs tydligt kopplad till deltagande i arbetsmarknadsinsatser, som ersätter försörjningsstödet för arbetsföra personer. Staten tar därmed över kommunernas kostnad för ekonomiskt bistånd där sökande har arbetslöshet som försörjningshinder. Detta är en stor reform som genom krav på motprestation – deltagande i rustande insatser – och ökade ekonomiska drivkrafter till arbete skulle bryta bidragsberoende.

Den statliga dagpenningen ska vara individualiserad, inte behovsprövad, beräknad per dag och tydligt kopplad till krav på deltagande i insatser från Arbetsförmedlingen – till skillnad från försörjningsstödet som är på hushållsnivå och behovsprövat. Det ökar drivkrafterna till arbete generellt genom att minska marginal- och tröskeeffekter i allmänhet och gör det väsentligt mer lönsamt att ta arbete enskilda dagar.

Den statliga dagpenning som vi vill se gör att det lönar sig betydligt bättre att ta ett arbete. Vid en dagslön på 1 000 kr räknas bara den dagens dagpenning av mot intjänad inkomst, vilket innebär att personen får behålla 68 procent av den intjänade inkomsten, jämfört med 0 procent med dagens system.

Kristdemokraterna anser därför att en statlig dagpenning ska införas. Arbetsförmedlingen ska ansvara för dagpenningen och personerna som uppbär den och ett förberedelsearbete för denna stora reform behöver påbörjas omgående. Därför påbörjar Kristdemokraterna införandet genom en anslagsökning till Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag med 25 miljoner kr 2022, 30 miljoner kr 2023 och 50 miljoner kr 2024.

Flyttpeng för personer med försörjningsstöd och a-kassa

Omkring 180 000 personer är idag långtidsarbetslösa. En betydande del av denna grupp har inte tillräckliga inkomster från t.ex. a-kassan och behöver därför få försörjningsstöd från kommunen. Som Kristdemokraterna visat är försörjningsstödet inte utformat för arbetsföra personer, bl.a. på grund av dess behovsprövning på hushållsnivå, vilket gör att arbetsföra personer lätt fastnar i ett bidragstagande och hämmas i att ta jobb. Vi har därför föreslagit att en statlig dagpenning ska införas för den gruppen.

Hälften av de personer som uppbär försörjningsstöd är arbetsföra, enligt Socialstyrelsens statistik. En majoritet av dessa är utrikes födda. Detta innebär kostnader och lidande för den enskilde samt samhällsekonomiska kostnader.

Kommuner är varierande framgångsrika i att kräva och se till att de som uppbär försörjningsstöd är aktiva i att söka arbete, aktivera sig och anpassa sin situation för att optimera chanserna att få ett arbete. Det gör att många fastnar i passivitet.

Skillnaden i sysselsättning mellan grupper som bosatt sig i starka respektive svaga arbetsmarknadsregioner är så mycket som 20 procentenheter, vilket gäller även efter att man kontrollerat för bakgrundsfaktorer. Studier visar också att inkomstnivån förklarar en stor del av flyttbenägenheten. I exempelvis utsatta områden är det därför ofta personer med högre inkomst som väljer att flytta, medan de med låga inkomster blir bra. Detta skapar en segregation som också påverkar möjligheterna till arbete.

Försörjningsstödet erbjuder idag svaga incitament för dessa personer att flytta dit jobben finns, samtidigt som stödets konstruktion hämmar den geografiska rörligheten utanför den egna kommunen. På så vis försämras matchningen på arbetsmarknaden.

En liknande situation gäller för personer med arbetslöshetsförsäkring. Till följd av pandemin ökade antalet personer med a-kassa från 79 000 personer 2019 till 124 000 personer 2020. Regelverket i a-kassan gör att personerna kan behöva flytta för att inte bryta mot a-kassans villkor, men möjligheten att göra så kan hämmas om flytten är lång och kostsam. Givet det stora antalet arbetslösa och att Sverige är ett avlångt land kan det vara ett reellt hinder för dessa grupper att flytta dit jobben finns.

Fram till 2015 fanns ett flyttningsbidrag som gällde för alla grupper av arbets-sökande, oavsett om man redan hade jobb eller var arbetslös. Stödet var då 20 000 kr. I Arbetsförmedlingens återrapportering till regeringen menade myndigheten att taket om 20 000 kr var för lågt satt, vilket fick många att avhålla sig från att flytta. I och med att Sverige är ett avlångt land har arbetssökande som bor långt ifrån där det nya arbetet finns inte samma förutsättningar som de som bor närmare den nya arbetsorten, enligt Arbetsförmedlingens återrapportering.

För att underlätta flyttar dit jobben finns vill Kristdemokraterna införa en tillfällig flyttpeng för personer med försörjningsstöd och a-kassa. Flyttpengen ska undanröja direkta hinder i form av kostnader för flytt för den som är arbetssökande och tar ett arbete utanför normalt pendlingsavstånd för att komma ur sin arbetslöshet. Flyttpengen kan också täcka intervjuer.

Värt att notera är att hushåll för att uppbära försörjningsstöd inte kan ha besparingar etc. Därför är flyttkostnader ett särskilt stort problem för dessa hushåll.

Flyttpengen uppgår till som mest 30 000 kr. Stödet ges vid flyttningstidpunkten och ska sedan kontrolleras mot anställningsavtal och löneutbetalningar för att personen inte ska bli återbetalningsskyldig. Flyttpengen införs tillfälligt under två år för att sedan utvärderas, och samma hushåll kan bara få en flyttpeng beviljad under perioden. Kristdemokraterna föreslår att 50 miljoner kr per år i två år läggs på detta stöd för arbetslösa.

Färre dyra extratjänster

Extratjänsterna kom till efter valet 2014 och är den rödgröna regeringens åtgärd för att få nyanlända och långtidsarbetslösa i arbete. Extratjänsterna är subventionerade till 100 procent, ger handledarstöd på 3 000 kr och har gett en bonus till de kommuner som uppfyllt en viss kvot av anställda. Regeringen utvidgade senare regelverket för extratjänster så att kulturell verksamhet, ideella idrottsföreningar samt trossamfund och ideella föreningar för arbete med social hjälpverksamhet eller omsorg om barn och ungdomar nu också omfattas. När regeringen sjösatte reformen gjordes också

försämringar av nystartsjobben, vilket har inneburit att nystartsjobben minskat kraftigt samtidigt som extratjänsterna ökat lika kraftigt. Det har således funnits en stor undanträngning av nystartsjobb, som delvis är en direkt politisk prioritering. Extratjänsterna är dock dubbelt så dyra i snitt. Erfarenheter från tidigare program visar att tillfälliga platser på det sätt som extratjänsterna är uppbyggda har särskilt stora undanträngningseffekter, eftersom det finns en möjlighet att temporärt ersätta vikarier med personal från dessa program. Det finns tecken på att detta också är fallet gällande extratjänsterna: Hela 60 procent av de med extratjänst har gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Fler än var fjärde extratjänst har gått till någon med eftergymnasial utbildning, enligt siffror från Arbetsförmedlingen.

Kristdemokraterna anser därför att anslaget till extratjänster bör hållas på en lägre nivå, eftersom vi samtidigt för en politik för att ge fler nystartsjobb och reguljärt arbete. Det innebär en besparing på 1 201 miljoner kr, tillsammans med nej till utbyggnad av introduktionsjobb, för 2022.

Förlängt etableringsprogram

Nyanlända bereds plats i etableringsprogrammet när de fått tillfälligt eller permanent uppehållstillstånd. Programmet är på max två år och omfattar utbildning i svenska (sfi), samhällsorientering samt förberedande insatser. Programmet är frivilligt men en stor andel av de nyanlända är inskrivna på programmet, delvis för att ett deltagande berättigar till etableringsersättning. Den som bedöms behöva utbildning kan anvisas till detta genom den så kallade utbildningsplikten i programmet och den som inte deltar kan då få sin etableringsersättning indragen. Men efter programmets två år är det bara drygt en tredjedel av de nyanlända som går vidare till ett reguljärt eller subventionerat arbete eller en reguljär utbildning. De flesta har således inte kommit tillräckligt långt i sin integrering för att få ett arbete eller ha språkkunskaper nog för att gå en reguljär utbildning. Detta gäller särskilt utrikes födda kvinnor.

Efter denna period kan den nyanlända gå vidare i Arbetsförmedlingens jobb- och utvecklingsgaranti som är längst 450 dagar. Den som ändå inte har egen försörjning eller är berättigad till andra ekonomiska stöd efter tiden i jobb- och utvecklingsgarantin hamnar i försörjningsstöd hos kommunen.

Givet att en liten andel av de som går etableringsprogrammet går vidare i arbete eller utbildning så framstår det som att programmet inte uppfyller behoven. Två år är en relativt kort tid i ett nytt land och jämfört med våra grannländer finns ingen flexibilitet i programlängden. Danmark och Norge har nyligen infört en mer flexibel längd på sina program. I Norge kan programmet pågå två till tre år beroende på behov och i Danmark ett till fem år. Arbetsförmedlingen har särskilt pekat ut det korta etableringsprogrammet som ett problem för kvinnor, eftersom dessa generellt har lägre utbildningsnivå och står längre ifrån arbetsmarknaden.

Med ett flexibelt etableringsprogram skulle de nyanlända som fortfarande efter två år bedöms behöva insatser kunna få ett förlängt program och med det också tvingas att fortsätta sin utbildning för att bli anställningsbara i ett antal år till. Med ett förlängt program kan också utbildningen fortsätta inom samma struktur, något som kan ge en bättre kontroll över den nyanländas fortsatta process.

Betydelsen av att delta och tillgodose sig kunskapen inom etableringsprogrammet ökar också till följd av den här propositionens förslag om att ett språk- och samhällsorienterande test bör införas för permanent uppehållstillstånd. Därmed ökar fokuset på

kunskapsinläring i programmet, vilket i sig – samtidigt – kan korta etableringsprocessen.

För kommunerna innebär detta också en avlastning, eftersom statens ansvar förlängs för den grupp som inte är matchningsbar. Dessutom underlättar ett statligt ansvar då personerna kan matchas mot utbildningar och arbete i hela landet, och inte bara i den nuvarande kommunen.

En stor andel av de nyanlända skriver in sig i etableringsprogrammet, även om siffrorna varierar mycket. Försiktigt räknat är det tre procent av de kommunmottagna som varje år inte skriver in sig i etableringen. I procent kan det framstå som lite, men i antal personer innebär det dock 7–8 000 nyanlända som hamnat helt utanför etableringsinsatserna för perioden 2016–2019. Sedan lämnar 2–4 procentenheter fler innan sex månader in i etableringsprogrammet. Den första tiden i etableringsprogrammet bör vara obligatorisk. Denna del i programmet är till stor del tillägnad svenskundervisning och samhällsorientering och är av särskild vikt för en första introduktion till Sverige.

Kostnaderna för ett förlängt etableringsprogram är svåra att uppskatta eftersom dagens kostnader för de olika insatserna inte särredovisas. Kristdemokraterna avsätter 800 miljoner kr 2024 då effekterna av det förlängda programmet bedöms inträffa.

Individualisera etableringstillägget i etableringsersättningen

Etableringstillägget till nyanlända med barn ges, till skillnad från etableringsersättningen i övrigt, på hushållsnivå. Det innebär att ett sammanboende par med barn får behålla etableringstillägget när den första föräldern börjar arbeta, men förlorar det när den andra börjar arbeta. Det gör att drivkrafterna till arbete för den andra föräldern – ofta kvinnan – försvagas kraftigt. Tillägget bör därför individualiseras, som föreslagits i en ESO-rapport från 2018.[1] Trots att förslaget innebär att drivkraften för den första föräldern försvagas något, anser vi det vara välavvägt. Kristdemokraterna gör därmed en besparing om 20 miljoner kr per år.

Fler platser i yrkesvux – sfi med yrkesutbildning

Utrikes födda som kommer från en lägre utbildningsbakgrund har ofta haft ett praktiskt arbete i hemlandet och har erfarenheter som kan komma väl till pass i en rad bristyrken i Sverige. För att matcha denna grupp krävs utbildningsinsatser i såväl språk som yrkesutbildning i ett tidigt skede i etableringen. Yrkesvux är en mycket framgångsrik utbildningsform, medan språkutbildningen genom sfi inte uppvisar samma goda resultat.

Ett skäl till det kan vara att sfi-utbildningen i huvudsak organiseras så att personen först lär sig enbart svenska under flera år och därefter kan börja på en reguljär utbildning. Det gör målet om ett arbete mer avlägset och motivationen riskerar att sjunka.

Sfi med yrkesutbildning innehåller sfi-kurser och kurser på gymnasial nivå. En del av utbildningstiden är det dessutom praktik inom de yrken som studieanordnaren erbjuder och det ger ofta goda chanser till arbete efter avklarad utbildning. Sfi-kurserna ger kunskap i det svenska språket men är också delvis anpassade för yrkesvalet och arbetsmarknadens krav, i syfte att ge en så relevant kunskap som möjligt i svenska. Utbildningen kan också skapa ett bättre sammanhang och motivation för eleverna att

lära sig svenska när målet med utbildningen blir en yrkeskunskap och det finns en tydlig väg till egen försörjning.

För att kunna erbjuda fler denna typ av utbildning har samverkan mellan kommunerna stärkts de senaste åren, genom bl.a. en överenskommelse mellan allianspartierna och regeringen gällande statsbidrag till samverkan i yrkesvux.

Samverkan, tillsammans med ekonomiskt stöd, kan möjliggöra även för mindre kommuner att erbjuda sfi med yrkesutbildning. Det kommer att behövas väsentligt mer av denna typ av utbildning för att korta etableringstiden och lösa de utmaningar vi står inför med en hög arbetslöshet bland främst utrikesfödda men också för att delvis åtgärda rådande matchningsproblem på arbetsmarknaden.

Arbetsgivarna har svårt att få tag på rätt kompetens, oavsett om det gäller låg- eller högutbildade. Under 2021 bedömer Arbetsförmedlingen att behovet av bussförare, elektriker, kockar, målare, undersköterskor m.fl. Yrkesutbildningen, mot företrädesvis bristyrken, kan lösa en del av den matchningsproblematik som finns på svensk arbetsmarknad.

Verksamheten borde förstärkas kraftigt och det måste bli lättare för nyanlända att få en plats på sfi med yrkesutbildning. Målet måste vara att alla som vill ska kunna erbjudas denna kombination av utbildning. Nyanlända med tidigare akademisk utbildning ska fortsatt erbjudas plats inom anpassad svenskundervisning, validering och komplettering av tidigare utbildningar.

Kristdemokraterna föreslår att sfi med yrkesutbildning förstärks med 400 miljoner kr per år. Samtidigt minskar vi anslaget något till arbetsmarknadsutbildningar, som regeringen tillfört medel till. I summan ingår också satsningen på fler platser till yrkesvux generellt. Satsningen regleras under utgiftsområde 16.

En modell för obligatorisk a-kassa

Coronapandemins utbrott och det snabba och mycket kraftiga händelseförloppet på arbetsmarknaden är en stark påminnelse om hur oförutsägbar en övergång från högkonjunktur till recession och hög arbetslöshet kan vara. Trots att coronakrisen inte ska ses som representativ för de konjunktursvängningar som till och från drabbar världsekonomin visar den på behovet av ett starkt och inkluderande skyddsnet för alla arbetstagare.

Idag är 5,1 miljoner personer sysselsatta i Sverige. Av dessa är 3,8 miljoner löntagare anslutna till någon a-kassa. Skillnaden utgör det antal som står helt eller delvis utan skydd vid arbetslöshet.

Under ordinarie förhållanden ges inkomstrelaterad a-kassa till arbetslösa som uppfyller medlemsvillkoret (har varit medlem i a-kassan i 12 månader) och arbetsvillkoret (har arbetat minst 80 timmar per månad under sex av de senaste tolv månaderna, eller har arbetat sammanlagt 480 timmar under sex sammanhängande månader – och då minst 50 timmar per månad). De som uppfyller arbetsvillkoret men inte medlemsvillkoret kan få ersättning på grundnivå från a-kassan.

En stor grupp hamnar alltså i kläm, eller helt utanför, då de antingen inte har betalat under tillräckligt lång tid eller inte har uppnått tillräckligt många arbetade timmar för att kunna få del av a-kassan. En sådant system är otillfredsställande, inte minst på en snabbväxande arbetsmarknad.

Samtidigt behöver arbetslöshetsförsäkringen vara en tydlig omställningsförsäkring mellan jobb. Enligt Kristdemokraterna är det centralt att utformningen av försäkringen

värnar om arbetslinjen och inte tenderar att förlänga arbetslösheten. Därför behöver en lösning vara hållbar över tid och ge både inkomstskydd och även incitament att återgå till arbete.

För att parera dem båda menar vi att a-kassan ska göras obligatorisk, på liknande sätt som andra socialförsäkringssystem. Ersättningsnivåerna bör göras konjunkturbaserade och ge både trygghet och drivkrafter till arbete som successivt ökar via nedtrappad ersättning.

En obligatorisk a-kassa bör utformas med ett inkomstvillkor, likt vad som föreslagits i den statliga utredningen Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen (SOU 2020:37). Det innebär att man inte behöver uppfylla ett visst antal arbetade timmar, utan kvalificeringsperioden (medlemsvillkoret) blir den tid det tar att tjäna in den lägsta årslönen. Kristdemokraterna har här föreslagit nivåer omkring 2,7 prisbasbelopp, vilket innebär ca 10 500 kr i månadsinkomst. Det är i samma härad som den statliga utredningens förslag och skulle göra att omkring 4,4 miljoner löntagare kvalificerade sig, vilket är 500 000 fler än idag. Ersättningsnivåerna bör vara konjunkturbaserade; när konjunkturen visar på positiv tillväxt kan man förvänta sig att tillgången till arbete är god och att företagets vilja att anställa gör att tiden i arbetslöshet kan hållas på en låg nivå. Förväntningarna på att man som arbetsför kan hitta ett jobb bör alltså hållas höga. I sådana fall bör ersättningsnivåerna ge grundläggande trygghet men samtidigt stimulera till arbetssökande. När ekonomin hamnar i djup lågkonjunktur eller recession försämras chanserna att få ett arbete samtidigt som det kan finnas stabiliseringspolitiska skäl att hålla uppe efterfrågan. De förväntningar man kan ha på att en arbetssökande får jobb blir därmed lägre och ersättningsnivåerna kan hållas högre under samma fas, utan att det behöver betyda en högre relativ arbetslöshet.

För att underlätta vid ett snabbt krisförlopp och förstärka de automatiska stabilisatorerna så bör höjda nivåer i arbetslöshetsförsäkringen vara förberedda i lag och kunna aktiveras genom beslut om förordning av regeringen.

Ett sådant beslut har regeringen fattat efter att Konjunkturinstitutet konstaterat att ekonomin befinner sig i (eller är på väg in i) en synnerligen djup lågkonjunktur.

Avgiften till a-kassan för de som inte är medlemmar i en av de befintliga a-kassorna bör sättas så att systemet blir statsfinansiellt neutralt för staten, men på en sådan nivå som inte nämnvärt konkurrerar med nuvarande privata a-kassor. Enligt den statliga utredning 2008 (2008:54) som föreslog ett system för obligatorisk a-kassa, kan en för låg avgift bli ett ingrepp i föreningsfriheten och påverka medlemstal och ekonomin i privata a-kassor. Därför bör avgiften ligga något högre än dessa. Den statliga a-kassan ska leva parallellt med de privata och det ska därmed vara fullt möjligt att gå med i andra a-kassor istället för den statliga inom ramen för samma system.

Coronakrisen har visat på misslyckandet att skapa ett rimligt skydd för alla som jobbar vid arbetslöshet. Kristdemokraterna anser att regeringen snarast bör tillsätta en förnyad utredning om en obligatorisk a-kassa, med parlamentarisk representation, och komma med förslag på hur en sådan skyndsamt kan införas.

Nedtrappad förhöjd nivå i a-kassan

I samband med coronakrisens utbrott höjde regeringen ersättningsnivåerna i a-kassan och underlättade inträdet i den. Regeringspartierna med samarbetspartier lovade att den skulle bli tillfällig och därmed återgå till de permanenta nivåerna vid årsskiftet

2020/2021. Men i budgetpropositionen för 2021 föreslogs istället en tvåårig förlängning, vilket innebär en fortsatt förhöjd a-kassa till 2023.

Kristdemokraterna anser att det är ett olyckligt beslut som enligt studier riskerar att spä på arbetslösheten och hämma Sveriges ekonomiska återhämtning, vilket varken är bra för de arbetslösa eller för svensk ekonomi. Samtidigt har regeringen misslyckats med att föra tillräckligt kraftfulla och träffsäkra jobbreformer som kan stötta och påskynda återgången till tillväxt och jobb.

Ekonomi befinner sig i en kraftig återhämtningsfas, där arbetslösheten till betydande del beror på matchningsproblem mellan arbetsgivare som vill anställa och arbetssökandes kunskaper och erfarenheter. I ett sådant läge är det centralt att a-kassan inte hämmar människors omställning och återgång i arbete, utan att drivkraften till egenförsörjning förstärks.

Kristdemokraterna föreslår därför en återgång av taknivåerna i a-kassan till de nivåer som gällde före krisen. Nedtrappningen sker i två steg, där halva sänkningen görs den 1 april 2022 och nästa steg den 1 januari 2023. De generösare reglerna kring lättnader i arbetsvillkoret behålls under hela 2022, liksom ersättningen enligt grundbeloppet på 510 kronor per dag, vilket Kristdemokraterna har som ambition att behålla även senare. Förslaget innebär att taket sänks i ett första steg till 1 055 kronor per dag de första hundra dagarna och till 880 kronor per dag därefter. I ett andra steg sänks taket till 910 kronor per dag under de 100 första dagarna och därefter till 760 kronor per dag, enligt de regler som gällde före coronakrisen.

Skattereduktion för a-kasseavgiften

Kristdemokraterna har sedan tidigare föreslagit en skattereduktion för a-kasseavgiften, i väntan på en obligatorisk a-kassa. Regeringen inför nu en skattereduktion, vilket Kristdemokraterna välkomnar.

6 Fler växande företag

Sverige behöver ett företagsklimat som lägger grunden för fler jobb. Nya jobb kan inte kommanderas fram av politiker i riksdag eller regering. De skapas främst när människor finner det mödan värt att starta och utveckla ett företag, förverkliga en idé och riskera sitt sparkapital. Kristdemokraterna slår vakt om ett livskraftigt näringsliv som kan skapa fler arbetstillfällen och ökad tillväxt. En grundförutsättning för ett gott företagsklimat är att företag har råd och möjlighet att anställa. Vi vet att en majoritet av de nya jobben växer fram i små och växande företag.

Vi lägger därför en rad förslag om enklare regler, ökad tillgång på riskkapital och konkurrenskraftiga skatter. Vi tog exempelvis bort den särskilda löneskatten för den som anställer äldre personer i KD/M-budgeten och vi förstärker arbetsmarknadsinsatser som nystartsjobben, vilket kraftigt sänker företags kostnader för att anställa personer som funnits en viss tid i arbetslöshet. Vi föreslår ett kraftigt breddat optionsprogram för unga och växande företag.

Vi vill förlänga den tillfälliga sänkningen av bolagsskatten för att stimulera företagens investeringsvilja. I vår budget föreslår vi också en höjd skiktgräns för statlig

inkomstskatt, vilket underlättar för företagare både gällande beskattning av lön och i form av kompetensförsörjning då det minskar marginaleffekter.

Näringslivet behöver en stabil och förutsägbar elförsörjning som är oberoende av väder och vind. Kärnkraften måste ges villkor för att kunna finnas kvar även efter 2040. Nuvarande reaktorer bör värnas och planering för nya bör inledas. Sverige bör sikta på en produktion av 300 TWh per år för att möjliggöra en nödvändig omställning av basindustrin och då behövs alla fossilfria alternativ. Vi lägger 170 miljoner kronor mer än regeringen på energiforskning per år.

Avfallsförbränningskatten missar sitt miljöfrämjande syfte – följderna blir att kraftvärmesektorn försvagas och energiförsörjningen blir mer sårbar. Kristdemokraterna föreslår att skatten sänks. Regeringen föreslår nu dessutom en indexering av avfallsförbränningskatten. Att automatiskt höja en skatt innan tillämpningsproblemen är lösta och riskera att försvaga kraftvärmesektorn är inte lämpligt och avvisas av Kristdemokraterna.

Tillståndsprocesserna för näringslivet är för långa och resurskrävande i fråga om både tid och pengar. Dessutom är de i för hög grad oförutsägbara. Det finns därför anledning att göra en större helhetsöversyn av den prövningsorganisation och miljölagstiftning som står i vägen för att förkorta dem. Om den nyindustrialisering med innovativa klimatlösningar som just nu utvecklas i Sverige bejakas finns potential att öka klimatnyttan av svensk export.

Kompetensförsörjningen för näringslivet är en nyckelfaktor och problemen med kompetensförsörjningen riskerar att bli en hämsko på tillväxten. Vi föreslår ett ytterligare förstärkt jobbskatteavdrag på arbete för personer som är 69 år eller äldre. I kombination med en möjlighet att pausa utbetalningar av tjänstepension gör det en förlängning av – eller en återgång i – arbetet mer attraktivt. Vi vill också införa en examensbonus i form av en extra skattelättnad på arbete för att öka genomströmningen på högskolan. I dagsläget tar svenska studenter examen senare än i jämförbara länder, vilket försvårar kompetensförsörjningen.

Parternas omställningsavtal är mycket viktigt i sammanhanget och större kraft måste också läggas på att förbättra samverkan mellan skolor, högskolor, universitet och näringslivet. De elever som går i skolan idag är morgondagens entreprenörer och medarbetare.

Sänkt bolagsskatt vid investeringar

Återstarten av Sverige påskyndas av att företag gör investeringar i svensk ekonomi. Genom att företag ges ekonomiska fördelar med att tidigarelägga sina investeringar kan företagen och svensk konkurrenskraft stärkas, fler anställas och mer produkter och tjänster produceras. För att stimulera dessa investeringar, och därmed också klimatomställning och digitalisering i näringslivet, föreslår Kristdemokraterna en tillfällig sänkt bolagsskatt för alla företag som gör investeringar under 2022.

Skattereduktionen omfattar materiella inköp såsom av maskiner och andra materiella tillgångar som är avsedda långsiktigt i verksamheten.

Skattereduktionen gäller för fysiska och juridiska personer som redovisar inkomst av näringsverksamhet. Detta omfattar bl.a. aktiebolag, enskild näringsverksamhet och ekonomiska föreningar och handelsbolag. Kristdemokraterna avsätter 6 miljarder kr för 2022. För företag som har brutet räkenskapsår uppstår effekten först 2023, varför vi avsätter 1,7 miljarder kronor för förlorade skatteintäkter detta år. Det beräknas även

uppstå en liten effekt under 2024 för de företag som inte har någon skatt att reducera för 2023, om 0,1 miljarder kronor.

Förenkla momsens för små företag

Alla företag startar som små företag. Därför är det viktigt att skapa goda förutsättningar för att småföretag ska startas och kunna växa – vilket ofta handlar om regelförenklingar och en lättad skattebörd.

Idag är företag med en årlig omsättning som understiger 30 000 kronor i normalfallet befriade från moms på varor och tjänster. Syftet med omsättningsgränsen är att förenkla administrationen och minska kostnaden för de allra minsta företagen.

Sveriges omsättningsgräns är dock i ett internationellt perspektiv mycket låg. Av de 25 EU-länder som har en sådan gräns har Sverige den i särklass lägsta. I Danmark ligger gränsen på 50 000 danska kronor, i Finland på 10 000 euro, i Tyskland på 17 500 euro, i Estland på 40 000 euro och i Italien på 65 000 euro. Den genomsnittliga gränsen för momsplikt i EU är drygt 30 000 euro – mer än tio gånger högre än Sveriges.

Regeringen höjer omsättningsgränsen för momsplikt till 80 000 kronor i budgetpropositionen för 2022. Kristdemokraterna har dock förslag om en höjning till 100 000 kronor. Detta skulle underlätta administrationen för fler småföretag och innebära en skattelättnad på 450 miljoner kronor årligen. Detta skulle förenkla för fler småföretagare att driva sin verksamhet och underlätta för dessa företag att växa. Reformen bör därefter utvärderas och eventuellt bör en ytterligare höjning av gränsen ske.

Förbättrat investeraravdrag

Investeraravdraget är relativt okänt, trots att det ger en betydande skattenedsättning vid investeringar i onoterade bolag. Den privatperson som väljer att investera riskkapital i ett onoterat bolag kan göra avdrag på upp till 650 000 kr. Skattenedsättningen är 30 procent på avdragsbeloppet, vilket innebär 195 000 kr i sänkt kapitalskatt. Görs en försäljning av aktierna inom en femårsperiod blir investeraren återbetalningsskyldig. Avdraget är alltså tänkt att locka mer långsiktigt kapital till mindre bolag.

Idag finns det företag som underlättar för småsparare att kunna göra investeringar i onoterade bolag. Problemet för småspararna beror inte sällan på att de var och en för sig har för små medel för att kunna förvärva en post i det onoterade bolaget. Genom att sammanföra ett större antal småsparare och hantera detta via ett gemensamt bolag kan förvärvandet av aktierna genomföras. Men i och med att småspararnas investering görs via ett upprättat bolag (juridisk person) kan de inte längre ta del av investeraravdraget, eftersom detta bara gäller fysiska personer som förvärvar andelar i företag av mindre storlek. De upplägg som behövs för att möjliggöra för fler småsparare att kunna investera i onoterade bolag stoppar dem alltså från att använda det avdrag som ska locka fler småsparare att investera i onoterade bolag. Sammantaget gör det att investeraravdraget inte används i den utsträckning som det skulle kunna göra samt att det bara blir privata investerare med relativt mycket kapital som kan ta del av avdraget. Lagstiftningen bör därför anpassas på ett sätt som möjliggör för även mindre investerare att kunna ta del av investeraravdraget.

Investeraravdragets utformning bör förändras så att det går att använda även för de mindre investerare som äger tillsammans med andra som juridisk person och på så sätt

bidrar till svenska småbolags kapitalförsörjning. Kristdemokraterna avsätter 50 miljoner kr årligen för ett förbättrat investeraravdrag.

Bättre regler för personaloptioner

Vi föreslår mer konkurrenskraftiga skatter på delägarskap för nyckelpersoner i växande företag. Många småföretagare jobbar långa timmar med låg lön i början. Därför har de sällan möjlighet att erbjuda marknadsmässiga löner till nyckelpersoner. För att underlätta för små företags rekrytering av kompetent arbetskraft vill vi göra det enklare och mer konkurrenskraftigt att erbjuda anställda incitamentsprogram och delägarskap.

Vår ingång är att regelverket bör förenklas och göras mer konkurrenskraftigt, samtidigt som grundläggande skatterättsliga principer beaktas, så att det blir lättare för växande företag att attrahera och behålla centrala medarbetare. Regeringens satsning i budgetpropositionen för 2022 är för begränsad, då den inkluderar företag med färre än 150 medarbetare och med en balansomslutning som uppgår till högst 280 miljoner kronor.

Vi vill se mer omfattande möjligheter för företagen att använda incitamentsprogram och avsätter 340 miljoner kronor per år för att inkludera företag med upp till upp till 250 anställda och med en omsättning på upp till 350 miljoner kronor.

Enklare att bli och vara företagare

Företagens regelbördor måste lättas. Vi vill införa en garanti för företagen att de bara ska behöva lämna en och samma uppgift en gång till myndigheterna. Det skulle påtagligt minska tiden som företag idag behöver lägga på administration. Maxtider för myndighetshandläggning ska finnas med kompensation till företag när tiderna inte efterlevs. Vi vill se en nationell handlingsplan med konkreta mål och tidsatta insatser för regellättnader. En regel in och två regler ut ska tillämpas som utgångspunkt. Överimplementering av EU-direktiv ska generellt motverkas och om en implementering går utöver miniminivån ska det särskilt motiveras. Vi bör jämföra med andra länders implementering för att främja svenska företags konkurrensvillkor. Det statliga riskkapitalet måste reformeras och effektiviseras så att det i högre grad kompletterar privat riskkapital. Detta vill vi göra genom så kallade fond-i-fond-lösningar, där statligt riskkapital från början samverkar med privata fonder för att nå mindre och växande företag. Särskilt viktigt är det att stötta företag med stor tillväxtpotential i ett tidigt skede. Samtidigt är det viktigt att effekterna på redan existerande fonder analyseras noggrant för att fortsatt garantera att det statliga riskkapitalet är tillgängligt i hela landet.

Andelen atypiska jobb och företag har ökat de senaste åren. Med detta begrepp avses visstidsanställningar, bemanningsanställningar och egenanställningsföretag. Regelbördan är relativt sett störst för de små företagen. Mot denna bakgrund vill vi därför införa en ny typ av entreprenörskonto där soloföretagaren schablonbeskattas för maximal enkelhet. Detta skulle kunna bidra till nyföretagande och stärka egenanställdas flexibilitet att ha många uppdragsgivare.

Värna och utveckla tjänstesektorn

Många får sitt första jobb inom någon del av tjänstesektorn. Av den anledningen – och givet det arbetsmarknadspolitiska läge som det redogörs för ovan – är det viktigt att tjänstemarknaden får möjlighet att utvecklas och vidgas. Kristdemokraterna var tidigt ute med den idé som idag utgör rutavdraget och som av många används för att göra livet lite lättare att leva. Grundidén med skattereduktion för hushållstjänster är nämligen just att det ska vara vardagsnära servicetjänster med höga skatteklar som många i samhället kan ta del av, om kostnaderna är lägre.

Samtidigt har rutavdraget möjliggjort en helt ny arbetsmarknad och motverkat svartarbete. Över 20 000 personer är sysselsatta inom hemservicebranschen. Utöver att ge jobb till personer i behov av arbete ger en växande tjänstesektor positiva effekter för såväl tidspressade barnfamiljer som för äldre i behov av extra stöd i hemmet.

Försämringar av rut efter valet 2014 gav tydliga negativa effekter för branschens tillväxt och kundernas efterfrågan.

I den kristdemokratiska och moderata budget för 2019 som vann riksdagens bifall fördubblades taket i ett första steg, för att sedan höjas till 75 000 kr och att avdraget ska omfatta fler tjänster. Vi vill utveckla modellen ännu mer och menar att plantering, matlagning och gravvård bör inkluderas.

7 Sänkt skatt på jobb och pension

Den dåvarande rödgröna regeringen använde en betydande del av reformutrymmet till att bygga ut det offentliga åtagandet – och höjde även skatter för att betala för detta. Januaripartierna har haft olika ambitioner med skatterna, vilket inneburit att skattepolitiken blivit ambivalent och med oklara målsättningar.

De partier som regeringen nu vill ha stöd av i budgetomröstningen står långt ifrån varandra vad gäller skattepolitiken, vilket resulterat i skattesänkningar som inte främjar arbetslinjen eller att fler jobb kan växa fram.

Förstärkt jobbskatteavdrag

Kristdemokraterna vill istället se ökad lönsamhet i att arbeta och ett lägre skattetryck och har därför flera förslag på sänkta skatter för breda löntagargrupper, pensionärer, barnfamiljer och de som har svårare att komma in på arbetsmarknaden. Våra skatteförslag minskar marginaleffekterna för dem som går från bidrag och ersättningar till arbete och ökar drivkrafterna till högre utbildning.

Kristdemokraterna föreslår ett förstärkt jobbskatteavdrag med fokus på låg- och medelinkomsttagare. Jobbskatteavdraget är utformat så att samtliga med arbetsinkomster på 10 000 kr eller mer får ca 2 400 kr lägre skatt per år. Det gör att skattesänkningen som andel av inkomsten blir som störst för de med låga månadsinkomster, något som särskilt stärker ekonomin för de som har knappa marginaler. Utformningen framgår av tabell 4.

Jobbskatteavdraget möjliggör ökad konsumtion och sparande och minskar behovet av bidrags- och ersättningssystem. Drivkrafterna till arbete förstärks och ekonomin påverkas positivt. Samtidigt är förslaget utformat så att det tillsammans med vår

skattesänkning för pensionärer inte innebär någon skatteflyfta mellan arbets- och pensionsinkomster.

Förslaget beräknas minska statens skatteintäkter med 12 miljarder kr 2022, 12,3 miljarder kr 2023 och 12,7 miljarder kr 2024.

Tabell 4 Jobbskatteavdragets utformning enligt förslag 2 för personer som inte fyllt 65 år vid årets ingång

Arbetsinkomst	Skattereduktion
-1,148 PBB	$(AI - GA) * KI$
1,148-3,24 PBB	$(1,067 + 0,3405 * (AI - 0,91 PBB) - GA) * KI$
3,24-8,08 PBB	$(1,86 + 0,128 * (AI - 3,24 PBB) - GA) * KI$
8,08-13 54 PBB	$(2,48 PBB - GA) * KI$
13,54 PBB-	$(2,48 PBB - GA) * KI - 0,03 * (AI - 13,54 PBB)$

Höjd skiktgräns

För att göra det mer lönsamt för personer att exempelvis vidareutbilda sig till specialist-sjuksköterska eller bli chef inom äldreomsorgen behöver marginaleffekterna minska genom att färre betalar statlig skatt och de som gör det betalar mindre. Men trenden har under lång tid varit att allt fler löntagare betalar statlig inkomstskatt. Under 2014 betalade 22 procent av alla barnmorskor statlig inkomstskatt. Fyra år senare betalade 26 procent statlig inkomstskatt. Ökningen av andelen syns också inom poliskåren, där var tredje nu betalar extra 20 procent på den lön som överskjuter brytpunkten. Konsekvensen blir minskade incitament att jobba en extra timme, vilket många inom exempelvis vården och polisen ställs inför.

Under innevarande år beskattas inkomster över 44 760 kr per månad med statlig inkomstskatt. Kristdemokraterna föreslår i budgeten för 2022 en höjd nedre skiktgräns för statlig inkomstskatt med KPI + 3 % per år. Det innebär en 50 procent högre höjning av skiktgränsen än regeringen, och att färre kommer att betala skatten. Med Kristdemokraternas höjning förväntas skiktgränsen uppgå till en inkomst om ca 46 800 kr per månad. Det innebär upp till 400 kronor mindre i skatt per månad.

Jobbskatteavdrag för föräldrar

Barnåren är ofta ekonomiskt betungande. Utgifterna ökar kraftigt och deltidsarbetet ökar ofta, vilket minskar de totala inkomsterna. För att stärka barnfamiljernas ekonomi föreslår därför Kristdemokraterna ett jobbskatteavdrag för föräldrar som är en fast nivå. Skattesänkningen kallas jobbskatteavdrag eftersom den riktar sig till föräldrar som förvärvsarbetar. Jobbskatteavdraget för föräldrar är dock, till skillnad från det vanliga jobbskatteavdraget, en fast skattereduktion som initialt uppgår till 150 kr per förälder/vårdnadshavare per månad. Det gör att förslaget har en fördelningspolitisk profil som gynnar föräldrar som är låginkomsttagare, genom att dessa får behålla en större andel av sin lön efter skatt än föräldrar som är höginkomsttagare. Det gör också att ett deltidsarbete med små arbetsinkomster blir mer lönsamt.

Reformen införs med 150 kr per förälder 2022 och den nivån ligger kvar 2023, för att sedan öka till 250 kr per förälder under 2024. Reformen kostar 3,8 miljarder kr 2022 och 2023, för att sedan öka till 6,3 miljarder kronor 2024.

För att värna små barns tid med sina föräldrar ska skattereduktionen för föräldrar till barn som är 0–3 år inte bara omfatta arbetsinkomster utan även andra förvärvsinkomster såsom föräldrapenning, a-kassa och sjukförsäkring.

Sänkt skatt för pensionärer

Kristdemokraterna ser flera angelägna politiska åtgärder och reformer som på såväl kort som lång sikt stärker äldres ekonomiska ställning. Kristdemokraterna har tidigare varit med och genomdrivit höjningar av garantipension och BTP samt stora skattesänkningar för pensionärerna, och vi föreslår nu ytterligare en skattesänkning på pensionsinkomster.

Bland dagens pensionärer finns en större grupp som har små ekonomiska marginaler. Dessa har ofta jobbat deltid i offentlig sektor, tagit hand om hem och barn eller varit sjukskrivna under perioder i livet.

Den ekonomiska tryggheten behöver förstärkas. Kristdemokraterna föreslår därför en skattesänkning som innebär 2 400 kr mer per år i disponibel inkomst. Tillsammans med höjt BTP, där vi föreslår ytterligare förstärkningar utöver regeringens förslag, innebär det upp till 10 200 kr mer per år i inkomst för en pensionär med låg inkomst och hög hyra. Skattesänkningen görs via en höjning av det förhöjda grundavdraget för personer över 65, så att skatten vid varje given inkomstnivå är densamma som den som betalas av personer under 65 år som arbetar, i enlighet med det jobbskatteavdrag som föreslås i tabell 4 ovan. Konstruktionen för det förhöjda grundavdraget framgår av tabell 5 nedan.

Skattesänkningen riktar sig till alla med en pensionsinkomst på över 10 000 kr i månaden. Konstruktionen ger mest förändring för pensionärer med låga inkomster. Skattelättnaden innebär ett skattebortfall på 5 miljarder kr 2022, 5,1 miljarder kr 2023 och 5,3 miljarder kr 2024.

Tabell 5 Förhöjt grundavdrag för personer som inte fyllt 65 år vid årets ingång

Förvärvsinkomst	Nytt tillägg	Nytt förhöjt GA
– 0,91 PBB	0,687 PBB	0,99 PBB
0,91 – 1,11PBB	0,885 PBB – 0,2 FFI	1,11PBB
1,11 – 1,148 PBB	0,923 PBB – 0,2 FFI	1,148 PBB
1,148 – 2,72 PBB	0,532 PBB + 0,1405 FFI	0,75715PBB + 0,3405 FFI
2,72 – 3,11 PBB	–0,0129 PBB + 0,3405 FFI	0,75715PBB + 0,3405 FFI
3,11 – 3,21 PBB	–0,3239 PBB + 0,4405 FFI	0,75715PBB + 0,3405 FFI
3,21 – 3,24 PBB	–0,3239 PBB + 0,4405 FFI	0,75715PBB + 0,3405 FFI
3,24 – 7,88 PBB	0,3643 PBB + 0,228 FFI	1,445 PBB + 0,128 FFI
7,88 – 8,08 PBB	1,1523 PBB + 0,128 FFI	1,445 PBB + 0,128 FFI
8,08 – 11,207 PBB	2,187 PBB	2,48 PBB
11,207 – 11,28 PBB	2,187 PBB	2,48 PBB
11,28 – 11,50 PBB	2,187 PBB	2,48 PBB
11,50 – 12,53 PBB	9,3141 PBB – 0,62 FFI	9,607 PBB – 0,62 FFI
12,53 – 12,7535 PBB	9,3141 PBB – 0,62 FFI	9,607 PBB – 0,62 FFI
12,7535 – 13,54 PBB	1,35 PBB	1,6432 PBB
13,54 – 35,36 PBB	2,127 PBB – 0,0574 FFI	2,42 PBB – 0,0574 FFI
35,36 – 37,065 PBB	2,127 PBB – 0,0574 FFI	2,42 PBB – 0,0574 FFI
37,065 PBB –	0	0,293 PBB

Sänk SINK-skatten

Den särskilda inkomstskatten, SINK-skatten, som betalas av bosatta utomlands sänktes av alliansregeringen från 25 till 20 procent, men nuvarande regering höjde den till 25 procent igen. Kristdemokraterna anser att skatten återigen bör sänkas till 20 procent. Vi avsätter 500 miljoner kronor per år i vårt budgetalternativ för detta.

I tabell 6 sammanfattas Kristdemokraternas skattesänkningar i budgetmotionen för 2022.

Exkludera Kommuninvest från bankskatten

Kristdemokraterna anser att det är rimligt att beskattningen av systemviktiga kreditinstitut ökar då de vid en eventuell finansiell kris inte bara riskerar att orsaka direkta kostnader för samhället utan även indirekta i form av till exempel lägre tillväxt och högre arbetslöshet i en vikande konjunktur.

Regeringens förslag till utformning kommer dock att drabba det offentliga utvecklingskreditinstitutet Kommuninvest, som är en samverkan mellan de flesta av Sveriges kommuner och regioner, trots att kreditinstitutet inte utgör den risk för samhället som regeringens förslag är tänkt att beskatta. För över 200 av kommunerna sker 95–100 procent av upplåningen via Kommuninvest. Det är upplåning som sker för att dessa ska kunna rusta upp skolor och bygga äldreboenden, sjukhus och bostäder. När finansskatten tillämpas på detta kreditinstitut innebär det en väsentlig fördröjning av viktiga välfärdsprojekt och potentiella problem för vissa kommuner med finansiering av offentliga investeringar. Det kan knappast vara syftet med skatten. Kristdemokraterna anser att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagförslag som undantar Kommuninvest från riskskatten. Detta bör regeringen ges tillkänna. Reformen innebär minskade skatteintäkter med cirka 330 miljoner kronor per år, vilket vi budgeterar för i vårt budgetalternativ.

Tabell 6 Kristdemokraternas skattesänkningar 2022

	Miljoner kr
Jobbskatteavdrag, bred sänkning	–12 000
Skattereduktion för investeringar	–6 000
Sänkt skatt på pensionsinkomster (förhöjt grundavdrag)	–5 000
Jobbskatteavdrag för föräldrar	–3 800
Höjd skiktgräns, statlig inkomstskatt	–1 100
Förhöjt JSA från 69 års ålder	–1 000
Bosparande	–900
Pausa flygskatten	–700
Höjd omsättningsgräns för moms	–450
Avskaffad plastpåseskatt	–500
Slopad gruppregistrering av moms	–500
Sänkt SINK-skatt	–500
Bättre personaloptioner	–340
Exkludera Kommuninvest från bankskatt	–330
Höjd skattefrihet för ideella föreningar	–300
Bättre bonus för laddhybrider	–540

	Miljoner kr
Dubbelt JSA för examen före 25 år	-100
Sänkt skatt på avfallsförbränning	-108
Utbyggt gåvoskatteavdrag	-12
Förbättrat reseavdrag och milersättning	-200
Utvidgat investeraravdrag	-50
Sänkt stämpelskatt för fartyg och luftfartyg	-5
Dubbelt JSA för nyanlända	*
Dubbelt JSA för 23 år med subv.anställning	*
Dubbelt JSA för långtidsarbetslösa	*
<i>* För 2022 ligger pengarna som en ny jobbstimulans för långtidsarbetslösa (UO14).</i>	
Summa skattesänkningar	-34 435

8 Stärk familjerna

Människan är i behov av gemenskap med andra och fungerande relationer för att må bra och kunna utvecklas. Den mest grundläggande formen av gemenskap är familjen, där människor möts över generationsgränserna i kärlek och tillit. Denna insikt är en grundbult i den kristdemokratiska ideologin. Varje människa är unik och värdefull i sig. Men ensam är inte stark, det är tillsammans med andra som vi växer som personer. Vi har alla ett djupt behov av andra människor och det är ett faktum att vi i olika faser av våra liv är så svaga att vi är helt beroende av andra. Familjen är därför ett mål i sig.

Insikten om att familjer skiljer sig åt och ser olika ut är en naturlig del av denna grundsyn och det måste respekteras. Kärnfamiljer, sambor, ensamstående, ombildade, samkönade och andra typer av familjebildningar ska alla få samhällets stöd för att kunna fungera så bra som möjligt och få vardagen att gå ihop.

Mångfalden kräver att familjepolitiken inte utgår från vad som anses bäst utifrån ett system- och regelperspektiv, utan att människan sätts i centrum och att politiken medger ett stort mått av flexibilitet och valfrihet. Politiken bör stödja alla familjer i den situation som de befinner sig i. Familjen är ett mål i sig – och det är därför också en fungerande familjepolitik. Men den är även ett medel för att lösa många av de samhällsproblem som Sverige i dag står inför. Några av de konkreta frågeställningar som är direkt eller indirekt kopplade till familjepolitiken är ekonomisk utsatthet och barnfattigdom, psykisk ohälsa bland barn och unga, fallande skolresultat och de konsekvenser som dessa får på förutsättningarna att hävda sig på arbetsmarknaden på längre sikt samt utanförskap och kriminalitet.

Målet för kristdemokratisk familjepolitik är att stödja familjerna. Det handlar om att underlätta och uppmuntra familjebildning och familjesammanhållning. Familjens integritet ska respekteras och föräldraansvaret tydliggöras och uppmuntras. Vi vill öka familjens handlingsutrymme, möjliggöra mer tid med barnen och olika barnomsorgsformer samt stärka barnfamiljers ekonomi. Alla politiska beslut ska analyseras utifrån vilka konsekvenser de får för familjer.

Familjer ser olika ut och har olika förutsättningar. Barn har olika behov och föräldrar har olika önskemål och gör olika prioriteringar. Det är föräldrarna som har det

primära ansvaret att avgöra vad som är bäst för deras barn och deras familj – inte staten eller kommunen.

Grunden för en familjs ekonomiska trygghet är föräldrars arbete och sparande. Familjepolitiska stöd kan periodvis vara viktiga för olika familjer. När de familjepolitiska stöden utformas och stärks bör det vara på ett sätt som ökar flexibiliteten för småbarnsföräldrar samtidigt som det inte undergräver föräldrarnas möjligheter och ansvar att arbeta för sin försörjning. Att öka möjligheterna för föräldrar att få arbete är det bästa sättet att minska risken för att barn ska leva i ekonomisk utsatthet.

Det är barnens behov och rättigheter som är grunden för barnomsorgen. Målet för förskolan, fritidshemmen, familjedaghemmen och övrig pedagogisk omsorg ska vara att möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling. Målet för oss är att föräldrarna ska kunna välja den omsorg som är bäst för deras barn, att det finns olika barnomsorgsformer samt att all barnomsorg håller hög kvalitet.

På familjepolitikens område föreslår Kristdemokraterna en rad reformer för att stärka familjerna. Dessa beskrivs mer ingående i utgiftsområdesmotion 12 och bara i korthet nedan. De offentligfinansiella effekterna sammanfattas i slutet av avsnittet.

Höjt barnrelaterat bostadsbidrag

Kristdemokraterna vill fortsätta att prioritera de familjer som lever i ekonomisk utsatthet. Bostadsbidraget är det familjepolitiska stöd som bäst når barnhushåll med låg ekonomisk standard, och av de barnfamiljer som får bostadsbidrag är drygt 57 procent ensamstående kvinnor. Bostadsbidraget är alltså av särskilt stor betydelse för ensamstående kvinnor som ofta lever under knappa ekonomiska omständigheter.

Bostadsbidraget har under en längre tid släpat efter. Antalet hushåll med bostadsbidrag har minskat sedan slutet av 1990-talet och förklaringarna är främst regeländringar 1997 och att inkomsterna stigit samtidigt som inkomstgränserna för bidraget har varit oförändrade. Enligt Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget har främst ensamstående föräldrar halkat efter.

För att stärka ekonomin för de barnfamiljer som har den sämsta ekonomin vill vi höja det barnrelaterade bostadsbidraget med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor för två barn och 600 kronor för tre eller fler barn. Genom förbättringarna i bostadsbidraget får familjer med lägre inkomster ett stöd ända tills barnen blir 18 år. Det är även ett bättre sätt att stödja ensamstående föräldrar med låga inkomster än att höja underhållsstödet. Vi föreslår även att inkomsttaket ska höjas med 30 000 kronor, vilket kan medverka till att färre barnfamiljer behöver söka försörjningsstöd, vilket i sin tur medför att marginaleffekterna i fråga om att öka sin inkomst via arbete minskar eftersom bostadsbidraget har lägre marginaleffekter. För detta avsätter vi 600 miljoner kronor årligen 2022–2024.

Jobbskatteavdrag för föräldrar och utökad rätt till ledighet

Barnfamiljer i Sverige upplever olika utmaningar och problem i sin vardag och de har olika önskemål och villkor. För en del familjer är bristen på arbete och en svag hushållsekonomi det stora bekymret. I andra familjer är ekonomin god, men stress och upplevd tidsbrist kan leda till psykisk ohälsa och sätta familjerelationerna under stor press. Genom att sänka skatten på arbete för föräldrar kan flera positiva effekter uppnås

samtidigt. Drivkraften att gå från försörjning via bidrag och ersättningar till förvärvsarbete stärks, vilket motverkar utanförskap och barnfattigdom. Men man skapar också möjligheter för föräldrar att använda det ökade ekonomiska utrymmet till att gå ner något i arbetstid eller att köpa tjänster för att underlätta vardagslivet. Sänkt skatt gör att fler familjer får ökad makt över sin egen vardag. Stärkt ekonomi underlättar familjebildning så att färre behöver avstå från barn av ekonomiska skäl.

Som förälder har man en ökad försörjningsbörda. Detta kompenseras till viss del av det generella barnbidraget, men för att ytterligare förstärka barnfamiljers ekonomi, med tonvikt på familjer med svagare ekonomi, anser vi att föräldrar bör få behålla en större del av sin intjänade inkomst.

Vi föreslår att en skattereduktion för arbetsinkomster införs för föräldrar till barn som är 0–18 år. Skattereduktionen är fast och uppgår till 150 kronor per månad och förälder 2022 och 2023. 2024 utökas skattereduktionen till 250 kronor per månad och förälder.

För att värna små barns tid med sina föräldrar ska skattereduktionen för föräldrar till barn som är 0–3 år inte bara omfatta arbetsinkomster utan även andra förvärvsinkomster såsom föräldrapenning, a-kassa och sjukförsäkring.

Vi avsätter 3,8 miljarder kronor 2022 och 2023 samt 6,3 miljarder kronor 2024 för att införa ett jobbskatteavdrag för föräldrar.

Förutom att ekonomin stärks behövs fler verktyg så att föräldrar även kan prioritera mer tid med barnen och har möjligheter att kombinera arbetsliv och familjeliv på ett bättre sätt. Vi föreslår därför att rätten till obetald föräldraledighet utökas. Varje förälder får rätt till fem dagar årligen upp tills barnet fyller 18 år. Genom jobbskatteavdraget för föräldrar, men även det förstärkta bostadsbidraget, utökas den ekonomiska möjligheten att vara tjänstledig utan lön exempelvis vid lov eller studiedagar. Jobbskatteavdrag för föräldrar i kombination med en utökad rätt till föräldraledighet upp tills barnet fyller 18 år är en reform som träffar fler föräldrar och kan användas på ett mer flexibelt sätt jämfört med regeringens föreslagna familjevecka.

Lägstanivådagarna höjs

Föräldraförsäkringen omfattar totalt 480 dagar, varav 90 dagar är så kallade lägstanivådagar. Ersättningen ligger idag på 180 kronor per dag före skatt. För de barn som föddes 2010 fanns föräldrapenningdagar kvar för över 70 procent av barnen. Dessa dagar brann helt enkelt inne. Av dessa dagar var 57 procent dagar på lägstanivå. En statlig utredning har föreslagit att helt slopa dessa dagar eftersom de ändå är på en sådan låg nivå och därför i stor mån brinner inne. Men dagarna är viktigare för föräldrar än man kan tro. De används exempelvis för att kunna ha rätt till föräldraledighet eller för att skydda sin SGI genom utfyllnad. De kan också användas som kontaktdagar vid besök i förskola eller skola eller vid lov. Det är viktigt och bra om de kan nyttjas eftersom det är en relativt stor del av föräldraförsäkringen. Att dagar inte nyttjas är troligen på grund av den låga ersättningen per dag. När lägstanivådagarna höjdes under 2006 så ökade också uttaget. För att lägstanivådagarna ska kunna nyttjas som tänkt bör ersättningsnivån höjas till 220 kronor per dag. Vi avsätter 300 miljoner kronor för detta ändamål under utgiftsområde 12.

Barnomsorgspeng för egna barn införs

Kristdemokraterna vill också att det ska finnas möjlighet för föräldrar att få en barnomsorgspeng för omsorg om enbart egna barn i hemmet. För att få del av en barnomsorgspeng för egna barn bör kraven på pedagogiskt innehåll inte vara lika högt ställda. Barnomsorgspengen ska uppgå till 6 000 kronor per barn och månad, betraktas som inkomst och vara skattepliktig. Barnomsorgspeng gäller för egna barn som har fyllt 1 år men inte 3 år, och kan inte tas ut samtidigt som föräldraförsäkring eller ersättningar från andra socialförsäkrings- eller bidragssystem. Vi avsätter 1,2 miljarder kronor 2023 och 1,1 miljarder kronor 2024 under utgiftsområde 16 för att införa en barnomsorgspeng för egna barn.

Höjt tak för vab (vård av barn)

Uttaget av vab kan av naturliga skäl inte planeras på samma sätt som vanlig föräldraledighet, vare sig för föräldrar eller för arbetsgivare. Samtidigt blir små barn sjuka ofta. Den korta oplanerade frånvaron innebär därför svåra överväganden och ett pusslande för såväl föräldrar som arbetsgivare. Under 2019 tog kvinnor ut 61 procent av vabbandet och män 39 procent.

Taket för den tillfälliga föräldrapenningen är lägre än taket i föräldraförsäkringen och sjukförsäkringen. Nästan en miljon föräldrar har barn under 12 år och en inkomst som innebär att man slår i detta tak, varav 58 procent är pappor. Det låga taket för den tillfälliga föräldrapenningen kan därför ha betydelse för hur föräldrar väljer att fördela vabbandet när barnen är sjuka, något som även Unionens undersökning indikerar. Om taket höjdes skulle en större del av inkomstbortfallet kompenseras för och pappor skulle sannolikt vabba i högre utsträckning. Det skulle kanske även leda till att färre jobbade samtidigt som de är hemma med sjuka barn. Vi föreslår därför en höjning av taket för den tillfälliga föräldrapenningen från 7,5 till 8 prisbasbelopp, vilket i nuläget motsvarar samma tak som i sjukförsäkringen. Vi avsätter 200 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Stärkt pensionsrätt för föräldrar

Dagens kvinnor som är ålderspensionärer har i regel lägre pension än motsvarande män. Det beror på att kvinnor har en lägre pensionsgrundande inkomst än män, vilket i sin tur huvudsakligen grundar sig på ojämlikheter i lönestrukturen och på att kvinnor historiskt i genomsnitt har arbetat färre år än män. En bidragande orsak till det är att kvinnor tar ut en större del av föräldraledigheten och att de oftare går ner till deltid när barnen är små.

För att ytterligare kompensera de föräldrar som går ner i arbetstid när barnen är små eller är hemma med sjuka barn i större utsträckning – vilket fortfarande oftast är kvinnor – vill vi utöka antalet barnrättsår från fyra till fem. Dessutom föreslår Kristdemokraterna att den generella jämförelseinkomsten för barnrättsåren höjs från 75 procent till 85 procent, så att de med lägst inkomst får en högre pensionsrätt.

Detta är förslag som också Pensionsmyndigheten har fört fram. Enligt myndigheten uppskattas dessa förändringar minska gapet mellan mäns och kvinnors intjänande till den allmänna pensionen med cirka 0,8 procentenheter.

Införandet av ytterligare ett barnrättsår samt höjningen av jämförelseinkomsten för barnrättsåren beräknas kosta 2,4 miljarder kronor årligen. Vi finansierar förslaget

genom att föreslå ett avskaffande av pensionsrätt för studieår, något som Pensionsmyndigheten också har föreslagit.

Minskade barngrupper i förskolan

Enligt Skolverket visar både myndighetens egna rapporter och Skolinspektionens kvalitetsgranskning att såväl personal som föräldrar anser att barngrupperna är för stora. Som riktmärke för antalet barn i barngrupp på förskolan ger Skolverket 6–12 barn för barn i åldern 1–3 år respektive 9–15 barn för barn i åldern 4–5 år. Om det vore så att riktmärket om barngrupper följdes så skulle vi ha skäl att vara förhållandevis nöjda. Men Skolverket konstaterar istället att det är en ”svår situation med stora barngrupper på många håll runt om i landet”. Mer än 50 procent av de allra minsta barnen vistas dagligen i barngrupper som ligger långt över Skolverkets riktvärde om maximalt antal barn.

Läraryrskommitténs enkät bland 1 525 förskollärare 2020 visade att få förskollärare arbetade med en barngrupp där Skolverkets riktmärke följdes. 75 procent av förskollärarna arbetade i en småbarnsgrupp (1–3 år) som var större än det rekommenderade riktmärket. 32 procent arbetade i en barngrupp med 16 eller fler. Pedagoger som jobbar i förskolan har i flera år vittnat om en ohållbar situation. Förskoleupproret har samlat berättelser från personalen som visar glappet mellan ambition och verklighet.

I Skolverkets genomgång av forskningen relaterad till barngruppers storlek står det: ”Om en barngrupp blir för stor riskerar de positiva effekterna av att vistas i en grupp att bytas till sin motsats. Relationer kan bli svåra att överblicka för barnen vilket kan skapa en känsla av anonymitet och otrygghet, något som i sin tur kan leda till ett aggressivt beteende eller andra yttringar såsom trötthet, nedstämdhet och håglöshet.” Barngruppernas storlek har också betydelse för barns utveckling och lärande.

Den allvarliga utvecklingen med stora barngrupper måste brytas. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att det finns tid och en famn att krypa upp i för deras barn. Förskolepersonalen ska kunna känna sig trygga med att de ska få goda förutsättningar för att utföra sitt fantastiska arbete.

Kristdemokraterna föreslår därför att mer pengar tillförs det statsbidrag som idag finns bland annat för att minska barngruppernas storlek i förskolan. Målet bör vara att barn som är tre år inte ska behöva tillhöra grupper som är större än 12 barn. Sedan maxtaxan på förskolan infördes för 16 år sedan har inkomsttaket för föräldrar bara höjts marginellt samtidigt som barngruppernas storlek ökat kraftigt. Vi föreslår därför att taket för maxtaxan höjs från dagens 50 340 till 60 408 kronor i månaden. Det skulle innebära en avgiftshöjning med maximalt 302 kronor per månad för första barnet och 101 kronor för tredje barnet. Hushåll med inkomster under 50 340 kronor i månaden berörs inte alls. De medel som frigörs ska gå direkt till statsbidraget för att öka kvaliteten i förskolorna bland annat genom minskade barngrupper. Totalt 1,4 miljarder kronor årligen tillförs statsbidraget för detta ändamål.

Ökad samverkan mellan fritids och idrottsrörelsen

Många föräldrar har idag svårt att få ihop vardagspusslet där de ska hämta på fritids, stressa hem och sedan ta sig iväg till barnets träning på kvällen. Tyvärr riskerar det att leda till att många barn inte får möjlighet att träna trots ett stort behov av rörelse och

träning hos barn idag. För att underlätta familjelogistiken och se till att fler får chansen att träna vill Kristdemokraterna att en del av barnens träning ska kunna ske på fritidstid. Vi avsätter 50 miljoner årligen för att stimulera samverkan mellan idrottsklubbar och fritidshemsverksamheten.

Föräldrastöd och föräldrautbildning

Föräldrarna är de viktigaste personerna i ett barns liv. Det finns situationer då föräldrar upplever svårigheter i sitt föräldraskap eller har behov av stöd för att hantera nya situationer. Det offentliga ska inte ta över föräldrarnas roll. Däremot ska det offentliga erbjuda stöd och hjälp i föräldrarnas viktiga uppgift. Stöd till föräldrarna är också ett stöd till barnen.

Vi vill därför öka tillgången till föräldrautbildning genom att göra det obligatoriskt för kommunerna att erbjuda två föräldrastödsprogram till alla föräldrar under barnets uppväxt: ett när barnet är mindre och ett när barnet är i tonåren. Vi avsätter 176 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Familjerådgivning och familjerådgivningscheckar

Sedan 2004 har antalet ärenden och besök till familjerådgivningen ökat med omkring 20 procent. Under 2020 pågick totalt drygt 36 000 ärenden och ett stort antal barn berördes av dessa ärenden. Nästan hälften av samtalen handlade om att lösa problem i parrelationen. Enligt Socialstyrelsen visar studier att familjerådgivningen kan bidra till förbättrade parrelationer, ett funktionellt familjeklimat samt förbättrad hälsa. Satsningar på familjerådgivning och föräldrastöd är således ett bra sätt att främja familjestabilitet och att förbättra situationen för barnen. Familjerådgivning och föräldrastöd är förebyggande barnvårdsarbete.

När ett par blir föräldrar för första gången vill vi därför att de får en gratischeck till familjerådgivningen som de kan nyttja om de vill eller har behov av det. Tillsammans med denna check ska information finnas som beskriver vad familjerådgivningen kan erbjuda. Vi avsätter 80 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Höjt adoptionsbidrag och avgiftsfri föräldrautbildning

Adoptionskostnaderna har ökat kraftigt sedan adoptionsbidraget infördes bland annat på grund av ökade vårdkostnader, ökad kontroll av adoptionsverksamheten och längre vistelsetider för att hämta barnen. Kristdemokraterna har länge föreslagit en höjning av adoptionsbidraget för att i större utsträckning täcka de faktiska kostnaderna kring adoptioner och för att förhindra att ekonomiskt svaga grupper helt utestängs från möjligheten att adoptera. Kristdemokraterna föreslår en höjning av adoptionsbidraget från 75 000 kronor till 90 000 kronor. Den obligatoriska föräldrautbildning som presumtiva adoptivföräldrar får bekosta själva vill vi göra avgiftsfri. Vi avsätter 3,2 miljoner kronor för dessa ändamål inom UO12.

9 En hälso- och sjukvård som klarar behoven

Kristdemokraternas hälso- och sjukvårdspolitik tar sin utgångspunkt i varje människas absoluta och okränkbara värde. De som har störst behov ska också ges företräde till hälso- och sjukvården. Under Kristdemokraternas tid i regeringen prioriterade vi insatser för de mest utsatta patienterna genom stora satsningar på psykiatrin, cancer-vården och vården av kroniskt sjuka. De kristdemokratiska reformerna vårdgarantin och kömiljarden som genomfördes under alliansregeringen bidrog till kortare vårdköer och ökad kvalitet. Under förra mandatperioden tog regeringen bort kömiljarden och effekten blev att köerna växte – i rak motsats till vad såväl patienter som medarbetare behöver. Efter KD/M-budgeten för 2019 är kömiljarden återinförd men det krävs långsiktiga strukturreformer och ekonomiska tillskott för att kapa köerna.

Vården är inte jämlik och det finns brister med överbeläggningar, patientsäkerhet och vårdköer. Kompetensbristen är ett betydande problem i alla regioner. Vården blir också alltmer högspecialiserad och högteknologisk. Mot den bakgrunden finns det all anledning att se över sjukvårdens organisering. Utifrån de 21 regionernas olika demografiska och ekonomiska förutsättningar är det osannolikt att de kan leverera en jämlik vård åt befolkningen. Staten bör därför ta över ansvaret för och finansieringen av den hälso- och sjukvård som regionerna har ansvar för – för att säkra en god, effektiv och jämlik sjukvård i hela landet. För oss är rätten till god och jämlik vård viktigare än att värna dagens sätt att organisera vården.

Hälso- och sjukvården ska vara hälsofrämjande och vårdande

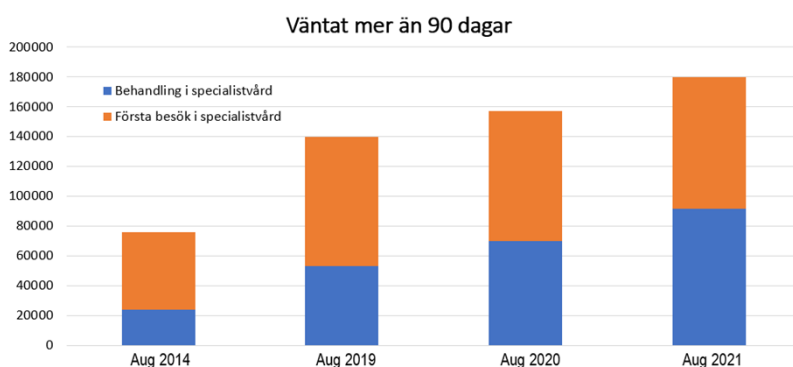
Hälso- och sjukvården ska hjälpa oss att må bra och ge vård när vi blivit sjuka. Det innebär att hälso- och sjukvården har både ett hälsofrämjande och ett vårdande uppdrag. En god nära vård måste byggas ut samtidigt som viss högspecialiserad vård koncentreras. Det sistnämnda måste genomföras utan att riskera de regionala akutsjukhusens existens. Sammantaget krävs ett gediget reformarbete och en fast styrning både nationellt och regionalt.

Hälsofrämjande insatser måste utvecklas. Varje person har ett eget ansvar, men flera samhällssektorer måste bidra för att alla människor ska ha en god psykisk hälsa och för att preventiva insatser ska fungera. Det är många människor som berättar om att de mår dåligt; de har inte en god psykisk hälsa. En del drabbas av depression och ångest, och andra är drabbade av en svår kronisk sjukdom som påtagligt försämrar deras psykiska hälsa och livskvalitet. Det innebär att hälso- och sjukvården måste klara både det breda hälsofrämjande uppdraget och att ge vård till svårt kroniskt sjuka, såväl psykisk som somatisk sjukdom. Ska allt detta fungera måste hälso- och sjukvården få fler medarbetare, patienter måste få chans till en kontinuerlig relation till den vårdkontakt man behöver och reformerna måste vara långsiktiga och genomföras i hela landet.

21 olika regioner är inte den mest ändamålsenliga organisationen för hälso- och sjukvården idag. Vi välkomnar att flera anammar den inriktningen och vill se mer av nationell styrning för att hälso- och sjukvården ska bli jämlik och kunna utvecklas på bästa sätt för hela befolkningen. Kristdemokraterna vill lägga ner regionerna för att få en mer ändamålsenlig nationell styrning av hälso- och sjukvården. Mindre av politisk detaljstyrning och mer av kunskap som bärs fram av professionerna inom ramen för en fortsatt behovsstyrd och gemensamt finansierad vård är vårt förslag. Hur reformen ska genomföras behöver behandlas i utredningar.

Inrätta en nationell vårdförmedling

Vårdköerna har inte enbart uppkommit under pandemin. I budgetpropositionen vill regeringen göra gällande att det enbart är coronaköer. Men redan före pandemin fanns patienter som väntat mer än 90 dagar på en operation eller ett besök hos en specialist, dvs patienter som väntat olagligt länge. I augusti 2019 hade ca 140 000 personer väntat längre än vårdgarantins 90 dagar på ett första besök inom specialistvård eller en operation/åtgärd. En situation som var oacceptabel för Sveriges patienter har blivit än värre efter pandemin.

Köerna har bitit sig fast och plågar såväl patienter som personal. Patienter som fått en medicinsk bedömning och behöver en operation eller ett besök hos en specialist ska inte behöva vänta på vård. Konsekvensen blir fortsatt smärta och besvär. Många tvingas till sjukskrivning i väntan på behandling. Det påverkar livskvaliteten för enskilda och det påverkar såväl patienter som samhälle från ett ekonomiskt perspektiv. Utöver de rent mänskliga konsekvenserna får vårdköerna även negativa ekonomiska konsekvenser för både den enskilde och samhället i stort.

Vårdköer är inte en naturlag. När en patient fått en medicinsk bedömning så ska också nästa åtgärd ges inom den tid som bedöms rimlig ur ett medicinskt perspektiv. Vårdköer riskerar att försämra hälsan och det innebär en etisk stress hos vårdpersonalen när man inte kan ge vård i tid.

Svenska patienter får idag vänta betydligt längre än t.ex. danska patienter. Sedan januari 2012 har andelen patienter som fått vård inom vårdgarantins 90 dagar dessutom sjunkit från ca 90 % till ca 80 % i januari 2020. Detta samtidigt som patienterna upplever en sämre tillgång till vård jämfört med flertalet liknande länder.

Samtidigt som vi har köer har vi ledig kapacitet eller outnyttjad möjlighet att bygga ut kapacitet i sjukvården. Det är både privata och offentliga utförare som har möjlighet att göra mer. Tyvärr stoppas merparten av dessa på grund av att regionerna inte sluter avtal med dem eller sätter volymtak i avtalen med regioner och vårdgivare. Dessutom vet patienterna inte om den möjlighet som finns att söka öppenvård i hela landet. Att utnyttja möjligheten att söka vård i en annan region är inte heller något som vare sig uppmuntras eller görs med enkelhet.

Kristdemokraternas uppfattning är att staten inte kan acceptera en situation där vården kostar allt mer för skattebetalarna och där väntetiderna blir allt längre och därtill är extremt ojämlika över landet. Idag varierar kötiderna för behandling eller operation för olika diagnoser kraftigt mellan olika regioner, ibland i en sådan utsträckning att möjligheten att överleva exempelvis cancer är större i vissa regioner än i andra. Därför måste all tillgänglig vårdkapacitet frigöras för patienterna. Detta kan ske genom att

patientens möjligheter att få vård hos andra vårdgivare – som har ledig kapacitet eller kan bygga ut sin kapacitet – kraftigt förstärks.

Kristdemokraternas förslag

- Patienter ska ges rätt att söka vård där ledig kapacitet finns. En **nationell vårdförmedling** ska upprättas för att använda tillgänglig kapacitet till de patienter som väntat olagligt länge. Staten ska sända ut en förfrågan om ledig kapacitet och de tak som finns ska tas bort. En sammanställning över tillgänglig vård ska upprättas och den som väntat mer än 90 dagar på en operation eller ett besök hos en specialist ska kontaktas av vårdförmedlingen om en möjlig plats i en annan region.
- Den svenska sjukvården har ännu inte kommit upp i den nivå av behandlingar och operationer som fanns före pandemin. 2020 låg antalet ingrepp per 100 000 invånare 5,7 % lägre än de tre tidigare åren. Socialstyrelsen bör därför ges ett särskilt samordningsansvar för vårdköerna för att hantera vårdskulden och upprätta en **nationell väntelista** för behandlingar med särskilt långa köer och där patienterna riskerar att fara särskilt illa av väntetiderna. Dessa behandlingar prioriteras hos den nationella vårdförmedlingen. På det sättet kan en nationell vårdförmedling bidra till kortare vårdköer och gör det utifrån behovsprincipen. Samtidigt skapas förutsättningar att använda ledig kapacitet och inte minst bygga ut möjlig kapacitet.

Samverkansavtal ska skrivas med landets regioner och en eller flera regioner ska sluta avtal med den utförare (privat eller offentlig) som meddelar att den har ledig kapacitet. Kristdemokraterna föreslår att staten avsätter särskilda medel för att finansiera detta. 4 miljarder kronor avsätts 2022 och 2,1 miljarder kronor 2023 till nationella vårdförmedlingen. Medlen används för att medfinansiera den vård som köps via förmedlingssystemet. Kömiljardssystemet motiverar samtidigt regionerna att beta av sin egen kö. Idag finns det inte någon laglig rätt för patienter som själva söker vård i en annan region att få reseersättning för resor till och från en operation, och flertalet regioner täcker inte dessa resekostnader. Medlen bör därför också användas för att ge reseersättning till patienter för vårdbesök i andra regioner.

Staten ska ta ansvar för en informationskampanj där patienterna informeras om rätten till vård i andra regioner förmedlad via den nationella vårdförmedlingen. Vidare ska staten ta ansvar för att tillsammans med SKR upprätta en databas för den nationella vårdförmedlingen där tillgänglig kapacitet synliggörs för patienter, regioner och vårdgivare. Den statliga Tillgänglighetsdelegationen föreslog en liknande funktion i sitt delbetänkande i juni 2021¹. Genom den nationella vårdförmedlingen ges patienter som väntat mer än vårdgarantins 90 dagar erbjudande om vård där tillgänglig kapacitet finns.

Öka antalet vårdplatser

Vi har en brist på vårdplatser. Sverige ligger i botten i hur man än jämför med andra europeiska länder: 2018 hade Sverige 2,1 vårdplatser per 1 000 invånare. Det är lägst antal vårdplatser i hela EU.³ Vi har få vårdplatser och det påverkar givetvis

¹ https://www.regeringen.se/49f5c0/contentassets/b4d9ad7b41624ea79e9ff4be8d2cbf80/sou-2021_59.pdf.

² OECD och Socialstyrelsen, ”Sex frågor om vården 2020”.

³ SNS Analys 76, september 2021, Hur påverkas patientsäkerheten av överbelastade akutmottagningar och

tillgängligheten och ytterst vårdkvaliteten. En färsk SNS-rapport visar till exempel att i Region Stockholm kan 125 potentiellt undvikbara dödsfall kopplas till överbelastade akutmottagningar under perioden 2012–2016. Rapporten konstaterar att kombinationen av vårdplatsbrist och överbelastning är särskilt farlig då svårt sjuka patienter som behöver läggas in istället vårdas på en överbelastad akutmottagning.

Under många år har Sveriges sjukhus haft närmast konstanta överbeläggningar, vilket innebär att patienter vårdas på en vårdplats som inte uppfyller kraven på fysisk utformning, utrustning och bemanning. Det kan handla om att patienter vårdas i korridorer eller om utlokalisering på en avdelning som saknar rätt medicinsk kompetens. Överbeläggningar och utlokaliseringar påverkar patientsäkerheten och ökar risken för vårdskador, och det sätter även vårdpersonalen inför svåra etiska problem när de ska välja ut vilka patienter som ska placeras var. Den situation runt överbeläggningar som tidigare ansågs vara en sommarkris har blivit ett slags normaltillstånd, vilket gjorde att utgångsläget var tufft när pandemin slog till med kraft.

Effekterna av pandemin visar att personalen och vårdgivare snabbt kan ställa om och skapa de vårdplatser som är nödvändiga. Den kraften bör användas även tiden efter pandemin.

Kristdemokraternas förslag

- Kristdemokraterna föreslår därför att regionerna får en prestationsbaserad ersättning när de klarar målet om maximalt 90 procents beläggning i genomsnitt varje månad under året. Genom en prestationsbaserad ersättning kan varje region/sjukhus på ett ändamålsenligt sätt göra de förändringar som är nödvändiga och ersättningen betalas ut när målen nås. Oftast är det fler sjuksköterskor som behövs för att kunna öppna fler vårdplatser. Det innebär att ersättningen för ett tillräckligt antal vårdplatser i stor utsträckning behöver användas för att minska kompetensbristen och bli en attraktiv arbetsgivare. En modell som vi anser bör prövas på några sjukhus i landet genom en försöksverksamhet. När vårdplatserna efter en tid har byggts ut så kan den prestationsbaserade ersättningen överföras till generellt stöd.

Vi anslår 1 miljard för detta med start 2024. Reformen behöver förberedas på lämpligt sätt så att den leder till en ökning av antalet vårdplatser utifrån hälso- och sjukvårdens behov i hela landet. Därtill är målet svårt att uppnå på kort sikt mot bakgrund av de omfattande köerna. Genom att tillgänglig kapacitet används på ett mer aktivt sätt de närmaste åren kan den uppskjutna vården och de långa vårdköerna kapas. Därefter måste den långsiktiga reformen för fler vårdplatser genomföras.

Bygg ut primärvården genom fler medarbetare

En välfungerande primärvård utgör basen för ett effektivt hälso- och sjukvårdssystem. Det visar forskning och internationella erfarenheter⁴. Genom att patienter har en fast namngiven läkarkontakt ges förutsättningar för en god relation som främjar patientsäkerhet, samordning och personcentrering. Enkelt uttryckt så fungerar hela vårdkedjan

vårdplatsbrist?

⁴ Betänkandet Effektiv vård (SOU 2016:2) liksom den statliga utredningen ”Samordnad utveckling för god och nära vård” (Dir. 2017:24) beskriver skälen för att primärvården bör vara basen i sjukvårdssystemet.

bättre när distriktsläkare och patienter känner varandra. Men Sverige har en underdimensionerad primärvård jämfört med andra jämförbara länder om man ser till antalet specialister i allmänmedicin per invånare, men även uttryckt i antal allmänspecialister i förhållande till det totala antalet praktiserande läkare. Uppgifter i övrigt saknas men det finns anledning att tro att detsamma gäller för övriga yrkesgrupper. En tredjedel av patienterna uppger att de har en fast läkarkontakt men tillgången till en fast läkarkontakt ökar inte trots att patienter efterfrågar detta.⁵

För att komma tillrätta med detta behövs ett antal nationella beslut. Ersättningsystemen behöver vara likvärdiga, bygga på behovsstyrd vård och styra mot en samordnad personcentrerad vård. Avgiftssystemet likaså. En utbyggd primärvård styrs också genom nationella beslut om patientens rätt till en fast, namngiven läkarkontakt och regionernas rätt att sätta tak för hur många patienter varje läkare kan ha. Då ges såväl distriktsläkare som distriktssköterskor en arbetsmiljö som är mer attraktiv och hållbar än idag. Vidare bör primärvårdens uppdrag och målsättningar regleras nationellt och resurssätts utifrån det.

Kristdemokraternas förslag

- Därför anslår vi 1,2 miljarder kronor 2022, 1,4 miljarder 2023 och 1,6 miljarder 2024 för en utbyggnad av antalet tjänster inom primärvården. Det handlar främst om fler specialister i allmänmedicin men också om fler distriktssköterskor, fysioterapeuter, arbetsterapeuter m.fl. utifrån lokala behov.

Trygg förlossningsvård och eftervård

Skillnaderna i vård och vårdresultat skiljer sig åt i olika delar av landet, bland annat i fråga om antalet förlossningsskador. Tiden från förlossning till hemgång är på många håll kort samtidigt som bara ett av tre sjukhus alltid erbjuder en uppföljning efter förlossningen. Bristningar, komplikationer, psykisk ohälsa eller amningsproblem riskerar därmed att inte upptäckas i tid.

Bristen på barnmorskor är stor i 19 av landets 21 regioner. Enligt Barnmorskeförbundet och Sveriges Kvinnolobby är den ökade förlossningsrädslan bland omföderns ett tecken på att förlossningsvården inte håller en tillräckligt hög kvalitet.

Varje kvinna ska kunna känna trygghet under sin graviditet samt inför, under och efter förlossningen. Kristdemokraterna avsätter därför 1,5 miljarder 2022 och 2023 samt 1 miljard 2024 till följande:

- Ökad bemanning inom förlossnings- och neonatalvården och ett barnmorsketeam – en så kallad fast barnmorska – genom hela vårdkedjan. Varje kvinna ska erbjudas hembesök av en barnmorska för eftervård den närmaste tiden efter förlossningen.
- Kompetenscentrum och nationella mål för förlossnings- och eftervården.
- Nationella riktlinjer tas fram för att förebygga förlossningsskador. Kompetensutveckling för personal inom förlossningsvården om hur förlossningsskador kan förebyggas.
- En ”mammarehabcheck” införs.
- Fler barnmorskor ska utbildas – fler platser på barnmorskeutbildningen.
- Yrkeserfarna barnmorskor ska vara mentorer till utexaminerade barnmorskor.

⁵ Myndigheten för vård- och omsorgsanalys 2021: Fast kontakt i primärvården.

- Barnmorskeledda enheter i anslutning till akutsjukhusen – kontinuitet för patienten.
- Stärkt förlossningsvård på landsbygden med patientnära hotell där det är långa avstånd till förlossningskliniker.
- Alla förlossningsavdelningar bör erbjuda samtalsstöd med psykolog till föräldrar som fått ett dödfött barn.

Kvinnors hälsa

Till följd av pandemin har screeningen för mammografi minskat. Den utvecklingen måste nu vändas snabbt och kraftfullt. Genom mammografi kan vi rädda liv. Kristdemokraterna föreslår därför en satsning under 2022 för att öka informationsinsatserna i hela landet och särskilt i de områden där viljan att göra mammografi varit låg. Vi anslår 50 mnkr under 2022 för detta ändamål.

Det finns i dag möjlighet att utrota livmoderhalscancer till följd av den forskning och det kliniska arbete som bedrivits under många år. Cancer i livmoderhalsen utvecklas oftast långsamt under många år. Vid regelbundna cellprovskontroller kan cellförändringar som kan leda till cancer upptäckas och tas bort i god tid. Hpv-baserad screening innebär tidiga upptäckter av cellförändringar.

Trots ett väl utbyggt och omfattande screeningprogram drabbas ungefär 500 kvinnor i Sverige av livmoderhalscancer varje år. Om fler kvinnor skulle delta i screening och om fler skulle vaccineras skulle det leda till färre fall av livmoderhalscancer. Det är två procent av kvinnorna som inte deltar regelbundet i screening och bland den gruppen återfinns 40 procent av de som insjuknar i livmoderhalscancer.

Livmoderhalscancer är den första cancersjukdomen för vilken WHO har satt målet om global utrotning. Flera länder har därför startat ambitiösa utrotningsprogram. Tyvärr tillhör inte Sverige den skaran. Det screeningprogram vi har i Sverige beslutade Socialstyrelsen om 2015. Fortfarande 2019 var det 13 av 21 regioner som inte hade genomfört programmet.

Att utrota denna cancerform genom catch-up-screening och vaccination beräknas inte kosta mer än 150 miljoner kronor under sex års tid. Ändå lyser denna insats med sin frånvaro i regeringens budgetförslag. Vi anslår därför 25 miljoner kronor årligen (under sex år) för att genomföra kampanjen. Därigenom kan vi utrota livmoderhalscancer i Sverige.

En ny sjukskrivningsmiljard

Enligt Försäkringskassan uppgår de samhällsekonomiska kostnaderna för ohälsa och sjukfrånvaro till cirka 700–900 miljarder kronor årligen. Det är en uppskattning som innehåller direkta kostnader för t ex hälso- och sjukvård, ersättning från Försäkringskassan och sjuklön från arbetsgivaren, men även indirekta kostnader för produktionsbortfall.

Samtidigt växer vårdköerna och riskerar att förlänga sjukskrivningsperioderna. Coronapandemin har satt särskild press på vården, och det riskerar att ta flera år innan vården kommit ikapp i fråga om uppskjutna operationer och förlängda sjukskrivningsperioder som ett resultat av detta.

Det är billigare att förebygga än att behandla. Det gäller inte minst psykisk ohälsa, men även diagnoser som hjärtsvikt är exempel på när preventiva insatser kan spara samhället stora resurser.

Ändå satsas bara en liten del, cirka 3 procent, av vårbudgetarna på preventiva åtgärder. Enligt Försäkringskassan beror det på att återbetalningstiden för förebyggande åtgärder är lång och att det ofta inte är samma aktör som investerar i det förebyggande arbetet som sen ser lägre kostnader tack vare det.

Kristdemokraternas förslag

En ny sjukskrivningsmiljard till regionerna införs.

- Statsbidraget ska vara prestationsbaserat, så att fokus läggs på att minska sjukfrånvaron.
- I enlighet med utredningen Samspel för hälsa bör dock endast sjukfrånvaron de första 90 dagarna utgöra grund för beräkning av statsbidraget. Detta för att regionerna ska ha en rimlig chans att påverka den. Sjukfallskategorin (90 dagar) utgör runt en tredjedel av all sjukfrånvaro.
- För att nationella trender i sjuktalen inte ska påverka regionernas möjligheter att få ta del av stödet bör utvecklingen av regionernas sjuktal sättas i relation till rikets. Fördelningen bör utgå från respektive regions förändring av sjuktal i relation till den genomsnittliga förändringen hos de tre regioner som uppvisat minst förbättring/störst försämring av sjuktalen. Skillnaden mellan respektive region och detta jämförelsetal, samt regionens andel av befolkningen, bestämmer utfallet. Dock kan stödet inte uppgå till mer än 100 procent av regionens minskning av sjukskrivningskostnaderna. En uppehållen låg nivå i fråga om sjukskrivningstal bör också berättiga till stöd.
- Viss variation i fråga om sjuktal bör alltså kunna tillåtas utan att regionen helt förlorar statsbidraget. Även försämringar i fråga om sjuktal kommer att kunna belönas, givet att de är relativt sett bättre än för den region som uppvisat störst försämring.

10 En värdig och medmänsklig funktionshinderspolitik

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och den personliga assistansen är en livsavgörande frihetsreform för människor med funktionsnedsättning. Den ska ge människor rätt att leva, inte bara överleva. Men inte minst på senare år har beslut fattats som i praktiken inneburit att rätten hamnat under ständigt hot.

Som en konsekvens av dessa beslut har många personer med omfattande funktionsnedsättning och deras anhöriga tvingats föra en daglig kamp mot myndigheter för att få stöd att klara sin vardag – trots att stödet borde vara en självklar rätt. Från tillkomsten av LSS 1994 ökade antalet personer som beviljats assistansersättning upp till omkring 16 000 mottagare 2015, men 2016 minskade antalet. I augusti 2021 var antalet personer med statlig assistansersättning cirka 13 700 personer.

Trendbrottet i utvecklingen av antalet assistansberättigade skedde efter S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan med uppmaningen att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen. Konsekvenserna av direktivet till Försäkringskassan har varit förödande eftersom myndigheten började

tolka gamla domar ifrån Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) mycket mer restriktivt än tidigare. Rättspraxis har bland annat förskjutits så att endast den del av det grundläggande behovet som anses vara av mycket personlig eller integritetskänslig karaktär anses vara assistansgrundande. Detta medför exempelvis att det endast är den tid det tar att ta av och på kläderna närmast kroppen som räknas som grundläggande behov. Att ta på en ytterjacka även om det är minus 20 grader utomhus räknas inte. Bara den tid som är beröring av naken hud under ett toalettbesök räknas. Inte hela tiden det faktiskt tar att utträta ett behov.

Situationen är orimlig och akut. Människors liv och familjer trasas sönder när de inte får den assistans de behöver för att klara sin vardag. Och värre kommer det att bli. Försäkringskassan införde nyligen en striktare bedömning som innebär att personer med funktionsnedsättning inte får assistansersättning utifrån begreppet grundläggande behov för det som de flesta av oss skulle räkna till våra rutiner för personlig hygien. Det handlar exempelvis om att använda deodorant, raka benen eller armhålorna, smörja in kroppen med hudkräm efter duschen, fila naglarna, trimma skägget, sminka sig och att använda balsam samt reda ut och torka håret.

Den 1 juli 2020 blev det en lagfäst rättighet att få stöd med andning och sondmatning. Det är livsviktigt och efterlängtat och något vi kristdemokrater har kämpat för länge. Men det är ofattbart att nedskärningarna inom assistansen har gått så långt att det har krävts en lagändring för något så självklart. Vi välkomnar också att regeringen i den aktuella budgetpropositionen aviserar att den kommer att genomföra förslagen i utredningen ”Stärkt assistans” som adresserar de problem som har funnits under lång tid kopplat till föräldraansvar, tillsyn och egenvård. Även detta är förslag som vi har kämpat länge för. Samtidigt krävs det mer för att rädda assistansen. Vi måste stå upp för mänskliga rättigheter, inte minst för dem som saknar en egen stark röst. Det handlar om vilket samhälle vi vill ha.

Samtliga grundläggande behov måste vara assistansgrundande i sin helhet

Att säkerställa att samtliga grundläggande behov ska anses vara av integritetsnära karaktär i sin helhet är ett avgörande steg för att återupprätta intentionen med LSS. Det saknas fortsatt och samtliga Kristdemokraternas förslag angående detta röstades ned i riksdagen tidigare i år av de dåvarande januaripartierna. Kristdemokraterna föreslår därför en nödvändig lagändring och avsätter resurser i syfte att finansiera en rättssäker tillämpning av LSS till följd av lagförtydligandet. Vi bedömer att sådana lagstiftningsförändringar kan vara på plats den 1 januari 2024. Den exakta kostnadsökningen är dock svår att uppskatta och ytterligare medel kan behövas. Då anslaget 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning (utgiftsområde 9) även omfattar schablonen för timersättningen för assistansersättningen redovisas dessa poster tillsammans nedan.

Uppräkning av schablonersättning i nivå med avtalsenlig löneuppräkning

Assistansberättigade och anhöriga berättar att det blir allt svårare att rekrytera assistenter. Seriösa assistansanordnare med kollektivavtalad löneutveckling och goda arbetsvillkor vittnar om att de har svårt att få ekonomin att gå ihop. Den gemensamma

nämnamnaren är att uppräkningsnivån av timersättningen under flera år har varit lägre än de kollektivavtalade löneökningarna. Assistenternas kompetensutveckling blir lidande. Seriösa assistansanordnare riskerar att gå i konkurs. Kvaliteten inom assistansen urholkas. Effekterna är förödande. Det var därför positivt att regeringen under 2021 höjde nivån med 3,5 %. Dessvärre väljer regeringen nu att återgå till en uppräkningsnivå på 1,5 % under de kommande tre åren. Något som återigen riskerar att urholka kvaliteten inom assistansen. För att värna och möjliggöra kompetensutveckling, goda arbetsvillkor och avtalsenliga löneökningar för ett kvalificerat arbete höjer Kristdemokraterna nivån med 2,2 % per år 2022–2024. Vi avsätter 170 miljoner kronor 2022, 350 miljoner kronor 2023 och 530 miljoner kronor 2024 för detta ändamål. Vi välkomnar den anslagsökning som görs utifrån förslagen i utredningen ”Stärkt assistans”. Därutöver avsätter Kristdemokraterna sammantaget 250 miljoner kronor för att möjliggöra att fler människor ska ha rätt till assistans när vår föreslagna lagändring kring att samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet träder ikraft. Det är dock värt att notera att vi utifrån den tid som det tar för att genomföra den nödvändiga lagstiftningsprocessen beräknar att lagen kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2024. Den exakta kostnadsökningen utifrån lagändringen är dock svår att uppskatta och ytterligare medel kan behövas.

Låt staten vara ensam huvudman för den personliga assistansen

För oss kristdemokrater är det en självklarhet att du ska ha rätt att få den assistans du behöver för att leva ett liv som andra oavsett var i landet du bor. Så är det inte i dag. Stat och kommun har ett delat ansvar. Alltför ofta ser vi, inte minst i mindre kommuner, att det blir kommunens budget – inte personens behov – som avgör assistansens omfattning, vilket leder till att människor med funktionsnedsättning och deras familjer får illa. Så kan vi inte ha det.

Vi menar att staten måste vara ensam huvudman för assistansen. KD har därför tagit initiativ i riksdagen tillsammans med M och V till den utredning som krävs för att detta ska bli verklighet. I november 2020 ställde en majoritet i riksdagen sig bakom förslaget. Det var bara de dåvarande januaripartierna (S, MP, C och L) som röstade nej. Socialdemokraterna har hela tiden varit tydliga i debatten med att de inte har bestämt sig för om det ska vara stat eller kommun som har ett samlat huvudmannaskap.

I september 2021 tillsatte regeringen en utredning med titeln ”Statligt huvudmannaskap för personlig assistans”. Titeln låter lovande, men enligt direktiven ska utredaren analysera för- och nackdelar med ett förändrat huvudmannaskap samt överväga förslag till alternativa lösningar till ett statligt huvudmannaskap. Kristdemokraterna ser en uppenbar risk för att dessa brasklappar i direktiven öppnar för möjligheten till en kommunalisering av assistansen. Det vore mycket skadligt och emot riksdagens intentioner. Kristdemokraterna föreslår därför att riksdagen riktar ett tillkännagivande till regeringen som tydliggör att fokus för utredningen måste vara att ta fram detaljerna kring hur ett statligt huvudmannaskap ska vara utformat för att det ska vara riktigt bra för alla personer med omfattande funktionsnedsättning som har behov av assistans.

Ekonomiska förstärkningar för sjuk- och aktivitetsersatta

Personer med sjuk- och aktivitetsersättning är en ekonomiskt utsatt grupp. Därför var det viktigt med de förbättringar som genomfördes 2018 med höjd garantiersättning och höjt bostadstillägg samt sänkning av skatten för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

Vi ser samtidigt att detta fortsatt är en utsatt grupp som riskerar att halka efter ekonomiskt och hamna i ytterligare utsatthet. Kristdemokraterna har därför länge föreslagit och budgeterat för att höja garantinivån ytterligare. Vi välkomnar därför regeringens förslag om en höjd garantinivå kompletterat med ett höjt tak i fråga om bostadstillägg och sänkt skatt för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Det kommer att skapa en tryggare vardag för några av de mest utsatta i vårt samhälle.

11 Att åldras i trygghet och värdighet

Ett samhälle där alla kan åldras i trygghet och värdighet är ett angeläget mål för Kristdemokraterna. Äldre personer är en tillgång för hela samhället. Ett välfärds-samhälle kan i hög grad bedömas utifrån kriterier som respekt, tillvaratagande och omsorg om den äldre generationen. Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, bemötas med respekt och ha tillgång till god vård och omsorg. Var och en ska ses som en person med ett eget och unikt värde och med skilda intressen och bakgrunder. God vård, ett behovsanpassat boende och självbestämmande över sin vardag är en självklarhet – hela livet. Kristdemokraterna gör därför satsningar på de äldre. Under 2021 lyckades Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet driva igenom en extrabudget med såväl kraftfulla resurser som reformer för att stärka personalkontinuiteten, den medicinska kompetensen och tillgången till anpassade boenden för att på så sätt bidra till att skapa en trygg och värdig äldreomsorg där också personalen har goda villkor. Men det krävs fler reformer för att stärka äldreomsorgen. Därtill behöver pensionärernas ekonomi förbättras och äldres möjligheter till gemenskap stärkas.

Äldreomsorgens reformbehov

Alla ska känna sig trygga med att det kommer att finnas en god vård och omsorg den dag man behöver det. Men coronapandemin satte i blyxtbelysning att vi inte har en jämlik vård och omsorg. 90 procent av dem som avled fram till september 2021 var över 70 år och 67 procent var över 80 år. Coronakommissionen pekar på ett antal strukturella brister, som även vi kristdemokrater pekat på tidigare, inom äldreomsorgen som bidragit till de höga dödstaten bland äldre. Det handlar bl.a. om den låga personalkontinuiteten med många timanställda och otillräcklig medicinsk kompetens.

Vi ser nu en växande grupp äldre personer som ofta är multisjuka och behöver alltmer kvalificerade hälso- och sjukvårdsinsatser. Samma grupp är extra sårbar för covid-19. 54 procent av alla riskindikationer som rapporterades in till IVO i våras inom äldreomsorgen med anledning av corona bedöms av myndigheten som allvarliga. IVO gjorde därför en tillsyn som visade att endast 60 procent av de 40 värst drabbade kommunerna hade förutsättningar för bedömning och behandling kopplat till covid-19

på äldreboenden. De fann allvarliga brister hos var tionde verksamhet och genomför därför nu en fördjupad tillsyn.

En viktig delförklaring till problembilden är att det finns för få sjuksköterskor inom äldreomsorgen. Sjuksköterskan är nödvändig för den medicinska kompetensen. Under pandemin har de brister som uppstår när det finns för få sjuksköterskor särskilt uppmärksammas. Att kunna sätta dropp eller ge syrgas är exempel på insatser som kräver en tillräcklig tillgång till sjuksköterskor.

Enligt Socialstyrelsens statistik har antalet sjuksköterskor i äldreomsorgen sjunkit de senaste åren och ligger idag på cirka 14 000, varav knappt hälften jobbar på de särskilda boendena. Även om siffrorna inte är helt jämförbara kan det noteras att i Norge är var femte medarbetare på äldreboenden en sjuksköterska, medan det bara är cirka var tjugonde i Sverige.

Även i övrigt brister den medicinska kompetensen när det gäller äldre. År 2017 fanns det 37 specialläkare i geriatrik inom hälso- och sjukvården per 100 000 invånare som var 70 år och äldre, att jämföra med 47 specialläkare i geriatrik 2006. Kommuner har inte stöd i lag för att anställa egna praktiserande läkare, då de i samband med att Ädelreformen genomfördes fick rätt att anställa medicinsk kompetens upp till och med sjuksköterskor.

Forskning visar att kvalitativ äldreomsorg förutsätter ett personcentrerat bemötande där personalen kan skapa en trygg miljö och en personlig relation med den äldre. För att det ska vara möjligt behöver äldreomsorgens personal ges goda förutsättningar att göra ett bra jobb.

Förutom att de som arbetar med viktig välfärdsverksamhet inom hemtjänsten eller på ett vård- och omsorgsboende behöver goda arbetsvillkor för att kunna ge kvalitativ omsorg är det viktigt för att de ska trivas i sitt arbete och inte slita ut sig i förtid. Det är också viktigt för att omsorgsyrken ska vara attraktiva så att personalförsörjningen kan fungera – en nyckel för att möta välfärdens behov i framtiden. Redan i dag råder arbetskraftsbrist inom äldreomsorgen – 70 procent av personalen uppger att bemanningen är otillräcklig minst någon dag per vecka. Dessutom kommer gruppen äldre över 80 år att öka med 40 procent fram till 2026. Enligt SKL behöver därför antalet anställda inom äldreomsorgen öka med 67 000 personer (24 procent) under tidsperioden.

Men tyvärr är arbetsvillkoren på många håll inte tillräckligt bra – var tredje person som arbetar inom äldreomsorgen vill sluta. Löneläget är ofta lågt, och det finns små möjligheter att byta arbetsgivare när det inte finns valfrihetssystem och därmed konkurrens om medarbetare. Dåligt utformade upphandlingar kan dessutom leda till att viss personal får sämre villkor.

Därtill finns det på många håll orimligheter i arbetstid, bl.a. på grund av s.k. delade turer, som ofta kraftigt drar ned medarbetares livskvalitet och möjligheter till familjeliv. Delade turer innebär två arbetspass som är uppdelade med en längre rast än en lunchrast emellan. Ofta handlar det om ett förmiddagspass och ett kvällspass med ett par eller några timmars obetald rast emellan. Systemet är omvittnat tröttande och beskrivs av många anställda i mycket negativa ordalag och med negativ inverkan på både familjeliv och socialt liv.

Dåliga scheman bidrar till stress och sjukskrivningar. Närmare 80 procent av personalen inom äldreomsorgen upplever psykisk ansträngning och jäkt i arbetet minst en gång i veckan, och över hälften upplever detta i stort sett varje dag. Vi vet att risken att bli sjuk av stress är högre inom kvinnodominerade yrken, och äldreomsorgen är

inget undantag. Antalet startade sjukfall uppgick till 170 per 1 000 sysselsatta 2017 – högst av alla branscher. Resultatet är en hög personalomsättning – 2017 var personalrörligheten 18 procent inom vård och omsorg.

Med många sjukskrivningar och hög personalomsättning blir det ännu svårare att lägga bra scheman och upprätthålla personalkontinuiteten. För många av de äldre som lever ensamma utgör hemtjänstpersonalen en stor del av deras sociala liv. Kontinuitet och tillräckligt med tid för att bygga goda relationer med hemtjänstpersonal ger möjlighet att bygga upp förtroende och tillit, vilket bidrar till trygghet hos de äldre. En trygghet som kan främja en god livskvalitet och livsglädje som förebygger psykisk ohälsa.

Men personalen vittnar i dag om att de inte har tid att skapa en relation med de äldre som de möter i arbetet. Under 2020 mötte en hemtjänsttagare i snitt 15 olika personal under en tvåveckorsperiod, och i vissa fall var det så många som 24. Förutom att detta skapar otrygghet för den äldre innebär det också sämre möjligheter för personalen att göra ett bra jobb med god kvalitet när de arbetar i en organisation som inte fungerar utan får möta väldigt många vårdtagare på kort tid – spegelbilden av att den äldre får möta en stor mängd hemtjänstpersonal på kort tid.

Samtidigt som ovan beskrivna brister i arbetsvillkoren inom äldreomsorgen finns har äldreomsorgens chefer i dag inte förutsättningar att göra ett så bra jobb som de skulle vilja. Chefer inom vård, omsorg och sociala tjänster har de största arbetsgrupperna på hela arbetsmarknaden – inom just äldreomsorgen har varje chef i snitt direkt personalansvar för ca 50 personer. Arbetsmiljöverket har visat att chefer inom vård och omsorg arbetar under tidspress och har hög arbetsbelastning med stora ansvarsområden och många medarbetare. Resultatet är att en av fem i personalen upplever att de har små eller mycket små möjligheter att vid behov få stöd av en chef.

Cheferna har en viktig roll i fråga om att skapa goda villkor för personalen, men det är bara möjligt om enhetscheferna har ansvar för ett rimligt antal medarbetare. Dessutom måste en större flexibilitet medges av kommunerna så att enhetscheferna kan göra de prioriteringar som leder till bättre arbetsvillkor och en god bemanning med hög kontinuitet. Alltför ofta kringskärs enheternas chefer genom kommunövergripande regler som minskar tilliten och därmed gör ansvarsutkrävandet sämre.

En annan nyckelgrupp vad gäller att skapa goda arbetsvillkor inom äldreomsorgen – och som ofta glöms bort – är schemaläggare. De bär ett tungt ansvar för att få viktiga välfärdsverksamheter att rulla och för att lägga en planering som säkerställer att övriga yrkesgrupper inom vård och omsorg inte bränner ut sig.

Kristdemokraterna anser att det nu behövs krafttag för att förbättra arbetsvillkoren för personalen inom äldreomsorgen. Det handlar om att värna medarbetare, deras familjeliv och hälsa, men också om att stärka möjligheten att rekrytera mer personal. Med rätt reformer kan resultatet också bli att timmarna för social aktivering hos den äldre blir fler, gemenskap främjas och kvaliteten höjs. För att tiden med de äldre ska bli en tydligt värderad del av arbetet bör även sociala behov införas i socialtjänstlagen som grund i biståndsbedömningen för äldreomsorg.

Äldre som upplever att de har behov av ett anpassat boende blir idag alltför ofta nekade plats på ett så kallat särskilt boende. Biståndsbedömningarna har blivit snävare och då anses de för friska. I vissa kommuner finns det helt enkelt inte tillräckligt många platser i särskilt boende. Istället erbjuds mer omfattande hemtjänst i det egna hemmet. År 2019 rapporterades 5 411 ej verkställda beslut in till IVO gällande äldre som blivit lovade en plats i ett särskilt boende men fått vänta längre än tre månader. Det är en

ökning med ytterligare 900 personer som inte får en plats på ett boende i tid. Enligt Boverkets uppföljning 2020 angav 109 av kommunerna att de hade underskott på särskilda boenden. Under pandemin har platser istället stått tomma på särskilda boenden eftersom det uppfattats som riskfyllt att flytta dit. Det får inte tas som intäkt för att behovet av boendeplatser har minskat.

Kristdemokraterna är övertygade om att det är få, om ens någon, som väljer att flytta till ett anpassat boende om de inte behöver det. Den dag man upplever att det inte fungerar med det egna boendet så ska man ha rätt till ett anpassat boende. Kristdemokraterna vill därför införa en äldreboendegaranti – den som fyllt 85 år ska ha en lagstadgad rätt att få flytta till ett anpassat boende som till exempel ett särskilt boende eller trygghetsboende när personen själv bedömer att behovet finns.

En äldreboendegaranti utan äldreboenden är inte värd något. För att klara löftet om en äldreboendegaranti behövs fler och olika typer av äldreboenden. Stimulansmedel för att bygga fler, och olika typer av, äldreboenden är därför nödvändiga.

För att börja åtgärda samtliga dessa akuta och strukturella brister lade Kristdemokraterna, tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet, fram ett förslag till ändring i statens budget våren 2021, som hela finansutskottet till slut ställde sig bakom. Tack vare detta påbörjas nu arbetet med att utöka den medicinska kompetensen, förbättra personalkontinuiteten och minska andelen timanställningar i äldreomsorgen. Dessutom skapas fler möjligheter till tryggt boende för äldre.

Vi kommer att noggrant följa utvecklingen så att de kommuner som får del av medlen verkligen redovisar en ökad medicinsk kompetens, bättre arbetsvillkor och fler anpassade boenden. Regeringen fullföljer i budgetpropositionen riksdagens aviserade medel för prestationsbaserade stöd till äldreomsorgen 2022 och 2023 men flyttar från och med 2024 över medlen till UO25, anslaget för generella medel till kommunerna. Regeringen redovisar dock inte huruvida medlen fortsatt kommer att delas ut som prestationsbaserade stöd i och med denna flytt.

Vi motsätter oss att medlen delas ut utan att kommunerna påvisat förbättringar inom de angivna områdena. Det skulle innebära att långsiktigheten i satsningen går förlorad och att nödvändiga reformer inom äldreomsorgen inte nödvändigtvis sker. Vi flyttar därför i vårt budgetalternativ tillbaka medlen till UO9 för en fortsatt satsning i enlighet med riksdagens beslut.

Vi ser också att det finns behov av att göra mer och därför lämnar vi nya förslag som innebär bättre arbetsvillkor för personalen.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna förslår att staten tecknar ett avtal med SKR om ett prestationsbundet stöd till förbättrade villkor för personalen inom äldreomsorgen. Kraven i det prestationsbaserade stödet ska gälla all kommunfinansierad verksamhet, även privat driven men offentligt finansierad omsorg. Satsningen ska följas upp årsvis med målsättningen att alla kommuner ska nå bättre resultat. Stödet uppgår till 1,3 miljarder kronor per år och fördelas till kommunerna baserat på tre parametrar som alla väger lika:

- Aktivt arbete för att minska förekomsten av delade turer: Kommunen ska kunna visa att det skett en tydlig minskning i användandet av delade turer alternativt att de delade turerna är på en låg nivå eller inte används alls. Ett system för hur detta ska mätas och följas upp bör utarbetas i samverkan med SKR. Tiden som frigörs när de delade turerna försvinner bör användas till mer tid med de äldre.

- God medarbetarnöjdhet och delaktighet: Kommunen ska kunna visa ett bättre resultat än föregående år för SKR:s totalindex för Hållbart medarbetarengagemang (HME) vad gäller äldreomsorgen. Som minst ska kommunen ha ett HME på 50 (av 100), och överstiger det 75 får kommunen ersättning oavsett om det skett en förbättring från föregående år eller ej.
- Avlastning för cheferna: Kommunen ska kunna visa att snittantalet som äldreomsorgscheferna i kommunen har direkt rapporteringsansvar för tydligt minskar. De som inte överstiger 25 får alltid del av stödet.

Gemenskap främjar äldres hälsa

Corona har satt ensamhetsproblematiken i blyxtbelysning, i synnerhet bland äldre. Ofrivillig ensamhet, isolering och självisolering har påverkat äldres tillvaro på ett mycket kraftigt sätt.

Vi vet sedan tidigare att ofrivillig ensamhet och isolering leder till för tidig död. Ofrivillig ensamhet ökar risken att drabbas av hjärt-kärlsjukdom, demens och depression och leder till mer fysisk smärta. Förutom mänskligt lidande orsakar det ökade kostnader i form av ett ökat behov av sjukvård och omsorg motsvarande kostnader för över 13 miljarder.

Vi vet också att många, inte minst äldre över 85, var ensamma före pandemin, med stora konsekvenser. För dem har tillvaron i många fall nu blivit värre, och många ytterligare har kommit att drabbas av ensamhet i samband med besöksförbud på äldreboenden och uppmaningar till självisolering för personer över 70 år.

Kristdemokraterna vill annorlunda och föreslår en rad åtgärder och förstärkningar i vårt alternativ.

Säkra att ensamhet kan brytas med digitala hjälpmedel

I samband med besöksförbudet på äldreboenden blev det tydligt att många boenden inte ens erbjuder tillgång till internet. Bara tre av fyra boendeplatser erbjöd då möjlighet till internetuppkoppling i det egna rummet eller lägenheten, enligt Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Men variationerna mellan kommunerna var stora och i vissa kommuner fanns möjligheter till uppkoppling enbart för 5 procent av boendeplatserna medan det i andra kommuner erbjöds för 100 procent, det vill säga för alla, enligt SKR:s webbtjänst Kolada.

Flera kommuner har genomfört förbättringar under pandemin, men det finns fortsatt behov av att säkra möjligheten till videosamtal för personer inom äldreomsorgen.

Vi satsar därför 240 miljoner kronor i en tillfällig satsning 2022 på teknisk utrustning och utbildningsinsatser riktade till äldre i särskilt boende eller med hemtjänst, så att de kan använda videosamtal och andra ensamhetsbrytande hjälpmedel.

Alla lägenheter på särskilda boenden ska vara uppkopplade med snabbt och stabilt internet för videosamtal. Anslaget ska också kunna användas för utbildningsinsatser där inte minst unga kan använda sitt kunnande för att ge äldre som inte har möjligheten via anhöriga utbildning i att använda digitala verktyg.

Äldresamtal i alla kommuner

Vissa kommuner bjuder idag in äldre till samtal om livssituationen. Vi anser att samtliga kommuner ska erbjuda denna typ av äldresamtal. Samtalen kan inte minst

bidra till att skapa trygghet och bryta ensamhet för den äldre, något som i sig kan höja livskvaliteten och skjuta upp behovet av andra mer omfattande omvårdnadsinsatser. Samtalen kan visa på möjligheter till måltidsgemenskap eller aktiviteter och ge en kontakt med kommunen. Äldresamtalen ger också en möjlighet att upptäcka medicinska behov i tid – så att allvarigare hälsotillstånd kan undvikas. Socialstyrelsen har också nyligen påvisat att det finns behov av att utveckla rutiner för att upptäcka missbruk bland äldre då andelen personer över 65 år som har alkoholproblematik ökar i förhållande till yngre åldersgrupper. Även här kan äldresamtalen spela en viktig roll.

Kristdemokraterna vill att äldresamtal ska erbjudas av exempelvis hemsjukvårdsteam till alla som fyllt 80 år som inte har hemtjänst eller bor i ett särskilt boende och på det sättet får kontakt med omsorgsinsatser. Äldresamtalen riktar sig till en grupp på drygt 320 000 personer. Vi avsätter 160 miljoner kronor årligen till detta ändamål.

Gemenskapsfrämjande insatser i omsorgen

Det sociala innehållet i äldreomsorgen behöver utvecklas så att de äldres behov av gemenskap kan mötas. Vi anslår 200 miljoner kronor per år för att utveckla gemenskapsmöjligheter för äldre. Pengarna ska också kunna användas av kommunerna för att delfinansiera gemenskapsvärdar anställda av kommunen till de byggherrar som bygger trygghetsboenden. Det har visat sig vara en bra katalysator för att få fler att vilja bygga trygghetsboenden för äldre.

Ökat stöd till civilsamhället för gemenskapsfrämjande arbete

Vi behöver också ta tillvara den kraft som finns i civilsamhället och därför vill vi tillskjuta resurser till föreningar och organisationer för arbete och verksamhet som syftar till att bryta äldres ensamhet och isolering. Det handlar om exempelvis seniororganisationer som ordnar träffar – digitalt och fysiskt – och som har t ex ringlinjer. Också organisationer som MIND som jobbar med samtalsstöd riktat till äldre bör få utökade resurser. Pandemin har kraftigt understrukt behovet av detta. I KD/M-budgeten införde vi en satsning på 20 miljoner kronor per år för detta ändamål. Regeringen avslutar denna satsning i år. Kristdemokraterna anser att denna satsning måste utökas och göras permanent. Vi förlänger därför satsningen och ser till att den uppgår till 20 miljoner kronor per år.

Äldrelyftet

Att få idrotta tillsammans med andra i gemenskap är ett viktigt sätt att främja hälsa och gemenskap. Under pandemin har denna typ av aktiviteter uteblivit och det finns ett stort behov av att öka insatserna för detta framöver – och se till att möjligheten kommer fler till del. I samverkan med idrottsrörelsen och de nationella pensionärsorganisationerna vill vi därför satsa på ”Äldrelyftet” – vilket kan förbättra livskvaliteten, öka hälsan, minska risken för fallolyckor och samtidigt främja gemenskap och sammanhang. I M/KD-budgeten avsattes 20 miljoner kronor per år för detta ändamål, men dessvärre plockade regeringen bort satsningen i vårändringsbudgeten 2019. Det är bra att den ändrade sig och återinförde satsningen i budgetpropositionen för 2020. Kristdemokraterna avsätter ytterligare 20 miljoner kronor per år 2022–2024 för detta ändamål.

Fond för idéburen vård och omsorg

Det som kallas idéburet företagande bedrivs ofta i en ideell förening, en ekonomisk förening, kooperativa företag eller stiftelseform. Det kan vara ett äldreboende, hemtjänst, en skola, en lanthandel eller något annat som människor gått samman om. Idéburna organisationer medför ofta stora mervärden och har inte sällan särskild kompetens i svåra etiska frågor som vården och omsorgen brottas med. Vissa ideella utförare har särskild kunskap om och riktar sig särskilt till en viss utsatt samhällsgrupp, kanske på grundval av etnicitet eller religion, grupper som forskning visar annars inte får en lika god tillgång till välfärdstjänster.

Den ideella sektorns och sociala företags tillgång till kapital för både etablering och utveckling behöver förstärkas. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén har konstaterat att det i dag ofta saknas finansiella instrument som är särskilt utformade för socialt företagande. Socialt företagande behöver på grund av sina specifika egenskaper och varierande juridiska former ibland finna andra typer av finansieringsinstrument än andra företag.

Vi vill därför skapa en fond som syftar till att främja den ideella sektorns möjlighet till socialt företagande och då särskilt som utförare av välfärdstjänster. Vi avsätter 300 miljoner kronor i en engångsavsättning för detta ändamål för 2022. En sådan fond skulle kunna motverka bristen på tillgång till kapital för dessa aktörer.

Trygga äldres ekonomi

Förstärkningar av pensionärernas ekonomi

Kristdemokraterna ser flera angelägna politiska åtgärder och reformer som på såväl kort som lång sikt stärker äldres ekonomiska ställning. En viktig grund är dock den pensionsreform som trädde i kraft 2003. Denna garanterar pensionssystemets stabilitet och är något som Kristdemokraterna värnar. Genom Pensionsgruppen har Kristdemokraterna drivit på för och medverkat till att både garantipensionen och taket för bostadstillägget har höjts från och med i år, vilket har förstärkt ekonomin för de pensionärer som har det sämst ställt på ett påtagligt sätt.

Kristdemokraterna har länge varit drivande för att sänka skatten för pensionärerna. Under alliansregeringarna 2006–2014 förhandlade vi fram hela fem sänkningar av skatten på pensioner och därutöver tre höjningar av bostadstillägget för pensionärer. Genom att Kristdemokraternas och Moderaternas gemensamma budget antogs av riksdagen i december 2018 genomfördes ytterligare en skattesänkning som kom alla pensionärer till del.

Kristdemokraterna kräver dock att pensionärernas ekonomi stärks än mer. Vi presenterar därför budgetsatsningar och åtgärder som sammantaget stärker pensionärernas ekonomi och trygghet med som mest 10 200 kr per år.

Höj taket för bostadstillägget för pensionärer

Till följd av att hushållens inkomster har ökat och räntorna varit låga och bostadsbristen stor under 2000-talet har bostadspriserna gått upp kraftigt. Detta har även gällt hyrorna, även om de stigit i lägre takt.

Bostadstillägget är tillsammans med garantipensionen det som kallas för grundskydd i den allmänna pensionen. Detta grundskydd går till stor del till kvinnor som ofta har

lägre pensioner än män. Därför bidrar grundskyddet starkt till att utjämna skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner.

Kristdemokraterna har länge drivit på för ett förbättrat bostadstillägg – både i våra egna budgetförslag och inom ramen för pensionsgruppens arbete. Vi har aktivt medverkat till de förbättringar som föreslagits av pensionsgruppen. Dessa stärker pensionärer med små marginaler och är därför ett steg i rätt riktning. Sedan tidigare har Kristdemokraterna därutöver föreslagit att hyrestaket för bostadstillägget höjs till 7 500 kronor för ensamstående och till 3 750 kronor per person för sammanboende. Regeringen föreslår nu samma höjning av taket, vilket är välkommet. Men vi vill gå ännu längre. Vi vill höja bostadstillägget med 200 kr i månaden för ensamstående och 100 kr i månaden för sammanboende. Sammantaget lägger Kristdemokraterna 900 miljoner kronor per år 2022–2024 på ett förbättrat bostadstillägg för pensionärer.

Eftersom bostadstillägget är inkomstprövat mot i princip alla inkomster och mot förmögenhet är det en mycket träffsäker reform för att förbättra för de pensionärer som har de minsta ekonomiska marginalerna när bostadskostnaden är betald. Reformen är också viktig för att fler äldre ska ha råd att flytta till trygghetsboenden med gemenskapsmöjligheter, vilket också behövs för att få igång flyttkedjorna. Idag bor många äldre kvar i för stora boenden, vilket bromsar upp flyttkedjorna och leder till ett ineffektivt utnyttjande av bostadsbeståndet. Trångbodda familjer får inte möjlighet att byta från för små lägenheter till villor, och unga som står utan bostad och vill in i lägenheterna får inte den chansen. En undersökning från SPF och Skattebetalarna visar att drygt sex av tio seniora hushåll i villa och knappt tre av tio i bostadsrätt bor större än de behöver. Det motsvarar cirka 420 000 av landets seniorhushåll (varav 336 000 i villa). Hälften av de svarande villaägarna och 75 procent av bostadsrättsägarna uppger att de inte klarar en höjning av boendekostnaden som överstiger 2 000 kronor per månad. En förstärkning av pensionärernas ekonomi är därför angelägen.

Sänkt skatt för alla pensionärer

Kristdemokraterna vill även sänka skatten för alla pensionärer. Med vårt budgetförslag får alla pensionärer 2 400 kr mer per år, redan från januari 2022. Vi föreslår ett höjt grundavdrag som innebär att alla med en inkomst på över 10 000 kr per månad får sänkt skatt med 200 kr per månad. För personer med låga inkomster ger detta en stor förbättring.

Låt fler äldre arbeta

Samtidigt lever Sveriges befolkning i genomsnitt allt längre. Det är mycket glädjande men innebär också att den så kallade försörjningskvoten växer, med resultatet att försörjningsbördan för de som arbetar ökar. För att Sverige ska klara av att möta den demografiska utmaningen behövs till att börja med en långsiktigt stark och stabil ekonomisk tillväxt och en hög sysselsättningsnivå. Det krävs att fler arbetar mer.

Att fler väljer att arbeta längre än till 65 års ålder har många positiva effekter. Det gör att ekonomin förbättras, både för den enskilde och för samhället i stort. Pensionerna förstärks också både för den enskilde och för pensionärskollektivet i stort då inbetalningarna till pensionssystemet blir större. Men inte minst viktig är känslan av samhörighet och tillhörighet som ett arbete ger många människor.

Sänk skatten för arbetande äldre

En invändning mot att uppmuntra fler äldre att stanna kvar i arbetslivet är att de skulle stå i vägen för ungdomar som vill in på arbetsmarknaden. Det finns dock ingenting som tyder på att arbetsmarknaden fungerar så – tvärtom. Olika jämförelser mellan både OECD-länder och amerikanska delstater visar att med en hög sysselsättningsgrad bland äldre följer också en hög sysselsättningsgrad bland yngre. Antalet arbeten är inte statistiskt utan ökar när fler vill arbeta.

Vi kristdemokrater är stolta över att vi, tillsammans med Moderaterna, har avskaffat den särskilda löneskatten om 6,5 procent på ersättningar för arbete och inkomst av aktiv näringsverksamhet för personer som fyllt 65 år från och med den 1 juli 2019. Istället för att uppmuntra arbetsgivare att behålla eller anställa äldre, gjorde denna skatt för äldre som jobbar, som regeringen Löfven införde, det dyrare än tidigare att ha äldre personer anställda.

Kristdemokraterna anser tvärtom att äldres arbete ska uppmuntras. Vi införde tillsammans med Alliansen det extra jobbskatteavdraget för personer över 65 år som arbetar och menar att det nu är dags att ta ytterligare steg.

Därför föreslår vi också en reform som innebär en ytterligare höjning av jobbskatteavdraget för de som är över 69 år. Detta för att den som vill och orkar ska uppmuntras att jobba ännu lite längre i en tid då vi är i stort behov av att erfarna personer stannar längre i arbetskraften – inte minst när det kommer till viktiga välfärdsyrken såsom lärare, läkare och barnmorskor. Kristdemokraterna föreslår därför att det förhöjda jobbskatteavdraget höjs från 69 års ålder med 56 procent, vilket innebär att en arbetande 69-åring tjänar 973 kr mer efter skatt varje månad vid en genomsnittlig inkomst.

Trygghetsersättning

I takt med att riktåldern höjs och allt fler arbetar längre kommer det dock att finnas en grupp som inte orkar arbeta längre, och där omställnings- och rehabiliteringsmöjligheterna är uttömda eller orimliga. Det är idag väldigt få som får sjukersättning. Sedan den nuvarande regeringen tillträdde har andelen avslag ökat från cirka 40 procent till 70 procent. Detta drabbar framförallt personer som enbart har några år kvar till pensionen. Anledningen är att de prövas mot alla jobb på arbetsmarknaden, inklusive så kallade anpassade och skyddade arbeten, hos till exempel Samhall. För någon som arbetat uppemot 40 år och har kort tid kvar till pensionering kan ett avslag med anledning av att rehabiliteringsinsatser och omställning bedöms vara möjligt trots att dessa insatser är klara enbart någon månad före pensioneringen framstå som ett hårt avslut på ett troget arbetsliv.

Kristdemokraterna föreslår därför en trygghetsersättning, där äldre över 62 år ska kunna få fortsatt sjukersättning om omställningen och rehabiliteringen bedöms ta oproportionerligt lång tid i förhållande till de år som personen har kvar till pensioneringen. Personen ska framgent bedömas mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden, och är det möjligt med en kort och enkel omställning bör en sådan göras, både för den enskilde och för samhället. Men reglerna ska ta hänsyn till hur länge den enskilde har kvar till pensionen, vilket inte sker idag. På så vis skapar vi en riktad ventil som möjliggör för de som haft tuffa arbeten och inte orkar arbeta längre att i praktiken få en förtidspension utan att behöva ta i anspråk den allmänna pensionen med lägre pension som följd. Äldre som jobbat och byggt Sverige förtjänar en trygg och värdig pensionstid. Med Kristdemokraternas förslag förstärks tryggheten vid ett långt arbetsliv

och de ekonomiska marginalerna blir större för de med lägst inkomster, samtidigt som alla får mer pengar i plånboken. Du som äldre ska kunna lita på Sverige.

Inkomstpensionstillägget

Kristdemokraterna har i Pensionsgruppen medverkat till att ett inkomstpensionstillägg kommer att införas 2021. Tillägget innebär upp till 600 kronor per månad för dem med en ålderspension mellan 9 000 och 17 000 kronor per månad. Inkomstpensionstillägget syftar till att öka det så kallade respektavståndet, det vill säga skillnaden i pension mellan den som arbetat och den som inte gjort det. Kristdemokraterna menar att ett respektavstånd behövs för att bevara förtroendet för det inkomstrelaterade pensionsystemet. Dock var och är det vår uppfattning att detta respektavstånd bäst hanteras genom förändringar i det befintliga pensionssystemet. Vi riktade därför stark kritik mot förslaget om inkomstpensionstillägg då det åsidosätter principen om att det inkomstrelaterade pensionssystemet ska vara ett från statsbudgeten autonomt system. Kristdemokraterna krävde att inkomstpensionstillägget skulle vara tillfälligt för att gå med på ett införande. Detta godtogs av övriga politiska partier i Pensionsgruppen.

Inkomstpensionstillägget är vidare ett viktigt tillskott för de pensionärer som har låga marginaler. Framöver ska dock inkomstpensionstillägget utformas på ett sätt så att det ingår i pensionssystemet och helt frikopplas från statsbudgeten. Detta är något som Pensionsgruppen nu ska arbeta med för att åstadkomma en sådan mer långsiktig och hållbar lösning.

12 Ett fungerande rättsväsende

Ett fungerande rättsväsende är oumbärligt för ett gott samhälle. Att samhället reagerar när en människa utsätts för våldsbrott, rån, sexuella trakasserier eller inbrott i sitt hem är en förutsättning för upprättelse för brottsoffren och för att värna medborgarnas tillit till staten. I dag ser vi hur den tilliten hotas när människor utsätts för brott som inte klaras upp, när brottsligheten tar kontroll över utsatta områden eller när skjutningar fortgår utan synligt slut. Som enskild ska man alltid kunna lita på att polisen och rättsväsendet i övrigt har de resurser och befogenheter som krävs för att klara av sin uppgift, att förebygga, förhindra och beivra brott. Det har de inte idag.

De problem som vi lever med idag har byggts upp under lång tid och vi behöver räkna med en lång tid av offensiva satsningar för att komma åt kriminaliteten. Polisen behöver därför kraftiga resurstillskott för att med uthållighet kunna stävja utvecklingen särskilt vad gäller gängrelaterad brottslighet. Svårutredda gängskjutningar är inte enskilda händelser, utan en del av en brottskedja som involverar exempelvis narkotikahandel, utpressning, övergrepp i rättssak och andra brott. Om en person grips, tar andra dennes plats i det kriminella nätverket. Om inte polisen kan arbeta uthålligt blir effekten när ett kriminellt nätverk slås ut att ett annat etablerar sig. Resurs- och organisationsbrister idag leder också till att konsekvensen blir att andra brottslingar går fria.

Våldtäktsanmälningar, sexualbrott mot barn, bostadsinbrott med mera läggs på hög när polisens resurser koncentreras mot gängen. Den utvecklingen måste brytas. På kort sikt främst med hjälp av fler poliser och ett förstärkt rättsväsende och på längre sikt också av bredare förebyggande insatser. Människor som blir utsatta för brott måste

kunna lita på att rättsväsendet agerar. Ett rättsväsende som står upp för de mest utsatta är en förutsättning för ett gott samhälle som håller samman.

För att rättsväsendet ska fungera behöver inte bara polisen få mer resurser utan också Åklagarmyndigheten, Kriminalvården, Ekobrottsmyndigheten, Sveriges Domstolar, Tullverket och Kustbevakningen. Därtill behöver straffen skärpas för vissa brottstyper. Dessutom finns ett behov av att se över påföljdssystemet så att antalet straffreduktioner påtagligt minskar.

I ett gott samhälle överförs de demokratiska värdena från generation till generation. Utan dessa kommer relationerna mellan människor inte att fungera i vardagslivet. Tilliten och förtroendet måste utgå ifrån att respekten för varje människas lika värde är införlivad hos varje medmänniska. Rättsstatens uppgift är att ge en ram för dessa värden. Den skall syfta till att bidra till en samlevnad med trygghet och respekt mellan människor och därmed upprätthålla samhällets grundvärden.

Kristdemokrati bygger bland annat på insikten om människans ofullkomlighet. Brottlighet har alltid förekommit och kommer alltid att förekomma. Men en del av de problem som vuxit fram i Sverige de senaste decennierna har delvis sin orsak i att politik och myndigheter inte tillräckligt uppmärksammat problem eller agerat alldeles för sent. En av statens absoluta kärnuppgifter är att garantera medborgarnas trygghet. Det är avgörande för att upprätthålla människors förtroende för polisen och det övriga rättsväsendet. I den här budgeten presenterar vi viktiga steg för att göra det.

Hela rättsväsendet behöver förstärkas. Statskontoret konstaterar i rapporten Myndigheternas prognoser över flödet i brottmålsprocessen (2019:4) att ”inom få politikområden är statliga myndigheter så beroende av varandra som inom rättskedjan”. Därför ökade Kristdemokraterna och Moderaterna anslaget till Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, polisen och Kriminalvården i budgeten för 2019. Den anslagstrappa vi där lade fast till och med 2021 har regeringen sedan kunnat följa. Utan vår budget hade tillskottet varit mindre. Rättsväsendets myndigheter måste enligt Kristdemokraterna förstärkas ytterligare för 2022 och framåt. Kristdemokraterna anvisar till rättsväsendet 7,6 miljarder kronor utöver budgetpropositionens förslag för rättsväsendet år 2022–2024.

Kraftfull långsiktig satsning på svensk polis

Svensk polis har en mycket ansträngd situation. De avsevärda tillskott som genomfördes och aviserades i KD/M-budgeten följs upp av regeringen, men regeringen åtgärdar inte tillkommande behov för myndigheten. Den riktade lönesatsningen för att behålla poliser, som är viktig för att nå målet om 10 000 fler poliser, försvinner vid utgången av 2021. Regeringen anvisar inga nya pengar. Det gör vi. Poliser förtjänar högre lön i takt med att arbetsbördan blir större, kriminaliteten blir mer komplicerad och utsattheten i yrket ökar.

Det behövs fler poliser, men det räcker inte som lösning på problemen inom svensk polis. Den stora utmaningen är att få de som i dag arbetar som poliser att stanna kvar i yrket samt locka tillbaka poliser som slutat och få fler poliser i arbete i yttre tjänst. Många poliser känner stor frustration och otillräcklighet i en allt tuffare arbetsmiljö. Det krävs åtgärder som förbättrar arbetssituationen för svensk polis och höjer attraktiviteten för yrket så att inte fler poliser väljer att sluta. Därför ligger vår riktade lönesatsning kvar. Vi satsar 250 miljoner på en riktad polislönesatsning 2022, 350 miljoner 2023 och 450 miljoner 2024.

Vi gör en stor satsning för att polisen ska kunna återrekrytera personal som slutat eller är på väg att sluta. Detta gäller inte minst poliser som gått i pension eller snart ska göra det. Inom polisen finns goda exempel där pensionerade poliser gått in som timanställda och ökat tempot väsentligt i utredningsarbetet. Varje år går mellan 300 och 400 poliser i pension. I dagsläget arbetar cirka 200 poliser extra på timmar efter pension. Vi menar att denna resurs är underutnyttjad och behöver byggas ut mer för att snabbt avlasta polisen genom att behålla och återrekrytera erfarna och kompetenta medarbetare längre. Därför satsar vi 100 miljoner kronor 2022–2023 för att återrekrytera pensionerade poliser. Vi inför också en ytterligare skattelättnad för äldre som jobbar, vilket gör det mer lönsamt för dessa att arbeta.

Kristdemokraterna satsar totalt 1,3 miljarder kronor 2022, 1,1 miljarder kronor 2023 och 2,5 miljarder kronor 2024, utöver regeringen på Polismyndigheten. Det är anmärkningsvärt att regeringen underfinansierar Polismyndigheten så kraftigt, jämfört med Polismyndighetens eget äskande, för år 2024. Bristen på långsiktighet är ett kännetecken för regeringens kriminalpolitik.

Anställ polisstödsassistenter

Ett sätt att se till att det kommer ut fler poliser på gatan är att anställa administrativt stöd, polisstödsassistenter. Detta finns redan på ett antal platser i landet, som Uppsala och Borås, men bör byggas ut till fler platser. Enligt Polisförbundet anser många poliser att det är frustrerande att så mycket som en fjärdedel av arbetstiden kan gå åt till administration, istället för till kärnverksamheten. Ett ingripande kan leda till timmar av administrativt arbete. Polisförbundet pekar på att en (1) polisstödsassistent kan frigöra två poliser. Vi avsätter riktade medel till Polismyndigheten för att möjliggöra administrativt stöd som enligt Polisförbundet kan frigöra arbetstid motsvarande 750 poliser. Arbetsuppgifterna kan exempelvis bestå av att avrapportera ärenden, diarieföra, hantera gods och beslag, skriva anmälningar och efterlysa personer eller av övrigt administrativt stöd som att boka tider. Kristdemokraterna anslår därför 250 miljoner per år 2022–2024 för att anställa polisstödsassistenter inom ramen för vår satsning på Polismyndigheten.

Anställ kvalificerade civila utredare

Polisiär kompetens är central i det utredande arbetet. Samtidigt kan kompetens från andra sektorer avlasta och stärka det brottsutredande arbetet. För att trycka tillbaka de kriminella gängerna med större kraft behöver fler civila utredare anställas i lokalpolisområdena. Det kan handla om förstärkning med kriminologer, analytiker och tillgångsutredare som arbetar riktat mot de kriminella nätverken. Detta för att exempelvis med större kraft gå på pengar och statussymboler hos de kriminella grupperingarna. Det arbetet behöver också ske med fler myndigheter, som behöver skala upp sitt arbete. Med detta kan polisen hålla uppe och öka trycket mot de kriminella nätverken i det långsiktiga och lokala arbetet. Med en snabb och kraftig förstärkning för fler poliser i yttre tjänst och en förstärkning av utredningsverksamheten kan polisen bättre bekämpa den grova organiserade brottsligheten. Därför satsar vi 300 miljoner kronor 2022 och 2023 för att anställa civila utredare, inom ramen för vår satsning på Polismyndigheten. Från 2024 bedömer vi att de civila utredarna med våra satsningar kommer att kunna växa inom ramen för vårt ordinarie polisanslag.

Nationellt forensiskt centrum

Nationellt forensiskt centrum (NFC) har en mycket viktig roll hos polisen. De arbetar med informationsteknik, biologiska spår, kemi och teknik och droganalys. NFC blir vid hög belastning en flaskhals om det inte är korrekt dimensionerat. Tar det för lång tid att undersöka ärenden påverkas både utredningstiden och häktningstiden, vilket är olyckligt för utredningsprocessen och den häktade. Snabbare handläggningstider vid NFC måste vara av högsta prioritet. NFC behöver bygga ut sin kapacitet väsentligt. NFC har haft en ökande trend med ärenden de senaste åren men en särskilt stor ökning förra året, till del beroende på de många gripanden som skedde efter Encrochatavslöjandet. För att möta ärendeökningen och korta handläggningstiderna på sikt avsätter vi 100 miljoner kronor per år 2022–2024.

Tekniklyft

Polisen är i behov av ett tekniklyft för att kunna bekämpa brottslighet på ett effektivare sätt. Det gäller inte minst kamerabevakning. På grund av regeringens underfinansiering av kameraprogrammet som just nu genomförs kan det inte fortsätta som tänkt över hela landet. Pengarna tog helt enkelt slut. Kamerabevakning är dels efterfrågat av boende i framför allt utsatta områden. Det gör brottsutsatta områden tryggare för de som bor där. Enligt studien Kamerabevakning i polisens brottsutredande arbete från Malmö universitet bidrar det också positivt till polisens brottsbekämpande verksamhet. Framför allt gäller detta grova brott där mer resurser kan läggas på att analysera bilder, men med bättre system för hur kameror ska placeras och hur inzoomning kan användas kan det även vara mer användbart vid mängdbrott. Det behövs dessutom fler ANPR-kameror i polisbilarna, som avläser registreringsskyltar automatiskt. Genom att scanna samtliga fordon en polisbil passerar kan oerhört mycket information samlas in till polisen och de kan få omedelbar information om ett fordon brukas av en kriminell eller har använts vid brott. För att ge polisen det tekniklyft som behövs satsar vi 300 miljoner kronor 2022.

Stärkt åklagarmyndighet

Åklagarmyndigheten planerar i dagsläget för att växa till 1 200 medarbetare till 2025. För att det ska bli verklighet behöver myndigheten långsiktiga förutsättningar att växa. Det får de inte med regeringens budget, som visserligen lägger nog med pengar för 2021 men över budgetperioden underfinansierar myndigheten med över 100 miljoner kronor. Åklagarmyndighetens verksamhet är av yttersta vikt om brottsligheten ska bekämpas. Om Polismyndigheten växer, behöver Åklagarmyndigheten växa med den.

Liksom övriga delen av rättsväsendet har Åklagarmyndigheten att hantera allt mer komplexa brottsutredningar, en växande befolkning, grövre brott, mer omfattande förundersökningar och internationell samverkan. Myndigheten behöver också en långsiktig planeringshorisont. För att säkerställa detta och stärka Åklagarmyndigheten satsar Kristdemokraterna 42 miljoner 2023 och 69 miljoner 2024.

Fler domstolar

Kristdemokraterna vill se en förstärkning av hela rättsväsendet. Sveriges domstolar har att hantera en ökande ärendemängd, mer komplexa ärenden, kompetensförsörjning med

mera. Myndigheten bedömer att antalet brottmål kommer att fördubblas mellan 2015 och 2024. Då har tidigare prognoser varit i underkant.

Att utbilda domare tar lång tid. Precis som Åklagarmyndigheten behöver domstolarna därför långsiktiga förutsättningar. Därför behöver de få anslag som även täcker behoven år två och tre. Därför anslår vi 200 miljoner extra för 2023 och 165 miljoner extra för 2024.

Kristdemokraterna vill också se domstolar på fler platser i Sverige än idag. Sverige har centraliserat domstolsväsendet avsevärt de senaste två decennierna. I slutet av 1990-talet fanns det 96 tingsrätter, idag finns det bara 48. Kristdemokraterna har därför aviserat att vi vill bygga ut Sveriges domstolar så att domstolar etableras eller återetableras på fler platser. För detta satsar vi 100 miljoner kronor 2022 och 2023.

Förstärkt kriminalvård

Kriminalvården är idag hårt ansträngd. Kriminalvården gör själv bedömningen att det kommer att krävas minst 7 430 anstaltsplatser och 3 000 häktesplatser till 2030. Dessutom behöver det finnas ett överskott av platser för att man ska kunna genomföra renoveringar. Det troliga är dock att platsbehovet kommer att bli ännu större när satsningarna på polisväsendet får genomslag. Kristdemokraterna har också ambitionen att höja straffen för ett flertal brott. Eftersom brottsutvecklingen de senaste åren varit mycket negativ med fler grova brott kommer fler kriminella att behöva tillbringa betydligt längre tid på anstalt.

En överkapacitet inom Kriminalvården gynnar också de intagnas och personalens säkerhet. När fängelserna fylls av klienter på ett alltför omfattande sätt blir miljön där sämre, både för de intagna och för Kriminalvårdens personal. Våldet ökar inte, för att citera en enhetschef, linjärt utan exponentiellt i takt med att beläggningen ökar. 2020 låg beläggningen på svenska anstalter och häkten omkring 100 procent. Häktena har på flera platser haft en beläggning på över 100 procent. Det är ohållbart. En bra miljö i Kriminalvården är en förutsättning för rehabilitering av de intagna. För att kunna bygga ut antalet platser satsar vi 700 miljoner mer än regeringen 2024.

Kristdemokraterna är fast beslutna om att bekämpa den grova och organiserade brottsligheten. För att göra det krävs att ledande personer försvinner från den kriminella miljön, det krävs att förtroendet för rättsstaten återupprättas genom att rättvisa skipas och brottsoffer får upprättelse och det kräver att en del personer med stora problem nås av insatser inom ramen för Kriminalvårdens verksamhet.

Kristdemokraterna anser att utläningar som döms för brott i Sverige betydligt oftare ska avtjäna sitt straff i sina hemländer. Sverige bör därför prioritera att skriva avtal med andra länder som tillgodoser detta. Det är nödvändigt både för att avlasta Kriminalvården både kapacitets- och kostnadsmässigt, för att underlätta utvisning och för att andra länders brottslingar inte primärt är Sveriges ansvar. För att avlasta Kriminalvårdens beläggning bör Kriminalvården också hyra platser utomlands. Kapaciteten är mycket ansträngd och ca 30 procent av de intagna i svenska fängelser är medborgare utomlands. Därför anslår Kristdemokraterna 200 miljoner extra till Kriminalvården för att hyra fängelseplatser utomlands 2022 och 400 miljoner 2023. Förslaget genomförs genom att regeringen uppdrar åt Kriminalvården att sluta avtal med andra länders motsvarighet. Syftet är att stimulera andra länder att vilja låta sina medborgare avtjäna svenska straff i sina hemländer. Avtalen ska bygga på ekonomisk ersättning från den svenska Kriminalvården till det andra landets motsvarighet. Det ska

även vara möjligt för Kriminalvården att sluta avtal med ett tredje land om att avtjäna straff i det landet om det anses lämpligt. Oavsett om avtal träffas med ett hemland eller tredje land måste givetvis humanitära och rättsliga förhållanden beaktas, såsom principen om non-refoulement. Totalt satsar Kristdemokraterna 161 miljoner mer än regeringen på Kriminalvården 2022, 349 miljoner 2023 och 649 miljoner 2024.

Ekobrottsmyndigheten

Den ekonomiska brottsligheten är en viktig del av den organiserade brottsligheten. Pengar från ekonomisk brottslighet kan finansiera annan kriminell verksamhet och hjälpa till att tvätta pengar från exempelvis narkotikaförsäljning. Komplexiteten i ärenden som Ekobrottsmyndigheten hanterar ökar. Det gäller bland annat brottslighet som riktar sig mot bostadsrättsföreningar, brottslighet i premiepensionssystemet och organiserade angrepp på skattesystemet. Mycket av denna brottslighet har en internationell koppling.

Ekobrottsmyndigheten lider av samma underfinansiering 2023 och 2024 som de andra brottsbekämpande myndigheterna. Därför stärker vi dem med 24 miljoner och 37 miljoner.

Säkerhetspolisen

Svensk säkerhetspolis har under de senaste åren fått ett allt mer angeläget arbete. Globaliseringen medför att extremism och terrorism tagit sig till Sverige. Samtidigt har de inhemska våldsbejakande extremisterna vunnit kraft, både bland nazister, högerextrema och vänsterextremister. Säpo bedömer att miljön består av ungefär 3 000 personer, en siffra som vuxit. Säkerhetspolisen behöver därför växa. Myndigheten har också ett mer komplext utredningsmaterial att hantera, varför anslagen behöver öka. Därför avsätter vi 17 miljoner kronor 2022, 90 miljoner 2023 och 145 miljoner 2024, utöver regeringens förslag, till Säkerhetspolisen.

Internationellt arbete mot brottslighet

Till detta arbete är det också viktigt att lyfta det arbete som Sverige gör internationellt i samarbete med EU och OSSE i Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan. Insatserna gäller bland annat rättsstatsuppbyggnad, insatser mot brottslighet och korruption och rättsstatstöd. Kristdemokraterna vill öka det stödet med 15 miljoner kronor 2022, 12,5 miljoner kronor 2023 och 10,5 miljoner kronor 2024 jämfört med regeringen för att göra riktade insatser för att få bort vapen ifrån före detta konfliktzoner, vapen som annars inte sällan hamnar i händerna på svenska kriminella nätverk.

Tullverket

I den budget som Kristdemokraterna och Moderaterna drev igenom i Sveriges riksdag i december 2018 gavs Tullverket uppdraget att växa med 500 medarbetare och där beslutades också att Tullverket skulle få mer befogenheter (2018/19:SkU1). Detta har delvis uppfyllts i och med proposition 2020/21:192 Tullverket ges en utökad möjlighet att ingripa mot brott.

Emellertid menar Tullverket att förslaget också måste följas av ekonomiska tillskott och ett förändrat uppdrag för myndigheten för att få avsedd effekt. Tullverket skriver i sitt remissvar: ”Tullverket vill uppmärksamma att det nu lagda förslaget inte bedöms medföra några ekonomiska konsekvenser för myndigheten. Förslaget innebär inte heller någon ändring av myndighetens uppdrag och föranleder därför inte i sig Tullverket att utöka sina utförelsekontroller.”

Uppemot 90 procent av allt stöldgods, såsom båtmotorer, förs ut ur Sverige och utländska stöldligor står för minst 50 procent av inbrotten. För att stoppa detta måste Tullen få ett uppdrag att kontrollera utförelse av gods.

Tullverket beslagtogs 142 skjutvapen förra året, vilket är en stor ökning jämfört med året innan då 58 vapen beslagtogs. De beslagtogs narkotika till ett värde av 3,4 miljarder kronor. Tullverket gör skillnad.

Kristdemokraterna anser att anslaget för Tullverket ska höjas med 100 miljoner kronor 2022–2024 för en särskild satsning på utförelse av stöldgods samt stärkt förmåga att bekämpa vapen- och narkotikahandel.

Kustbevakningen

Kustbevakningen är kraftigt underfinansierad i regeringens budget och kan tvingas avyttra delar av fartygs- och flygplansflottan.

Utan tillräcklig finansiering riskerar förmågan att försvagas, vilket kan få förödande konsekvenser för sjöräddning, miljöräddning, ordningshållande och det brottsförbyggande arbetet. Kustbevakningen står i dag för en fjärdedel av sjöräddningsinsatserna. Miljöskyddet riskerar att bli lidande både kustnära och i Mälaren, Vänerne och Vättern, vilka är viktiga för vattenförsörjningen och ur miljösynpunkt.

I det brottsbekämpande arbetet deltar Kustbevakningen i insatser mot grov organiserad brottslighet och stöldligor. Myndigheten biträder tullen och polisen vid exempelvis grova narkotikabrott och smuglingsbrott. Utöver problemen ovan har Kustbevakningen även sett ökade problem med nätverkskriminella som stör ordningen till sjöss med vattenskotrar. Samarbete sker med sjöpolisen i Stockholm och Göteborg, där sjöpolisen är stationerad. Men i exempelvis Malmö, där problemen varit stora, är Kustbevakningens insats helt avgörande eftersom sjöpolisen inte är närvarande där. Det är viktigt att arbetet inte försvagas, vilket är en risk med regeringens underfinansiering.

Kustbevakningen behöver de närmaste åren växa med 150 medarbetare för att klara de uppgifter som åligger myndigheten. Kustbevakning ska ta ett större ansvar inom ramen för det myndighetsgemensamma arbetet och har fått större befogenheter inom ramen för bland annat proposition 2020/21:192. Det är Kristdemokraternas uppfattning att Kustbevakningen kommer att behöva arbeta än mer med sitt brottsbekämpande uppdrag under kommande år. Därför anser Kristdemokraterna att anslaget ska ökas med 40 miljoner 2022, 80 miljoner 2023 och 130 miljoner 2024, vilket innebär en satsning på totalt 250 miljoner kronor.

13 Förebyggande insatser mot kriminalitet

För att bekämpa gängkriminaliteten krävs stora satsningar på hela rättsväsendet, ökade befogenheter för polisen och insatser som gör att fler vittnar. Men för att knäcka gängkriminaliteten behövs satsningar på det förebyggande och sociala arbetet.

Selektivt föräldraskapsstöd med fokus på utsatta områden

Föräldraskapsstöd finns i drygt hälften av landets kommuner, men den siffran har minskat från 2017. Då erbjöd 62 procent av alla kommuner föräldraskapsstöd, idag är det 56 procent. Samtidigt vet vi att såväl generella som selektiva föräldrastödsprogram är en välfungerande åtgärd som betalar sig själv både på kort sikt och längre fram. Syftet med föräldraskapsstöd är att främja barns hälsa och utveckling. I och med att samhället förändras dyker nya utmaningar i föräldraskapet upp, vilket gör att även stödet till föräldrar behöver följa med i utvecklingen. Föräldraskapsstöd har särskilt stor nytta för barn som har ett utåtagerande beteende. Kan utåtagerande barn via ett selektivt föräldrastödsprogram hindras från att utveckla ett missbruk eller en kriminell bana eller på annat sätt bli utåtagerande är mycket vunnet för barnet och samhället. Enligt Statens beredning för medicinsk utvärdering är exempel på utagerande beteende trots som inte är övergående, aggressivitet och att slåss, ljuga eller stjäla. För yngre barn leder utagerande beteende till konflikter med föräldrar, förskolepedagoger och kamrater. På längre sikt har barn med utagerande beteende högre risk för framtida negativa konsekvenser som antisocialt beteende, kriminalitet, missbruk, att de misslyckas i skolan och depression. Det är alla exempel på saker som är skadligt för individen själv, föräldrar, vänner och skolkamrater. Även samhället i stort och det offentliga kommer att lida om beteendet inte stävjas. Med selektiva föräldrastödsprogram kan utvecklingen motas mycket tidigt för barnen.

Enligt Folkhälsomyndigheten har fem procent av barnen i Sverige behov av föräldraskapsstöd och det finns cirka 1,2 miljoner barn mellan 4 och 14 i Sverige idag. Det är 60 000 barn som uppskattas leva i riskzon. Det kan jämföras med socialtjänstens siffror som säger att 27 300 barn fick en heldygnsinsats 2020. En överväldigande majoritet av dem är över 15 år. Hade de istället ingått i ett program för selektivt föräldraskapsstöd i tidig ålder hade problemen troligen kunnat minskas betydligt. Även det beteende som föranledde heldygnsinsatsen, oavsett om det är psykisk ohälsa, miss- eller riskbruk eller kriminalitet, hade kunnat stävjas. I utsatta områden är det mycket angeläget att kunna erbjuda föräldrastödsprogram då utmaningarna i föräldraskapet kan vara stora.

Föräldraskapsstödet är en viktig del i Kristdemokraternas satsning för att minska utanförskap och förebygga brott. En viktig arena för att upptäcka att barn är på väg i fel riktning är skolan. Vi menar att föräldraskapsstödet ska kunna erbjudas i skolan, med alla relevanta myndigheter och civilsamhällesinsatser inkopplade. Kontakt med socialtjänsten kan vara stigmatiserande för många familjer, vilket kan göra att vissa familjer drar sig från möten med socialtjänsten. Emellanåt cirkulerar också myter om vad svensk socialtjänst har för befogenheter och hur de agerar mot barn och föräldrar. Svensk socialpolitik kan också hamna i konflikt med en annan syn på vems ansvar det är att barn får en god uppfostran. Denna konflikt är baserad på missförstånd men leder icke desto mindre till att vissa familjer kan dra sig från kontakt med sociala myndigheter. Att förlägga föräldraskapsstöd i skolor kan bidra till att lindra den konflikten och

göra så att viktiga sociala insatser kommer fler till del. Därmed inte sagt att socialtjänsten inte ska vara närvarande och ledande i arbetet med föräldraskapsstöd, vilket är alldeles självklart.

Genom att generella program erbjuds inom ramen för skolans verksamhet i samarbete med socialtjänstens barn- och familjeteam eller motsvarande sänks trösklarna och förväntan på deltagande höjs. Förutom föräldrastödsprogram bör också stöd ges i fråga om hur barnets skolgång bäst kan stöttas. Via denna samverkan mellan förskola/skola, elevhälsa och socialtjänst kan också selektiva program erbjudas barn och föräldrar som skulle gagnas av dessa.

Kristdemokraterna anser därför att insatserna för föräldraskapsstöd ska utökas kraftigt. Vi satsar därför 500 miljoner kronor på föräldraskapsstöd 2022–2024.

En skola som ökar tryggheten och förebygger brott

Den viktigaste brottsförebyggande åtgärden är en skola som levererar goda kunskapsresultat, men Skolverket ska dessutom ges i uppdrag att stödja skolorna i fråga om att ta ett bredare samhällsansvar när det kommer till att förebygga brott. Skolverket ska få i uppdrag att ta fram stödande underlag bl.a. med exempel på modeller för samverkan med andra myndigheter och ideella aktörer i arbetet för att minska utanförskap och förebygga brott. Skolverket får dessutom i uppdrag att arbeta för att fler skolor aktivt ska arbeta för att förebygga brott. Detta bör exempelvis kunna ske genom att samverka med ideella organisationer och frivilliga sker kring mentorskapsprogram i syfte att ge fler elever de vuxna förebilder som alltför ofta saknas i hemmet. Mentorskapsprogram kan vara ett sätt att både stärka integrationen och förebygga brottslighet. Skolornas brottsförebyggande arbete kan också ske i form av ”blåjussatsningar”. Syftet med den typen av satsningar ska vara att skapa förtroende mellan barn och blåjussmyndigheterna, så att barnen tidigt får förebilder i form av människor som bekämpar brott och räddar liv, istället för förebilder i form av gängkriminella som begår brott och släcker liv. Därför satsar Kristdemokraterna 100 miljoner 2022–2024 på brottsförebyggande skola.

Utbyggd läxhjälp

Läxhjälp är viktigt för att se till att elever med sämre förutsättningar hemma erbjuds samma möjligheter till läxhjälp som andra kan få av sina föräldrar. Det finns flera orsaker till varför vissa har sämre möjligheter att göra sina läxor. Det kan röra sig om trångboddhet och därmed minskade möjligheter att få arbeta ostört hemma eller oro i det egna hemmet. Det bör mötas på flera sätt, men en sak som skulle göra omedelbar skillnad är om det erbjuds en plats utanför hemmet där lugn och hjälp med skolarbetet möjliggörs. Att barn får läxhjälp utanför lektionstid kan hjälpa dem att bli behöriga till ett nationellt gymnasieprogram. Det kan också leda till att eleven får fler positiva förebilder, både vuxna och unga vuxna, som kan hjälpa denne i rätt riktning i livet om sådana förebilder saknas på andra platser, vilket tyvärr är en realitet för många barn i Sverige. Skolverket har delat ut pengar till läxhjälp, pengar som tyvärr har utnyttjats av extremistiska grupper för att dels tillskansa sig skattemedel men också för att kunna få kontakt med barn och kunna påverka dem. Det gäller bland annat salafistiska skolor som fått pengar i Malmö. Det är en ordning som är oacceptabel. Kristdemokraterna vill

se ett regelverk som säkerställer att inga pengar går till extremistiska organisationer. Det är särskilt viktigt när det gäller så pass samhällsviktig verksamhet som läxhjälp, där det dessutom är barn inblandade. Därför satsar Kristdemokraterna 50 miljoner kronor mer än regeringen på läxhjälp 2022–2024.

Psykiatriambulanser

Vid akutlarm om att någon mår psykiskt dåligt och man befärrar att personen försöker eller har tankar på att begå självmord skickas idag oftast en polispatrull ut. Under 2018 åkte polisen på 15 123 larm gällande självmordsförsök, trots att poliser inte har psykiatrisk utbildning för att möta personer i en akut psykiatrisk kris på bästa sätt.

Att avlasta polisen från att åka på dessa larm skulle innebära att avsevärda resurser frigörs som istället kan användas till reguljärt polisarbete. Det är en viktig del i Kristdemokraternas politik att inte bara se till att det anställs fler poliser, utan också att dessa kan användas till myndighetens kärnverksamhet: Att bekämpa brott.

På flera håll i landet finns psykiatriambulanser. Det är en akutbil med utbildad hälso- och sjukvårdspersonal som åker ut vid larm om självmordsförsök, psykoser och kriser av liknande slag. Det blir ett bättre omhändertagande av den som mår akut psykiskt dåligt. Dessutom blir det en naturlig koppling till hälso- och sjukvården som kan ge ändamålsenlig uppföljande psykiatrisk vård när den akuta krisen är över. Samtidigt avlastas polisen. I exempelvis region Stockholm finns sedan 2015 en Psykiatrisk Akut Mobilitet (PAM). Utvärderingen av denna visar på goda resultat, framför allt för att man har kunnat undvika polisiär inblandning i omhändertagandet av personer med akuta psykiatriska tillstånd. Vi menar att de medel som nu tillskjuts till ambulansverksamhet måste innebära en utbyggnad av psykiatriambulansverksamheten. Kristdemokraterna satsar 50 miljoner på utbyggnad av psykiatriambulanser i hela Sverige, utöver regeringens satsning på fler ambulanser.

Socialtjänsten

Människor som senare i livet begår brott visar ofta upp tidiga varningstecken. De har ofta kontakt med socialtjänsten i tidig ålder. De måste fångas upp innan det gått för långt och de gått in på brottets bana. Därför behöver socialtjänsten stärkas.

I dag finns det dock uppenbara brister som hög personalomsättning, brist på socialsekreterare och ökad arbetsbelastning. Medarbetarna inom socialtjänsten behöver bättre stöd och resurser för att kunna utföra sitt arbete på bästa sätt. Det krävs också en samlad riktning på arbetet, med stöd från nationell nivå, såsom enhetliga modeller och kvalitetssäkrade metoder för det sociala arbetet med barn och unga. Dels för att säkerställa att evidensbaserade arbetssätt används, dels för att öka jämlikheten i landet. Ett stort fokus bör läggas på att utveckla kompetensen om barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, för att säkerställa att rätten till god och likvärdig vård mellan barn vars svårigheter beror på sociala grunder och barn vars svårigheter beror på neuropsykiatriska funktionshinder.

Socialtjänsten behöver bli bättre på att identifiera barn som är i riskzonen och deras familjer så att åtgärder kan sättas in i ett tidigt skede.

När det gäller att arbeta mot både psykisk ohälsa och kriminalitet bland unga ligger ett stort ansvar på socialtjänstarbetarna. Exempelvis påverkar socialtjänsten dom-

stolarnas påföljdsval och spelar därför stor roll för den unge och för hur samhället förebygger och motverkar ungdomsbrottslighet. Dock visar studier på att socialtjänstens roll i påföljdssystemet för unga många gånger leder till godtycke, oförutsägbarhet och bristande behandling. I en nyligen publicerad forskningsrapport pekar socialtjänstarbetare på en egen bristfällig kompetens i kombination med hög arbetsbelastning och bristfällig kompetensutveckling. Det ser också väldigt olika ut i olika delar av landet.

Att socialtjänsten fungerar väl och sätter in rätt åtgärder är avgörande när det gäller barn som begår brott och barn som riskerar att dras in i kriminella miljöer. Därför satsar Kristdemokraterna 10 miljoner kronor 2022–2024 på socialtjänstens arbete med barn och unga. Dessutom satsar vi 240 miljoner kronor 2022 och 160 miljoner 2023 på att genomföra kunskapshöjande insatser bland socialtjänstens personal och ta fram metodstöd för att säkerställa likvärdighet i tillämpningen av lagen. Insatsen för att öka kunskapen ska även kunna gå till personer som arbetar med personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

Statligt stöd för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid

SSPF är en samverkansmodell mellan skola, socialkontor, polis och fritid. Syftet är att förhindra att barn hamnar i eller fortsätter med ett kriminellt beteende och/eller drogmissbruk. Barn så unga som tio kan idag bli aktuella för insatser om de har missbruksproblem och/eller uppvisar ett kriminellt beteende. Det handlar om barn som vistas i riskmiljöer där missbruk och kriminalitet finns, barn som kommer hem efter att ha varit omhändertagna, barn för vilka tidigare insatser inte har fungerat och som tidigare nämnts barn som uppvisar missbruksproblem eller ett kriminellt beteende. Modellen bör utvecklas och kvalitetssäkras för att se till att den används utifrån evidensbaserade metoder i hela landet. Ett nationellt kansli för SSPF-samverkan bör därför instiftas. Vi föreslår därför 100 miljoner årligen för att stimulera SSPF-samverkan på fler platser.

Reformera sekretesslagstiftningen

En avgörande faktor för ett effektivt förebyggande arbete är att de olika aktörerna som möter ungdomar i riskmiljö kan föra dialog och utbyta information om ungdomen. I dag tolkas sekretesslagstiftningen olika i olika kommuner. Kristdemokraterna vill reformera den nu gällande lagstiftningen i syfte att klargöra sekretessreglerna och förtydliga dem så att samarbetet underlättas. Oro för att göra fel får inte hindra olika myndigheter från att göra allt som är möjligt för att få en ungdom att lämna, eller inte hamna i, kriminella miljöer. En ändrad sekretesslagstiftning skulle både underlätta samverkan vad gäller misstänkta kriminella och dessutom underlätta arbetet med barn som är brottsoffer inom ramen för barnahus.

Idag är det tillåtet för socialtjänsten att bryta sekretessen om det föreligger brott med straffvärdet minst fängelse i ett år. Vi föreslår att skola och socialtjänst ska vara skyldiga att bryta myndighetssekretessen där det är motiverat i förebyggande syfte kring enskilda på polismans begäran, och vi vill tillsätta en utredning som möjliggör en sådan lagstiftning.

Förebyggande arbete mot sexuella övergrepp

Myndigheten för vårdanalys har utvärderat det arbete som PrevenTell, hjälplinjen mot oönskad sexualitet, gör. Myndigheten rekommenderar att ett nationellt kunskapscentrum för frågor om oönskad sexualitet och prevention av sexuellt våld inrättas. Kristdemokraterna delar den uppfattningen.

Arbetet med att förbygga sexualbrott behöver systematiseras ytterligare. Därför föreslår Kristdemokraterna att ett nationellt kunskapscentrum för frågor om oönskad sexualitet och prevention av sexuellt våld inrättas. För detta avsätter vi fem miljoner kronor om året.

14 En skola där ingen lämnas efter

Skolans huvuduppgift är att förmedla kunskap, att stimulera elevernas intellektuella utveckling och att förbereda barn och unga för vuxenlivet. Skolan har också ett bildningsuppdrag. Skolan ska bygga på, och förmedla vidare, de värden och dygder som är centrala för ett gott liv och ett gott samhälle. Skolan ska inte bara utbilda människor till att klara sig på arbetsmarknaden, utan också till ansvarsfulla medborgare som kan bidra och ta ansvar för samhällets gemensamma angelägenheter och förvalta centrala värden. En gemensam etisk grund är nödvändig för att skapa en lugn, trygg, stimulerande och positiv miljö i skolan. Skolans värdegrund är grunden på vilken hela undervisningen vilar och den ska vara integrerad i hela skolans verksamhet.

Den svenska skolan står inför stora utmaningar. Vi behöver återupprätta en utbildningstradition som bygger på tillit och förtroende mellan elever, lärare och föräldrar. Vi ska ha en skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter. Även om många nödvändiga reformer genomförts, visar flera nationella och internationella undersökningar att den svenska skolan alltjämt har stora problem. Elevernas resultat ligger fortfarande på en alltför låg nivå på de områden som mäts. Många elever känner otrygghet i skolan, den psykiska ohälsan har ökat och alla barn får inte det särskilda stöd de behöver i skolan. Det är angeläget att förändringar av skolan är långsiktiga och skapar stabilitet, kontinuitet och arbetsro.

Kristdemokraterna föreslår bland annat satsningar på stärkt stöd till elever med särskilda behov, fler anställda i skolan och stärkt elevhälsa. Vi föreslår även ett tillskott till skolor i utsatta områden för att arbeta mer med åtgärder som både stärker förutsättningarna för att klara skolgången och är trygghetskapande och brottsförebyggande, såsom mentorskapsprogram, läxläsning och föräldrastödsprogram.

Kristdemokraterna anser att fristående skolor är en självklar och viktig del av det svenska skolväsendet. De fristående skolorna medverkar till att stärka den pedagogiska förnyelsen och utvecklingen inom svenskt skolväsen. Fristående skolor ökar möjligheten för varje elev att hitta en skola som passar just honom eller henne. Det finns likväl behov av reformer. Vi vill införa en tidsgräns för när köer får bildas, fyra år före skolstart, och anser att ett aktivt och obligatoriskt skolval bör införas så att information sprids till alla föräldrar vid tiden för köernas bildande. Vi vill också att statistik redovisas öppet om skolornas resultat.

Kristdemokraterna tar tydligt ställning för kvalitet och excellens i högskola och forskning. Vi ställer oss därför bakom regeringens mål om att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation.

Den högre utbildningens viktigaste uppgift är att förmedla kunskap. För att möjliggöra detta krävs kompetenta högskoleledare och forskare, en stimulerande arbetsmiljö samt studiesocial trygghet. Kristdemokraternas högskolepolitik har därför sin grund i kunskap, kvalitet, valfrihet och trygghet. Studenten ska stå i centrum för utbildning och bildning och den högre utbildningen och forskningen måste tillvarata talanger för att stärka Sveriges konkurrenskraft.

Bättre skolledarskap och uppvärderat läraryrke

Ett gott ledarskap är en central framgångsfaktor för en skola. Därför är det viktigt att rektorsrollen är attraktiv. Rektorsutbildningen är idag endast tillgänglig för dem som redan har en rektorstjänst. Kristdemokraterna vill att den ska öppnas även för den som vill bli rektor. Kristdemokraterna föreslår att antagningskraven för rektorsutbildning och pedagogiskt ledarskap minst ska vara en filosofie kandidatexamen och två års arbetslivserfarenhet. Vi vill även utreda varför många rektorer lämnar sina uppdrag efter en relativt kort tid och vad som behöver ändras för att fler ska vilja stanna längre i yrket.

En verkligt bra skola kräver verkligt bra lärare. För att locka fler till läraryrket behöver yrkets status höjas. En av huvudnycklarna för att höja attraktionskraften i yrket är att lärare faktiskt får vara lärare, att undervisningsmiljön stödjer uppdraget och att det finns tillgång till stöd och avlastning, som speciallärare och elevhälsa. Kristdemokraterna menar att karriärlärartjänsterna behöver bli fler samt att de skickligaste lärarna behövs i de skolor som har störst utmaningar. Vi vill höja behörighetskraven till lärarutbildningen och även höja kvaliteten på lärarutbildningarna. Vi avsätter också medel till vidareutbildning i ämneskunskap, men också till exempel utbildning i ledarskap och konflikthantering för landets lärare för att stärka ledarskapet i klassrummet.

Fler vuxna i skolan

Kristdemokraterna vill betona vikten av en skola som har höga förväntningar på både elever och personal. En skola som förväntar sig hårt arbete och ansträngning, och därmed också resultat. En skola som möter varje elevs utmaningar med tro på elevens potential att lyckas. En sådan skola ställer krav och mål som både elever och föräldrar kan förstå. Eleven ska på förhand veta vad som krävs av honom eller henne för att få ett visst betyg. Faktakunskap ska komma först och analys och diskussion därefter. Yngre barns fokus ska inte vara att leta efter fakta, däremot att lära sig fakta. Ett sådant upplägg blir mer naturligt för eleven, även om kraven är höga.

Mycket tyder på att senare decenniernas resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den lärarledda undervisningen har minskat. Sedan 1990-talets början har skolans arbetssätt förändrats i riktning mot mer individualisering genom ökat eget arbete. Forskning pekar på det negativa sambandet mellan denna typ av individualisering och elevernas resultat. Vi vill att elever får mer lärarledd undervisning. Svenska elever är garanterade 6 890 timmars undervisning under grundskolan. Det är färre än OECD-genomsnittet som ligger på 7 538 timmar. Kristdemokraterna vill utöka den garanterade undervisningstiden i svensk skola och anser att Skolverket ska ges i uppdrag att utreda hur den garanterade undervisningstiden ska komma upp till OECD-snittet. Många studier har konstaterat att undervisning ledd av skickliga lärare är

det bästa sättet för elever att nå målen för undervisningen. För att uppnå detta vill Kristdemokraterna göra en satsning på fler vuxna i skolan. Vi säger nej till regeringens satsning på lärarassistenter till förmån för vår egen satsning på fler vuxna i skolan. Vår satsning kan gå till lärare, specialpedagoger eller lärarassistenter men den är inte bunden till någon specifik yrkesgrupp. Det är skolorna och kommunerna som bäst vet vilken personal de behöver. Kristdemokraterna lägger 300 miljoner kronor årligen på fler vuxna i skolan 2022–2024.

Skolor med stora utmaningar

Andelen elever som inte får tillräckligt bra betyg för att bli behöriga till gymnasieskolan ökade från drygt tio procent 2006 till 14 procent 2020. Så många som 23,9 procent gick ut nian utan fullständiga betyg. Enligt Skolverket kan en stor del av den försämrade gymnasiebehörigheten över tid förklaras av en ökande andel elever som invandrat efter ordinarie skolstart och att denna elevgrupp haft en sämre resultatutveckling än andra elever.

För att stödja språkutvecklingen och möjligheterna att nå kunskapsmålen för nyanlända och andra elever med svenska som andra språk ytterligare föreslår Kristdemokraterna en kompetenssatsning för lärare för att få fler med kompetens inom svenska som andra språk. Satsningen sker under tre år och 150 miljoner avsätts per år.

Forskning visar att skolan är en stark skyddsfaktor mot framtida utanförskap. Elever som går ut skolan med godkända betyg har i långtidsuppföljningar signifikant bättre ekonomi och fysisk och psykisk hälsa samt en lägre grad av socialt utanförskap och kriminalitet. En av de viktigaste faktorerna för att inte hamna utanför samhället längre fram i livet är alltså att klara skolan. Det är därför allvarligt att nästan en fjärdedel av eleverna går ut grundskolan utan godkända betyg. Kristdemokraterna anser att det behövs tidiga kunskapskontroller och stödinsatser för att höja andelen elever som går ut skolan utan fullständiga betyg. Alla elever ska också testas för skrivsvårigheter. Att fånga upp elever tidigt måste vara högsta prioritet.

Även Kristdemokraternas förslag om att genomföra ett specialläraryft skulle stödja elever med invandrarbakgrund och skolor med stora utmaningar med många elever som inte når kunskapsmålen.

En skola med kunskap i fokus

Pedagogiska trender kommer och går, ofta baserade på ideologi snarare än vetenskap, och tyvärr börjar många av dem tillämpas inom skolan innan det finns evidens för att de fungerar. Flera av de pedagogiska rekommendationer som gått ut till svenska lärare har i forskning bedömts ha en obefintlig eller direkt skadlig effekt, exempelvis åldersblandade klasser, att elever själva ska bestämma sin inläring och individualiserad undervisning. De undervisningsmetoder som används och implementeras i skolan måste ha bättre stöd i rigorös forskning och utvärdering innan de introduceras. Kristdemokraterna föreslår därför att Vetenskapsrådet får särskilda medel för att stimulera utbildning och praktiktäna forskning inom utbildningsområdet, där effekten av olika undervisningsmetoder i respektive ämne beforskas och beprövas utifrån randomiserade och kontrollerade urval i syfte att utvinna generell kunskap. Vi avsätter 50 miljoner kronor per år för att stimulera utbildning och praktiktäna forskning inom utbildningsområdet.

Utbildning i ledarskap och konflikthantering

Otryggheten har ökat under den nuvarande regeringen. De senaste tio åren märks en negativ trend och både lärare och elever upplever att tryggheten har minskat. Enligt Skolinspektionens skolenkät har situationen blivit så allvarlig att var femte elev i årskurs 9 förra året uppgav att den inte känner sig trygg i skolan. Skolledarskapet och lärarnas ledarskap i klassrummet behöver stärkas och lärarnas befogenhet att upprätthålla ordning ska vara klar och förtydligas i skollagen. Vi anser också att det behövs mer av utbildning i ledarskap och konflikthantering på lärarutbildningen och som vidareutbildning, så att fler lärare står redo att ingripa mot trakasserier.

Kristdemokraterna föreslår därför en rätt till fortbildning för legitimerade lärare. Vi avsätter medel för detta inom anslag 1:10 och avsätter mer än regeringen, 100 miljoner 2022, 200 miljoner 2023 och 200 miljoner 2024. Det ska gå till vidareutbildning i ämneskunskap, men också till exempel till utbildning i ledarskap och konflikthantering för landets lärare för att stärka ledarskapet i klassrummet.

Speciallärarlyft för stärkt kunskapsutveckling

Alla elever som har behov av specialpedagogik ska få tillgång till det i skolan. Elever som har de största behoven ska få hjälp och stöd av de lärare som har den största kompetensen. Under lång tid har det varit brist på specialpedagoger och speciallärare. Förestående pensionsavgångar och den stora andelen obehöriga bland dem som arbetar med specialpedagogiskt stöd gör att Statistiska centralbyråns (SCB) prognos för yrket specialpedagog/speciallärare visar en ökad brist de kommande åren. Kristdemokraterna föreslår därför en satsning på specialpedagogiskt stöd, där lärare erbjuds att komplettera sin grundutbildning med en speciallärarutbildning med i huvudsak bibehållen lön, 80 procent av lönen.

Speciallärarlyftet syftar till att öka tillgången på speciallärarkompetens. Reformen innebär också att den ordinarie undervisningen kan fungera bättre för samtliga elever, när elever som behöver speciellt stöd får det. Speciallärarlyftet är också ett sätt att öka karriärvägarna för lärare och därmed öka statusen i yrket samt ett sätt att förbättra arbetsmiljön i klassrummet. Det kommer också att stärka möjligheten att tidigt sätta in åtgärder för bättre läsinlärning och läsförståelse. Kristdemokraterna anslår 130 miljoner kronor per år till Speciallärarlyftet.

Satsningar på elevhälsa

En god kunskapsutveckling kräver också en bra skolmiljö och elevhälsa. Elever som mår bra lär sig bättre. En väl utvecklad elevhälsovård främjar också det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa hos barn och unga. Elevhälsan måste rustas långsiktigt för att bättre kunna möta och stödja barn och unga med psykisk ohälsa. Elevhälsan ska undanröja hinder som finns för lärandet men får idag ägna sig även åt andra ansvarsområden. Det behöver finnas tydliga direktiv för när socialtjänst respektive hälso- och sjukvård ska träda in på banan. Kristdemokraterna anser att Sverige behöver införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje skoldag. Det är viktigt att barn vet att det finns vuxna i skolan som har tid för dem. Det kan vara en faktor som kan bidra till att minska den ensamhet som barn kan drabbas av när de inte tror att vuxenvärlden har tid för dem och att de inte behöver hantera sin

oro på egen hand. Vi anser också att elevhälsans uppdrag bör utvidgas till att även omfatta att alla barn bör erbjudas rutinmässiga samtal med skolans kurator. Redan före pandemin ökade den psykiska ohälsan och under pandemin har ensamhet och oro blivit vanligare hos elever i grundskolan och på gymnasiet, enligt Stiftelsen Friends årsrapport för 2020. Av denna anledning behöver elevhälsan förstärkas ytterligare.

Vi vill vidare ge regionerna ett samlat uppdrag för hela barn- och ungdomshälsovården. Det innebär att elevhälsan inte längre ska ha skolan som huvudman. Skolsköterska, skolläkare, skolkurator och skolpsykologer bör finnas ute i verksamheterna men bör ha samma huvudman som övrig vårdpersonal för barn. En samlad barn- och ungdomshälsa ska syfta till att öka tillgängligheten till vårdcentralerna, elevhälsan och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Den samlade barn- och ungdomshälsan ska ha ett nära samarbete med skolledningar, lärare, specialpedagoger och kommunernas socialtjänst. Fram tills delar av ansvaret för elevhälsan flyttas till regionerna bör alla skolhuvudmän ha samverkansavtal med regionerna för att undvika att elever hamnar mellan stolarna. Kristdemokraterna tillför elevhälsovården 500 miljoner kronor per år.

Forskning visar att elever som rör på sig utvecklar en starkare fysik och får bättre hälsa. Det finns också indikationer på att eleverna presterar bättre i skolan och att fler elever når målen med mer fysisk aktivitet. Kristdemokraterna föreslår att undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa i grundskolan ska utökas från 600 till 700 timmar. I motsvarande grad minskas det som kallas elevens val.

Förebygg övergrepp mot barn

I vårt förslag till statsbudget avsätts 20 miljoner kronor för en utbildningsatsning för att barn och vuxna i miljöer där barn befinner sig ska kunna lära sig mer om integritetsfrågor och vad man kan göra för att förhindra övergrepp. Pengarna ska kunna användas för kortare kurser inom idrottsföreningar, förskola och lågstadiet. Vuxna ska bli bättre på att upptäcka förövare som ofta söker sig till miljöer där många barn är. För de små barnen ska det handla om att lära sig rätten till sin egen kropp och att sätta gränser. Information bör också ingå i förskolelärares utbildningar.

Ett återupprättat föräldraansvar

Föräldrarna är de viktigaste personerna för ett barn. Hur kompensatorisk vi än vill att skolan ska vara så kommer familjen alltid att vara viktig. Familjens betydelse behöver därför erkännas och föräldraansvaret återupprättas. Kristdemokraterna vill att det ska finnas föräldrakontrakt – ett ansvarskontrakt mellan skolan, föräldrarna och eleven – som tydliggör förväntningarna på eleven när det gäller skolans ordningsregler, bemötande och själva studierna men också vad föräldrarna kan göra för att stötta sitt barn och höja kunskapsresultaten.

Vi föreslår även en satsning på utbildningsträffar för föräldrar. Där ska skolhuvudmännen erbjuda konkreta verktyg så att föräldrarna kan stötta sina barn. Träffarna ska ske utanför skoltid så att så många föräldrar som möjligt kan delta. Vårt förslag innebär att dessa träffar förläggs till det första året för varje stadium, det vill säga en träff i ettan, en i fyran och en när barnet börjar i sjuan. I samband med sådana träffar finns också möjlighet att tala om vad som är skolans uppgift respektive vad som är

familjens uppgift. För denna reform lägger Kristdemokraterna 60 miljoner kronor per år.

Mer idrott på fritids

Barn i Sverige rör på sig för lite. Enligt svenska läkarkårens rekommendationer bör barn och unga röra på sig minst 60 minuter per dag. Men bara 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna når den nivån. Högre upp i åldrarna är siffrorna ännu värre – bara 9 procent av 15-åriga tjejer och 12 procent av 15-åriga killar rör sig tillräckligt. Vi ser ett stort behov av att öka möjligheterna till rörelse och träning i samband med skoldagen. Ett bra sätt att få till stånd detta är att använda barnens tid på fritids till fysiska aktiviteter i större utsträckning. Vi vill därför stimulera samverkan mellan idrottsklubbar och fritidshemsverksamheten. På så sätt kan fler få chansen att träna samtidigt som familjelogistiken kan underlättas om en del av barnens träning kan ske på fritidshemstid, istället för att föräldrarna ska hämta på fritids och stressa hem och sedan iväg till barnets träning på kvällen.

Vi avsätter 50 miljoner kronor årligen för att utveckla skolans fritidsverksamhet i denna riktning, tillsammans med idrottsrörelsen.

15 Det civila samhället

Det är i det civila samhället som grunden läggs för demokrati, medmännisklighet och ett fungerande samhälle. Kristdemokraternas politik strävar därför efter att stärka det civila samhället och därmed de mellanmänniska relationerna.

Starka relationer är ett så grundläggande mänskligt behov att det till och med går att mäta i livslängd. Forskningen pekar på att ensamhet och social isolering har stora negativa hälsoeffekter. Det förkortar våra liv och måste betraktas som ett allvarligt hot mot folkhälsan, på samma sätt som exempelvis rökning. Människan växer i relationer. En politik vars konsekvens blir att de mellanmänniska banden försvagas kan aldrig kompenseras med att man stärker banden till offentliga institutioner eller skjuter till ytterligare bidrag. Det offentliga kan från mänsklig synvinkel bara vara ett komplement – inte utgöra samhällets grund.

Graden av det civila samhällets oberoende är nära knuten till organisationernas finansiering. En hög grad av offentlig finansiering kommer också att – beroende på hur den utformas – leda till mer eller mindre direkt och indirekt styrning från det offentliga. Vi hävdar även här civilsamhällets oberoende och mångfald.

En fungerande demokrati förutsätter ett starkt medborgarsamhälle. Utan ett levande civilt samhälle reduceras medborgarna till väljare, arbetskraft och konsument. Och om vi inskränker det civila samhället till att bli utförare av statliga direktiv, riskerar vi att kväva de många organisationernas unika bidrag till vårt samhälle.

De offentliga åtgärder och rekommendationer som har vidtagits för att minska smittspridningen av coronaviruset har inneburit en ökad isolering, ensamhet och risk för utsatthet. Ekonomisk och social utsatthet ökar ofta i kriser i spåren av exempelvis arbetslöshet. Samtidigt påverkas civilsamhället också av den ekonomiska nedgången. Intäkterna minskar när aktiviteter avtar och företag blir mindre benägna att skänka pengar samtidigt som det blir ”personalbrist” eftersom en stor grupp ideellt verksamma

i civilsamhället är äldre. Därför krävde Kristdemokraterna ett stort stödpaket för det civila samhället redan våren 2020, eftersom det breda civilsamhället inte fick motsvarande stöd som kulturen och idrotten och företagsstöden inte passade särskilt bra för civilsamhällets organisationer. Vi ville se ett stöd för att kompensera för stora intäktsbortfall och stöd vid stora kostnadsökningar i samband med pandemin till exempelvis stöd till barn, läxhjälsorganisationer och samtalsstöd till äldre. Vi ville också se en statlig kreditgaranti för lån till ideella föreningar, stiftelser och trossamfund och ett tillfälligt kraftigt höjt tak i fråga om gåvoskatteavdraget. Dessa åtgärder hade ökat det civila samhällets möjlighet att klara sin verksamhet och samtidigt bidra än mer i den kris vi nu genomlever.

Det civila samhället har trots egna betydande ekonomiska problem under pandemin visat på stora insatser för behövande. Regeringen har tillfört idrotten och kulturen stora stöd under 2020 och 2021 för att mildra intäktsbortfallen på grund av coronakrisen. Det är bra men samma problematik gäller det breda civilsamhällets organisationer och föreningar som inte har sin verksamhet inom just dessa områden. Kristdemokraterna har under krisen krävt att regeringen ska göra mer för civilsamhället. Tillsammans med Vänsterpartiet lade vi ett utskottsinitiativ i finansutskottet där vi föreslog fler och större stöd till civilsamhället. Tyvärr avvisades vårt förslag av övriga partier, men våren 2021 gjorde vi ett förnyat försök och nu ställde sig ett enigt utskott bakom initiativet att begära av regeringen att återkomma med ett bättre stöd till det breda civilsamhället i Sverige.

Men trots tillkännagivandet har inte regeringen svarat upp mot behoven i civilsamhället. Därför omfördelar vi i de extra medel som avsätts för kulturens återstart 2022 så att hälften av de tillkommande medlen – 470 miljoner 2022 – går till det breda civilsamhället. Kristdemokraterna avsätter 20 miljoner kronor till allmänna samlingslokaler och 20 miljoner kronor till friluftorganisationer. Vidare får den ideella sektorns organisationer som arbetar med hjälpverksamhet bland behövande 200 miljoner kronor, trossamfunden får 50 miljoner kronor extra i stöd och nationella och internationella ungdomsverksamheter, såsom scouterna, får 180 miljoner ytterligare.

Inför ett fritidskort

Politiken har ett stort ansvar för att identifiera och förebygga lågintensiva samhällsproblem som riskerar att växa. Det gäller inte minst den psykiska ohälsan som har ökat kraftigt. En bidragande orsak är att vi rör på oss allt mindre – trots att vi vet mer om hälsokonsekvenserna av stillasittandet: muskler, hjärta, motorik, balans, BMI, sömnkvalitet och koncentrationsförmåga försämras. Vi ser också hur den utbredda ensamheten bland många barn och unga påverkar den psykiska hälsan.

Kristdemokraterna vill motverka utvecklingen genom att möjliggöra för alla barn och unga att delta i civilsamhällets idrottsklubbar och andra föreningar och församlingar, som spelar en central roll för att mota dessa problem. Om fler barn skulle få möjlighet att delta i idrotter, lägerverksamhet eller barnkörer skulle effekterna vara betydande.

I vårt budgetalternativ avsätter vi 830 miljoner 2022, 860 miljoner kronor 2023 och 880 miljoner kronor 2024 för att införa ett fritidskort till alla barn mellan årskurs 2 och 9, laddat med ett ekonomiskt stöd för deltagaravgifter i ledarledda aktiviteter i det svenska föreningslivet samt Kulturskolan. Stödets storlek kommer att variera utifrån hushållets ekonomi. De flesta barn kommer att få 500 kronor i stöd per år, men för de

som finns i hushåll i ekonomisk utsatthet (där hushållet uppbär bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd) kommer ett betydligt större stöd – 2 400 kronor per år – att finnas laddat på kortet. Detta för att alla barn ska få goda möjligheter att delta i en idrott eller annan föreningsverksamhet. För att minska tröskeleffekter kommer det större stödet att trappas ned om hushåll ökar sin inkomst så att de inte längre får de stöd som utgör grund för fritidskort med det högre beloppet.

Vi vet att barn i ekonomiskt utsatta hushåll, barn till ensamstående föräldrar, barn med utlandsfödda föräldrar och barn i arbetarhushåll har en mindre aktiv fritid med lägre deltagande i organiserade fritidsaktiviteter än andra barn. En förklaring till detta kan vara att barns fritidsaktiviteter har blivit allt dyrare då medlems- och träningsavgifter mer än fördubblat sin betydelse för idrottsföreningarnas ekonomi under en 20-årsperiod.

Genom vår reform kommer nästan en miljon barn att få stöd för en aktiv och meningsfull fritid, varav det större stödet ges till ca 150 000 barn.

Utöka skattereduktionen för gåvor

Samhällsnyttan av det civila samhällets verksamheter kan inte nog understrykas. Essentiella initiativ som exempelvis flyktinghjälp, aktiviteter för barn i ekonomiskt utsatta familjer, hjälp till hemlösa och insatser för fattiga och utsatta människor i världen bärs av människors ideella engagemang och ekonomiska stöd i dessa organisationer. Initiativen de står för är värda all uppmuntran de kan få, och att underlätta deras finansiering genom möjligheten för gåvogivare att få en skattereduktion för gåvor, det så kallade gåvoskatteavdraget, har visat sig vara ett utmärkt sätt för det.

Kristdemokraterna vill se en mer självständig ideell sektor. Mindre av detaljstyrning vid bidragsgivning och mer av grundstöd. Genom gåvoskatteavdraget ökar organisationernas självständighet. Statens påverkan inskränks till att godkänna organisationerna så att verksamheten som mottar gåvan har det ändamål som skatteavdraget förutsätter. Det är en rimlig avvägning mellan självständighet och offentlig insyn.

När alliansregeringen på Kristdemokraternas initiativ införde en möjlighet till skattereduktion för gåvor till ideell verksamhet med social inriktning eller som främjar forskning ökade det totala givandet till landets 90-kontoorganisationer från 5,2 till 5,8 miljarder kronor, enligt FRII (Frivilligorganisationernas insamlingsråd). Under samma period ökade den genomsnittliga månadsgåvan från 131 kronor per månad till 170 kronor per månad. Siffrorna visade på en tydlig trend där fler människor valde att ge pengar till välgörande ändamål.

Under den förra mandatperioden togs möjligheten till skattereduktion för gåvor bort helt, men tack vare att den kristdemokratiska och moderata budgeten antogs 2018 återinfördes och förbättrades avdraget. Organisationerna som ansöker om att bli gåvomottagare behöver nu inte längre betala ansöknings- eller årsavgifter, vilket tidigare hindrade inte minst mindre organisationer från att ansöka om att bli godkända mottagare av gåvor.

Nu behöver fler steg tas för att utöka möjligheten till skattereduktion för gåvor. Kristdemokraterna vill tillsätta en utredning som syftar till att gåvor till fler typer av organisationer ska berättiga till reduktionen och att den undre beloppsgränsen för varje enskild gåva ska sänkas. Vi ser också att beloppsgränserna för gåvoskatteavdraget bör höjas. Idag är det möjligt att få 25 procents skattereduktion för gåvor där maxbeloppet som utgör underlag för avdrag är 6 000 kronor per år och skatteavdraget då blir 1 500

kronor. Ur ett europeiskt perspektiv är det en mycket låg beloppsgräns. Kristdemokraterna föreslår att beloppsgränsen höjs så att gåvor upp till 12 000 kronor berättigar till skattereduktion, som maximalt kan bli 3 000 kronor. Vi tillför 12 miljoner kronor 2022, 13 miljoner kronor 2023 och 14 miljoner kronor 2024 i vårt budgetalternativ för detta.

Borttagen reklamskatt för ideella föreningar

Reklamskatt ska betalas av den som offentliggör annonser eller reklam till ett beskattningsvärde som överstiger 60 000 kronor per år. Under 2020 betalade ideella föreningar cirka 106 miljoner kronor i reklamskatt. Kristdemokraterna har i flera år motionerat för att avskaffa reklamskatten för dessa, vilket beräknas minska skatteintäkterna med 100 miljoner kronor per år. Regeringen har nu föreslagit att ta bort reklamskatten från 2022, vilket bedöms minska administrationen för bland annat omkring 1 600 idrottsföreningar. Kristdemokraterna välkomnar att regeringen nu äntligen tar bort denna skatt, då det stärker föreningslivet och skapar större förutsättningar för föreningar att fokusera resurserna på kärnverksamheten som ofta kommer barn, unga och äldre till del. Därmed kan gemenskapen och de mellanmännsliga relationerna i samhället stärkas.

Öka stödet till trossamfunden

Sedan lång tid tillbaka ges ett offentligt stöd till trossamfunden. De är en viktig del av det civila samhället. Under pandemin har trosgemenskapernas viktiga roll synliggjorts, när de inte ställt in sin verksamhet utan i hög grad ställt om för att kunna bidra. Trossamfunden utgör ett unikt bidrag i integrationsprocessen och gör ofta stora samhällsinsatser till exempel genom stöd till utsatta grupper och barn- och ungdomsverksamhet. De fyller också en viktig funktion genom sitt arbete med andlig vård inom sjukvården, där många trossamfund finns närvarande för människor i svåra stunder.

Religionen spelar en viktig roll för många, inte minst många nya svenskar. Här har trossamfunden en viktig roll att spela genom att i sin verksamhet bidra till större förståelse, kunskap och respekt för olika trosuppfattningar i vårt land. Därför är det viktigt att staten stödjer deras arbete. Regeringen gjorde ett tillfälligt, men otillräckligt, tillskott för att hjälpa samfunden i arbetet under pandemin. Och för 2022 avsätter regeringen 19 miljoner kronor per år 2022–2024 i förstärkning för säkerhetshöjande åtgärder under anslag 6:1, inom utgiftsområde 1, en satsning vi välkomnar. Vi menar dock att dessa medel är otillräckliga och vill tillföra ett extra stöd till trossamfunden om dels 50 miljoner kronor 2022 för att stödja återstart efter pandemin, och dels 5 miljoner kronor per år som en stöttning efter pandemin. Det kan till exempel handla om att skapa mötesplatser för ensamma eller generationsmöten och att återstarta språkkaféer.

Sänkt skatt på ersättningar till funktionärer i ideella organisationer

Idrottsrörelsen har förmånliga skatteregler för sina föreningar som innebär att föreningen inte behöver betala arbetsgivaravgifter för idrottsutövare, tränare eller tävlingsfunktionärer om ersättningen understiger ett halvt prisbasbelopp. Med detta undantag har idrottsrörelsen en förmån som betyder mycket gott för verksamheten. Övriga ideella organisationer borde inkluderas i samma regelverk för att stödja deras

viktiga arbete som gagnar inte minst ungdomar. Kristdemokraterna satsar 95 miljoner kronor per år på att utöka denna skattenedsättning.

Inför sociala utfallskontrakt

Kommuner och landsting brottas idag med ett växande utanförskap, integrations-svårigheter och ett allt mer utmanande tryck på välfärden. Samtidigt finns det externa aktörer som vill vara med och bidra med kapital till sociala investeringar och effektiva lösningar på samhällsproblem. En variant av detta är s.k. sociala utfallskontrakt, en lösning som prövats framgångsrikt i främst Storbritannien och USA. I sociala utfallskontrakt investerar en extern finansiär pengar i ett offentligt socialt projekt för att uppnå definierade mål som motsvarar såväl mänskliga som ekonomiska vinster för den offentliga parten. Denna modell för att genomföra sociala investeringar är utvecklad utifrån internationellt testade modeller för utfallsbaserad finansiering.

Ett socialt utfallskontrakt börjar med att en offentlig part (kommun och landsting) identifierar ett problem i samhället som de vill lösa genom att investera i det identifierade området. Förhoppningen är att detta ska leda till framtida kostnadsbesparingar för den offentliga parten. Steg två är hitta extern finansiering för projektet, vilket görs genom att locka kapital från privata aktörer. Således står inte skattebetalarna för investeringen. Steg tre är sedan att formulera målen och vilka utfall som förväntas för att projektet ska anses som lyckat. Utifrån forskning och beprövad metodik tas ett åtgärdsprogram fram för att möta det identifierade problemet.

I det sista steget sker en utvärdering för att klargöra om projektet skapat sociala förbättringar, och om så, ekonomiska besparingar för den offentliga parten. Om utvärderingen kan påvisa att kostnader till området minskat, återbetalas delar eller hela beloppet till finansiären. Uppstår långsiktiga vinster kommer också finansiären att få avkastning i likhet med de besparingar projektet inbringat den offentliga parten.

Tidigare utfallskontrakt har exempelvis syftat till att minska risken för att barn och ungdomar ska hamna hos socialtjänsten eller i fängelse. Även folkhälsoförbättrande projekt för att minska problem med astma har genomförts.

Kristdemokraterna anser därför att det borde inrättas en nationell strategi för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt samt införa en nationell fond för att höja attraktionen att investera. I syfte att sänka trösklarna för en investering i sociala utfallskontrakt upprättas en nationell fond som täcker finansiärens investeringsrisk med 50 procent, vilket innebär att staten garanterar en återbetalning om halva investeringssumman till den externa finansiären vid färdigställt socialt utfallskontrakt. Fonden ska uppgå till 300 miljoner kronor för att garantera 50 procent återbetalning i sociala utfallskontrakt. Vi avsätter 100 miljoner kronor per år till en sådan fond 2022–2024. Dessutom inrättas en facilitator för sociala utfallskontrakt hos Ekonomistyrningsverket (ESV), som får ett ökat anslag på 37 miljoner kronor per år.

16 Reformen för fler bostäder

I internationell jämförelse har Sverige låga ambitioner för social bostadspolitik. Det gäller inte minst i fråga om egenägt boende, som gradvis tycks bli alltmer reserverat för de som själva, eller via föräldrar, har god tillgång till kapital. Kapitalsvaga hushåll med

lägre men stabila inkomster får däremot allt svårare att ta sig in på den ägda bostadsmarknaden. Det är djupt problematiskt.

Att möjliggöra ägarskap över sitt boende skapar en rad positiva effekter. Det vi äger vårdar vi bättre och sätter ett högre värde till. Genom ägandet kan vi forma boendet efter de egna preferenserna och inte bli helt eller delvis beroende av andra ägares tillåtelse. Föreningslivet och de lokala gemenskaperna stärks i bostadsrättsföreningen eller i småhusområdet, vilket främjar de sociala relationerna. Områden med en stor andel ägt boende har en lägre brottslighet och högre grad av social stabilitet. Ägt boende är därför en viktig faktor i att bryta utanförskap och segregation.

Ägt boende är förstas lösningen på allt. Men eftersom människor ska ha någonstans att bo leder hindren till det ägda boendet automatiskt till att människor behöver söka sig till hyresrätter och andrahandsuthyrningar. Politiken påverkar således balansen mellan det ägda och det hyrda boendet.

Vänstern har länge ensidigt drivit på för hyresrätten. Det är obegripligt givet att det är en boendeform med dyrare boendekostnader över tid, där hushållet betalar fastighetsägarens avkastningskrav.

Hyresrätten riskerar att bli en fattigdomsfälla som driver ekonomisk ojämlikhet. I det 73-punktsprogram som presenterades av januariöverenskommelsens partier fanns en tydlig avsaknad av politik för det ägda boendet. Istället är det hyresrätten som är i fokus, via förslag om byggsubventioner, marknadshyror i nyproduktion och kriminalisering av hushåll som köper ett hyreskontrakt.

Samtidigt har företrädare för regeringen öppnat upp för en återinförd fastighetsskatt på ägt boende. Det får nog anses vara innebörden när företrädare för regeringen och dess samarbetspartier ”inte utesluter” det. Att fastighetsskattedörren hålls öppen är problematiskt. Fastighetsskatten var sannolikt Sveriges mest avskydda skatt eftersom den skapade stor otrygghet i boendet med sin nyckfullhet och oförutsägbarhet. Kristdemokraternas uppfattning är klar: fastighetsskatten ska inte återuppväckas.

I undersökningar uppger över 9 av 10 unga att de vill äga sitt boende inom en femårsperiod. Samtidigt har samma grupp fått det allt svårare att efterfråga ägt boende till följd av en rad kreditrestriktioner. Det behövs nu politik för mer egenägt boende. Människor ska få bättre möjligheter att köpa en bostadsrätt eller ägarlägenhet eller flytta till en villa när man bildar familj. Och det ska vara möjligt för ung som gammal.

Planeringsstimulans för fler småhus

Kommunen står som den viktigaste ägaren av exploaterbar mark, enligt en rapport från Konkurrensverket. Kommunernas tilldelning och försäljning av mark spelar en central roll i att styra det potentiella byggandet, vilket samtidigt påverkar prisbilden. Om kommunerna ”håller inne” potentiellt byggbar mark leder det till att befintlig byggbar mark ökar i värde. Det i sin tur innebär att bara en viss typ av projekt blir lönsamma samt att en del medborgares preferenser i fråga om boendetyper inte tillgodoses.

Trots att det kan tyckas självklart att kommunerna borde planera för den prognostiserade efterfrågan av bostäder brukar det hävdas av kommuner att planeringsresurserna och pengarna inte räcker till. Till planering av bostäder tillkommer också kringkostnader när gator och vägar behöver byggas ut, liksom förskolor och skolor. Genom att planera för flerbostadshus går det att få bättre ekonomi och högre befolkningsdensitet i planeringen.

Denna effekt syns tydligt i byggstatistiken, där flerbostadshus premieras över småhus när kommuner ska ”maximera” nyttan av sina planeringsresurser och utfallet av den sålda marken. Mellan 1997 och 2009 följde småhus- och flerbostadsbyggandet varandra relativt väl. Efter det har skillnaden i byggtakt mellan de två upplåtelseformerna ökat kraftigt, där flerbostadshusen ökat från omkring 4 000 påbörjade lägenheter per kvartal till omkring 12–14 000. Samtidigt har småhusbyggandet stagnerat på omkring 2–3 000. Jämfört med för 10 år sedan har byggandet av flerbostadshus ökat med 137 procent. För villaproduktionen är samma siffra 2 procent, enligt SCB:s statistik.

För kommuner med mycket egen mark i områden med högt exploateringsstryck finns ett starkt kommunalekonomiskt intresse av att ta fram detaljplaner som ger höga intäkter till kommunen. Flerfamiljshus, särskilt bostadsrätter, i attraktiva lägen ger mest intäkter till kommunerna per detaljplan.

Småhusbyggandet hämmas också av att planarbetet i kommunerna ofta bygger på att en eller flera exploatörer driver detaljplanarbetet i samarbete med kommunen. Kommunen startar sällan upp planarbetet utan en tänkt exploatör, vilket flerbostadshusbyggare oftast är. Men småhusbranschen är mycket fragmentiserad och spridd på många mindre aktörer. De saknar därför många gånger ekonomiska muskler och resurser för att köpa mark och gå in i ett mödosamt planarbete med kommunen. Därtill missgynnas småhusbebyggelsen av en ”underplanering” av byggbar mark, delvis som effekt av att ökad tillgång på byggbar mark för med sig ett lägre marknadspris. En begränsad tillgång på byggbar mark fortsätter därför att stimulera en marknad där flerbostadshus gynnas medan småhusbebyggelsen släpar efter. Sammantaget blir effekten att det bildas kö till småhus, vilket bidrar till stora prisuppgångar och att familjer och hushåll anpassar sig till en boendesituation som inte är enligt deras preferenser.

Utvecklingen inom småhusbyggandet är alltför svag. Trots rådande läge har regeringen inte vidtagit några åtgärder för att åtgärda de stora skillnader som finns mellan hushållens efterfrågan och kommunernas planerande. Regeringen har istället fokuserat på byggsubventioner för hyresrätter och åtgärder för att förtäta städerna.

För Kristdemokraterna är detta en prioriterad fråga. Villakvarter, trädgårdsstäder och gräsmattor har stor betydelse för människors livskvalitet. Eftersom de strukturer som omgärdar kommunernas beslutsfattande slår igenom till nackdel för småhusbyggandet, anser Kristdemokraterna att staten behöver vidta åtgärder för att förändra balansen i detaljplaneringen. För att öka kommunernas arbete med att planlägga mark för småhus vill Kristdemokraterna införa en planeringstimulans. Stimulansen täcker 50 procent av kommunernas kostnader associerade med framtagandet av detaljplaner för småhus och pengarna fördelas utifrån antalet och andelen detaljplaner som görs för småhus i kommunen. På så vis tas hänsyn till både kommunens storlek och hur relationen mellan flerbostadshus och småhus ser ut. Kristdemokraterna avsätter 700 miljoner kronor 2022–2023.

Länsstyrelsen ges i uppdrag att kartlägga potentiellt byggbar mark

Länsstyrelserna i Sverige har idag i uppgift, när det gäller bostadsförsörjningen, att värna bl.a. riksintressen, miljökvalitet och strandskydd. När en detaljplan antas av kommunerna blir det länsstyrelsen som i nästa instans ska avgöra om den är förenlig med de värden som den är satt att skydda. I praktiken hämmar detta marktillgången i en kommun i de fall där länsstyrelsen överprövar och underkänner detaljplanen, vilket

förlänger processen för att få ett projekt byggfärdigt. Länsstyrelsens uppdrag är i grund och botten mycket viktigt och särskilda intressen ska värnas.

Länsstyrelsens uppdrag tolkas dock ofta som problematiskt då deras enda uppgift är att säga nej i de fall byggprojektet bryter mot exempelvis riksintresset. Samtidigt som myndigheter har till uppgift att stoppa projekt som bedöms vara på obyggbar mark, finns inget uppdrag till myndigheterna att peka ut potentiellt byggbar sådan. Den aktör som idag vill planlägga en viss mark har därför inga besked om marken har förutsättningar för att godkännas. Dessutom finns det sällan register över byggbar mark i en kommun. Sammantaget innebär detta att information om potentiellt byggbar mark ofta är otillgänglig, för både enskilda hushåll och företag. Därmed försvåras processen.

Kristdemokraterna menar därför att länsstyrelsen bör ges i uppdrag att regelbundet kartlägga potentiellt byggbar mark i kommunerna. Syftet är att identifiera sådan mark där förutsättningar för byggande kan finnas och upprätta ett register som är till allmän beskådning. Länsstyrelsen jobbar redan idag med att bedöma behovet av bostäder. Därför anser vi att det också är naturligt att de får i uppdrag att identifiera en viss mängd potentiellt byggbar mark, vilket både ger långsiktiga planeringsmöjligheter och öppnar för företag och hushåll att identifiera områden där de vill bo. Syftet är alltså inte att kortsiktigt uppnå de bostadsbehov en kommun har.

Kristdemokraternas förslag

- Ge länsstyrelsen i uppdrag att regelbundet kartlägga potentiellt byggbar mark i kommunerna.
- Upprätta ett register över den kartlagda potentiellt byggbara marken som är tillgängligt för allmänheten.
- Utred hur kommuner kan ”överplanera” för bostäder och diversifiera så att en viss andel av planen är egna hem.
- Ge länsstyrelserna i uppdrag att kartlägga planberedskapen i kommunerna och hur planeringen ser ut uppdelad efter upplåtelseform.

Attraktivare tomträtter

Tomträtterna härstammar från 1907 som en lösning för mindre bemedlade att kunna bygga hus även om de inte hade råd att köpa den tomt som huset skulle stå på. Problemet idag är detsamma, fast i en annan skala. Med höga markpriser blir tomten oftast mycket dyr att köpa på tillväxtorter. Istället finns tomträtten där markägaren, vilket vanligtvis är kommunen, hyr ut marken till hushållet och i gengäld får en avkastningsränta på markens värde. Denna ränta kallas avgäldsränta och bygger på ett avgäldsunderlag (taxeringsvärde) som i praktiken är 75 procent av marknadsvärdet på marken. När taxeringsvärdet förändras sker också en förändring av avgälden som tomträttsinnehavaren ska betala.

Det har dock på senare tid uppdragats en rad problem med det nuvarande systemet. Avgäldsunderlaget ska idag uppdateras först efter vart tionde år. Med snabbt stigande markpriser har det inneburit att avgäldsbeloppet har ökat kraftigt – och ibland fördubblats – från ett år till ett annat, vilket skapat oförutsägbarhet och stora ekonomiska konsekvenser för tomträttsinnehavaren. I Stockholm rapporterades det om att avgälden ökade med uppemot 100 procent vid den omräkning som skedde 2017. Ett vanligt villahushåll i exempelvis Sollentuna kunde i och med kommunens omräkning få

ökade kostnader från 3 100 kr till 6 300 kr per månad. Reglerna om omräkning av värdet gör systemet politiskt känsligt, då en omvärdering av markvärdet riskerar att öka avgälden kraftigt. Med de långa avgäldsperioderna gör detta att besluten ofta skjuts på framtiden.

Vidare finns det problem när reglerna ger utrymme för olika sätt att beräkna avgälden. Kommuner använder sig av olika beräkningsmodeller – och kan förändra dessa löpande – vilket minskar transparensen och förutsägbarheten för tomträttsinnehavaren.

Problemen hämmar förstås människors möjlighet och vilja att efterfråga en tomträtt och därmed ett boende i ett eget småhus. Detta samtidigt som många barnfamiljer efterfrågar boende i småhus. Kristdemokraterna ser det som angeläget att boende i småhus är attraktivt och att fler familjer får möjlighet att välja det framför andra boendeformer.

Tomträttsutredningen SOU 2012:71 Tomträttsavgäld och friköp presenterade förslag för att lösa dessa problem. Kristdemokraterna menar att delar av dessa förslag bör genomföras.

Vi föreslår förändringar av avgäldsperioderna så att avgäldsunderlaget inte omvärderas med jämna tidsintervall, utan när hushållet flyttar och avsäger sig tomträtten. Under tiden hushållet bor på tomten sker en indexering (årliga uppräknings) av avgäldsunderlaget. Vid försäljning kommer en omvärdering att ske utifrån den då senaste taxeringsvärderingen (som sker vart tredje år). Detta blir underlaget för tomträttens nästa spekulant och priset för fastigheten bör följaktligen korrigeras för att avspegla den nya avgälden. Avgäldsrentan bör vara efter utredningens förslag om 2,75 procent av taxeringsvärdet.

Detta innebär att hushållet får stabila och långsiktiga ekonomiska förutsättningar att bo. Samtidigt görs inga långsiktiga ”övervinster” då avgäldsunderlaget korrigeras efter marknadspriset vid flytt. Kristdemokraterna lägger 350 miljoner kr 2022–2023 till en planeringsstimulans för småhustomter. Dessa medel syftar även till att stimulera fram fler tomträtter.

Kristdemokraternas förslag

- Förändra avgäldssystemet: Inför en löpande avgäldsrenta om 2,75 procent, enligt utredningens förslag, som gäller i hela landet. Därmed försvinner olikheterna mellan kommuner och systemet blir mer förutsägbart för hushållen.
- Avgäldsunderlaget för ett småhus omvärderas när ett hushåll väljer att flytta och därmed avsäger sig tomträtten. Det gör att avgälden är förutsägbar under hela boendetiden och de snabba värderingsförändringar som kan ske med dagens system minskar.
- Avgälden ska kunna justeras varje år och skrivas upp med konsumentprisindex mellan värderingarna.
- Uppmuntra till projekt om tomträtt för småhus: Kristdemokraterna vill se att fler tomträtter för småhus planläggs i kommunerna. Därför tillför vi stimulansmedel till kommuner som planerar för tomträtter, vilket i praktiken ska täcka omkostnader, såsom VA.

Snabbare handläggning hos Lantmäteriet

En bärande uppgift för Lantmäteriet är arbetet med att hantera förfrågningar om styckning och klyvning av tomter. Avstyckning är när en bit mark avskiljs från en fastighet och bildar en ny egen fastighet. Det kan exempelvis ske i samband med att någon köpt mark för att bygga ett bostadshus. Klyvning av en fastighet innebär att mark som ägs av flera personer delas upp så att alla delägare får en egen ny fastighet, samtidigt som den ursprungliga fastigheten upphör.

Handläggningen av styckning och klyvning är ofta viktig för både marktillförseln och byggandet av småhus och andra fastigheter, eftersom det vanligtvis är en fastighetsägare med obebyggd tomtmark som säljer av eller delar av mark till köpare som avser att bygga nytt.

Idag är dock handläggningstiderna mycket långa. En styckning tar 9 månader och en klyvning omkring 17 månader, enligt Lantmäteriet. Processen har dessutom inte digitaliserats i någon större utsträckning, vilket gör processen och hanteringen mer komplicerad än vad den behöver vara.

Kristdemokraterna föreslår därför att Lantmäteriet tillförs 20 miljoner kr extra per år för att korta handläggningstiderna för beslut om bl.a. styckning och klyvning av tomter samt för att digitalisera ärendeprocessen.

Avtrappa ränteavdraget

Kreditrestriktioner har införts samtidigt som Sverige har avdragsrätt för ränteutgifter på lån. Det innebär att staten gasar och bromsar kredittillväxten samtidigt. I ett läge med långsiktigt sjunkande marknadsräntor har behovet av ränteavdragen tappat i betydelse.

Sveriges avdragssystem för räntor är sprunget ur en tid av höga räntor och höga marginalskatter. Under 1970- och 1980-talet var avdraget i snitt 50 procent. Vid skattereformen på 90-talet sänktes ränteavdraget snabbt, till följd av stigande kostnader för staten, men ränteavdraget har fortsatt att bidra till högre bostadspriser och därmed hushållsskulder.

Vår bedömning är att hushåll som behöver komma in på bostadsmarknaden inte påverkas särskilt mycket av en nedtrappning av ränteavdraget. Det är andra kreditrestriktioner som i dagens situation stänger ute dessa grupper från den ägda bostadsmarknaden. Ränteavdraget träffar dessutom alla med lån jämfört med nuvarande amorteringskrav som endast träffar alla nya lån. Om ränteavdraget sänks bör också prisutvecklingen dämpas något.

Sammantaget bör därför en nedtrappning av ränteavdraget för bostadslån ske. En sådan bör göras genom en långsam nedtrappning med 1–2 procentenheter per år, för att värna förutsägbarhet och trygghet i boendet. Tidshorisonten blir således 20–30 år. Det är också rimligt att sänka taket för fullt ränteavdrag från dagens 100 000 kr till 75 000 kr.

Nedtrappning av ränteavdraget bör enligt vår uppfattning emellertid enbart komma ifråga om intäkterna från ett minskat ränteavdrag går tillbaka till hushållen. Detta bör företrädesvis ske genom sänkt skatt på arbete men också med riktat stöd till barnfamiljer, då vi vet att barnfamiljer runt storstäder annars riskerar att drabbas hårdare.

En bred överenskommelse om avtrappade ränteavdrag skulle också möjliggöra för Finansinspektionen att lätta på restriktioner som idag hindrar hushåll från att komma in på den ägda bostadsmarknaden.

Kristdemokraterna påbörjar avtrappningen i budgetmotionen med 1 procentenhet per år och sänker taket från dagens 100 000 kr till 75 000 kr. Inkomsterna förstärks därmed med 2 miljarder kr 2022, 3,3 miljarder kr 2023 och 4,8 miljarder kr 2024.

Ett bättre bosparande

Behovet av kontantinsats har ökat kraftigt med prisutvecklingen på bostadsmarknaden. En kontantinsats på 200 000–500 000 kr är närmast normalt. Det gör att trösklarna in på bostadsmarknaden har ökat lika mycket för de som stått utanför bostadsmarknaden under samma period. Samtidigt varierar förståelsen för och vetskapen om behovet av ett eget sparande redan vid ung ålder för ett framtida bostadsköp. Likt pensionssparandet är bostadsköpet ofta ”långt borta”, vilket minskar benägenheten att spara i den utsträckning man behöver.

Problembilden är tydlig. Därför behöver Sveriges unga vuxna få incitament att spara mer till sitt första boende. Och till skillnad från andra länder, som exempelvis Norge, saknar Sverige ett system för ökade incitament till bosparande. Istället har skatten på sparande höjts två gånger av den rödgröna regeringen under förra mandatperioden. För många blir det största sparandet amorteringarna som sker när man väl lyckats ta sig in på den ägda bostadsmarknaden.

Det finns flera modeller för hur ett bosparande skulle kunna se ut, men det norska systemet står ofta som förebild. I detta är insättningar avdragsgilla mot inkomsten upp till en viss summa och pengarna återfinns på ett räntekonto under spartiden. Problemet med denna typ av bosparande är att det oftast gynnar redan ”sparbenägna” personer, medan den grupp som behöver spara mest inte tar fasta på skattesubventionen. Det blir således främst unga hushåll med god ekonomi eller rika föräldrar som gynnas av systemet, vilket bland annat visat sig i studier på det norska systemet.

Forskning kring sparande pekar istället på att det behövs andra upplägg för att nå den grupp som inte vanligtvis är benägen att spara. Beteendekonomisk forskning har dock visat att förändringar i valarkitekturen kan öka andelen som sparar kraftigt. Något som inte minst visat sig i det svenska premiepensionssystemet. Genom att ett visst sparande görs till ett förval, med möjlighet att lämna förvalet när som helst, ökar andelen som sparar kraftigt. Bosparandet syftar till att få igång ungas sparande och göra det naturligt att sätta av en del av lönen till sitt framtida boende. Kristdemokraterna vill därför utreda och införa ett förmånligt bosparande som förval för alla unga mellan 18 och 34 år med inkomst av tjänst, där ett skatteavdrag ingår de första 60 månaderna där personen tjänar 12 000 kr eller mer per månad. Systemet fungerar som så att 500 kr av lönen efter skatt avsätts till ett bosparande och staten kompenserar med en skatte-reduktion med 20 procent av beloppet, vilket gör att den disponibla inkomsten delvis kompenseras. Avsättningen blir därmed 6 000 kr per år eller 30 000 kr under den skattereducerade perioden.

Med en fast summa per månad blir modellen regressiv, vilket gör att de med lägst inkomster stärks mest i sitt sparande.

En annan nackdel med de bosparsystem som funnits hittills är att bosparkontot är ett vanligt räntekonto. Med dagens – och förväntat låga framtida – räntor blir avkastningen på pengarna låg och i takt med att ekonomin växer går spararen miste om tillväxt på pengarna. Avsättningarna bör därför kunna fonderas, företrädesvis via ordinarie PPM-system, där förvaltningen som förval sker via någon av statens AP-fonder till balanserad risk för tidshorizonten. Likt andra bosparmodeller sker en retroaktiv

beskattning om pengarna används till annat än bostadsköp. Kristdemokraterna lägger 900 miljoner kr per år för ett subventionerat bospar.

Exempel bospar

Bruttolön	12 000 kr	20 000 kr
efter skatt	10 065 kr	15 000 kr
Avsättning	500 kr	500 kr
Skattereduktion på 20 %	100 kr	100 kr
Slutgiltig	9 665 kr	14 600 kr
Andel av disp. inkomst	5 %	3 %

Förbättringar av bostadsbidraget för ekonomiskt utsatta barnfamiljer

Kristdemokraterna vill fortsätta att prioritera de familjer som lever i ekonomisk utsatthet. Kostnaderna för boendet utgör i många hem en av de dominerande utgifterna. Bostadsbidraget är det familjepolitiska stöd som bäst når barnhushåll med låg ekonomisk standard. Av de barnfamiljer som får bostadsbidrag är en övervägande del ensamstående föräldrar. Bostadsbidraget är alltså av särskilt stor betydelse för ensamstående föräldrar, som oftast är kvinnor. Dessa barnfamiljer lever under knappa ekonomiska omständigheter.

Bostadsbidraget har under en längre tid släpat efter. Antalet hushåll med bostadsbidrag har minskat sedan slutet av 1990-talet och förklaringarna är främst regeländringar 1997 och att inkomsterna stigit samtidigt som inkomstgränserna för bidraget har varit oförändrade. Inkomstgränserna i bostadsbidraget är fasta och förändras därmed inte löpande med prisökningstakten i samhället. Eftersom bostadsbidraget släpat efter har också dess betydelse för att stötta hushållen minskat. Regeringen införde från och med den 1 juli 2020 ett tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer med knapp ekonomi som en åtgärd för att mildra effekten av coronakrisen för berörda hushåll. Ett problem med åtgärden är att den är just tillfällig och löper ut den 31 december 2020. Kristdemokraterna vill se en permanent höjning av bostadsbidraget.

För att stärka ekonomin för de barnfamiljer som har den sämsta ekonomin och därmed öka deras marginaler vill vi höja det särskilda bidraget för hemmavarande barn med 200 kronor per månad för ett barn, 400 kronor per månad för två barn och 600 kronor per månad för tre eller fler barn. Det gynnar de som bäst behöver det. Genom förbättringarna i bostadsbidraget får familjer med lägre inkomster ett stöd ända tills barnen blir 18 år. Höjningen kommer även föräldrar till del som har växelvis boende för sina barn i och med det nya särskilda bostadsbidraget för växelvis boende.

För en barnfamilj som har över 150 000 kr i årsinkomst (2020) reduceras också bidraget med 20 procent av den överstigande inkomsten. Det gör att ensamstående hushåll max får ha 12 300 kr per månad i lön för att inte få sitt bostadsbidrag reducerat. Enligt Riksrevisionens rapport om bostadsbidraget har främst ensamstående med barn halkat efter. Därför föreslår Kristdemokraterna att inkomsttaket i bostadsbidraget ska höjas med 30 000 kr, vilket gör att färre behöver få försörjningsstöd. Kristdemokraterna lägger 400 miljoner kr 2022 och 500 miljoner kr 2023 och 2024.

Kristdemokraternas förslag

- Höj bostadsbidragets barndel med 200 kr per barn och månad.
- Höj inkomstgränsen med 30 000 kr för att bättre återspegla dagens löne- och prisnivåer.

Ökad trygghet i bostadsområdet

En bra bostad och boendemiljö är en viktig förutsättning för god hälsa. Det är viktigt att känna sig trygg och delaktig samt att ha en meningsfull fritid och tillgång till mötesplatser och bra service där man bor.

Bostadsområden och offentliga miljöer uppfattas ibland som otrygga och människor väljer att stanna hemma eller undviker en del miljöer på grund av rädsla.

Forskning och trygghetsundersökningar visar entydigt att kvinnor i mycket högre grad än män upplever otrygghet när de vistas i det offentliga rummet, framför allt på kvällar och nätter. Nästan hälften av kvinnorna i socialt utsatta områden uppger att de är otrygga på kvällstid i sitt eget bostadsområde, jämfört med en tredjedel (30 %) av kvinnorna i övriga urbana områden, enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå). Kvinnor utarbetar, oftare än män, strategier för att slippa hamna i en hotfull situation eller för att kunna hantera denna om den uppstår. Ur perspektivet att alla ska känna sig trygga i sitt närområde så måste investeringar genomföras.

I Stockholms stad har Kristdemokraterna bidragit till trygghetsskapande åtgärder genom att tillföra medel för upprustning av gator och torg. Åtgärderna har exempelvis varit att förbättra belysningen i tunnlar och parker och på andra ställen där människor vistas.

Det finns några gemensamma kännetecken för platser som upplevs som trygga. De är platser som det går att överblicka, ger kontakt med omgivningen, det går att orientera sig i och är välskötta. Samtidigt är det lätt för kommuner att underskatta och prioritera ned vad små trygghetsskapande åtgärder kan få för dynamiken i ett område.

Givet den otrygghet som många känner behövs det fler åtgärder och mer resurser till att bygga bort otryggheten. Där tryggheten byggs in i bostadsområdena och orsakerna till otrygghet trängs bort, vill vi skapa trygga och säkra områden, gator och torg. Sådana åtgärder kan också bidra till ökad gemenskap. När platser upplevs som tryggare blir det lättare för personer att interagera med andra och positiva spiraler för mer gemenskap kan skapas. När belysning finns på en lekplats kan den nyttjas av barn och föräldrar även under årets mörka månader osv.

Kristdemokraterna föreslår därför 500 miljoner kronor under 2022 för trygghetsskapande åtgärder i den fysiska miljön. Detta arbete ska genomföras tillsammans med polisen, allmänheten och civilsamhället.

Bostad först – evidensbaserad och ekonomiskt effektiv

Är man bostadslös så är det svårt att klara livet på ett bra sätt. Bostad först är ett sätt att hjälpa hemlösa med beroendesjukdom/psykisk ohälsa att återgå till ett liv som präglas mindre av dessa problem. Metoden tar sin utgångspunkt i att det första en hemlös med beroendesjukdom/psykisk ohälsa behöver är ett eget boende, en plats att kalla sitt hem. Genom att personer i behov av hjälp slipper att bekymra sig för vardagliga saker som var de ska bo nästa natt, var de ska sköta sin personliga hygien, var de ska träffa sina

barn och vänner eller vart deras post ska skickas lyfts en börda som gör att annan hjälp lättare når fram.

När man börjar med bostaden kan man sedan erbjuda den hjälp den boende vill ha och är mottaglig för. De krav som ställs på personen är desamma som för alla hyresgäster: betala hyran, sköt lägenheten och stör inte dina grannar. Det har visat sig att 8 av 10 klarar att bo långsiktigt i sin lägenhet, och jämförelser visar att kostnaden för en person i Bostad först blir mellan 100 000 till 200 000 kr lägre per person/år jämfört med andra metoder. Införande av Bostad först i alla kommuner skulle alltså kunna innebära en minskad samhällelig kostnad som är betydande.

Kristdemokraterna föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att utarbeta regler för hur Bostad först ska vara den primära insatsen för hemlösa/bostadslösa personer med samtidig beroendesjukdom. Samtidigt inrättas en nationell expertgrupp för att vidareutveckla metoden Bostad först och bistå kommunerna i deras arbete med att införa reformen. Sveriges kommuner får stimulanspengar för att antingen införa eller utvidga användandet av modellen Bostad först.

Vi avsätter 200 miljoner kronor per år för att införa Bostad först i hela landet.

Underlätta för ägarlägenheter

Sedan 2009 har det varit möjligt att bilda ägarlägenhetsfastigheter. Upplåtelseformen ägarlägenheter är därmed en relativt ny boendeform i Sverige men vanlig i andra länder.

Ägarlägenheten skulle idag kunna fylla en viktig funktion i utsatta områden med en hög andel hyresrätter. Dels skulle blandningen av upplåtelseformer kunna bidra till att minska segregationen i bostadsområden, då dessa områden ofta är i behov av renoveringar. En ombildning till ägarlägenhet skulle frigöra kapital för fastighetsägaren att rusta upp beståndet. Som boendeform är ägarlägenheten ett långsiktigt boende där den boende har möjlighet att påverka sitt boende efter egna önskemål. Ägarlägenheterna kräver heller inte en kvalificerad majoritet för att ombildas, vilket är fallet för bostadsrätter. Och i miljonprogramsområdena är det oftast svårt att ombilda.

Upplåtelseformen har dock inte tagit fart än. I en statlig utredning 2014 framkom att en rad förändringar behövde göras. Bland annat kan ägarlägenheter bara uppstå i samband med nyproduktion. Det hämmar utbudet och behöver ändras så att ägarlägenheter även kan bildas ur det befintliga beståndet. Med den statliga utredningen finns också ett utrett förslag för att kunna ombilda hyresrätter till ägarlägenheter, vilket snarast bör genomföras.

Beskattningen av ägarlägenheter skiljer sig också åt från bostadsrätter. En ägarlägenhet beskattas som ett småhus, vilket innebär 0,75 procent av taxeringsvärdet med ett tag på drygt 7 000 kr. Bostadsrätter beskattas samtidigt bara till 0,3 procent och max 1 350 kr per år. Ägarlägenheter ska därutöver betala andra avgifter kopplade till småhus.

I dagsläget är all nyproduktion av lägenheter och hus undantagna från fastighetsavgiften i femton år. Men när väl dessa nyproducerade fastigheter ingår i ordinarie beskattning kommer ägarlägenheter att missgynnas skattemässigt. Därför bör den orättvisan i beskattning tas bort, så att fastighetsavgiften för ägarlägenheter behandlas som en bostadsrätt. Förändringarna bedöms enligt riksdagens utredningstjänst ha en låg till ingen statsfinansiell kostnad.

Kristdemokraternas förslag

- Genomför Ägarlägenhetsutredningens förslag. Därmed möjliggörs att ombilda hyresrätter till ägarlägenheter.
- Möjliggör att ägarlägenheter kan bildas ur det befintliga beståndet.
- Ta bort skatteorättvisan mellan bostadsrätter och ägarlägenheter. Beskatta ägarlägenheter som bostadsrätter och inte som småhus.

Snabbare handläggning hos Lantmäteriet

Lantmäteriet ansvarar för fastighetsbildning, fastighetsregistrering, tillhandahållande av geodata och inskrivning. Lantmäteriet som statlig myndighet äger monopol på de ovannämnda tjänsterna med undantag av insamling och tillhandahållande av geodata. Genom särskild lagstiftning om kommunala lantmäterimyndigheter kan regeringen ge kommuner tillstånd att ansvara för fastighetsbildning och fastighetsregistrering.

En bärande uppgift är arbetet med att hantera förfrågningar om styckning av tomter. Sådan handläggning är ofta viktig för både marktillförseln och byggandet av småhus och andra fastigheter. Idag är dock handläggningstiderna mycket långa, med ett snitt om 9 månader. De har dessutom inte digitaliserats, vilket gör processen och hanteringen mer komplicerad än vad den behöver vara.

Kristdemokraterna föreslår därför att Lantmäteriet tillförs 20 miljoner kr extra per år för att korta handläggningstiderna för beslut om styckning av tomter samt för att digitalisera ärendeprocessen.

Sanering av radon

Folkhälsomyndigheten rekommenderar att radonhalten inomhus kontrolleras och hålls så låg som möjligt för att minimera hälsorisken. Radonmätningar i miljöer där människor vistas under längre tid är angeläget. Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten finns det närmare 400 000 bostäder som överstiger riktvärdet 200 Bq/m³.

Detta är miljöer som kan påverka människors hälsa under längre vistelsetider. Tidigare fanns ett radonbidrag, men regeringen tar bort detta i budgetpropositionen för 2022. Kristdemokraterna anser att bidraget bör finnas kvar och tillför därför 20 miljoner kronor per år 2022–2023.

Nej till byggsubventioner

Kristdemokraterna anser att de statliga byggsubventionerna inte fyller sitt syfte och riskerar att skapa snedvridningar på bostadsmarknaden. Med bättre regler och lagförändringar kan vi åstadkomma ett långsiktigt bra byggande utan att behöva stimulera byggbranschen med subventioner i mångmiljardklassen riktade till en viss upplåtelseform. Därför har Kristdemokraterna sagt nej till de byggsubventioner som nu utökas av regeringen. Utgifterna minskar därmed med 500 miljoner kr 2022, 1 000 miljoner kr 2023 samt 4 650 miljoner kr 2024.

Energieffektiviseringar

Bidraget för energieffektiviseringar av flerbostadshus används inte i någon större utsträckning och riskerar att gå till projekt som ändå skulle ha blivit av, eftersom energieffektiviseringar innebär lägre framtida kostnader – och därmed en avkastning för fastighetsägaren och de boende. Kristdemokraterna anser därför att det inte är prioriterat med ett bidrag som binder upp miljardbelopp av statens budgetutrymme.

Kristdemokraterna gör därför en besparing av hela anslaget 1:7 för de tre åren.

17 Ett starkare försvar

Kristdemokraterna eftersträvar en trygg och värdig tillvaro för alla människor. Sverige ska därför alltid ha ett starkt försvar. Förmågan att möta såväl inre som yttre hot utgör två grundläggande uppgifter för det offentliga. Vi är en del av världssamfundet och beroende av fungerande förbindelser med resten av världen. Miljö och klimatförändringar, demografi, energiberoenden, kärnvapenspridning, terrorism, bristande respekt för mänskliga rättigheter och internationell organiserad brottslighet är globala företeelser som påverkar vår säkerhet. Vi måste vara beredda att, efter vår förmåga, bidra till en säkrare och tryggare värld.

Försvarets huvuduppgift är att värna människors liv, värdighet och frihet. Förmågan att möta såväl inre som yttre hot är viktig, dels därför att människans ofullkomlighet gör att vi aldrig på förhand kan veta vad omvärlden har för avsikter för oss och dels därför att vi anser att vår frihet, vår demokrati och våra värderingar är värda att kunna försvara. Att garantera medborgarnas säkerhet och att försvara de territoriella gränserna är en kärnuppgift för staten, och ett starkt försvar av Sverige innebär också ett starkt försvar av friheten, demokratin och respekten för människovärdet.

I ett alltmer osäkert säkerhetspolitiskt läge, med militärövningar i Östersjön och den oroande utvecklingen i Belarus och Ukraina, behöver Försvarsmakten få rätt planeringsförutsättningar.

De senaste årens resurstillskott till Försvarsmakten innebär viktiga steg för ett starkare försvar. Kristdemokraterna och de övriga borgerliga partierna har enats om att ställa sig bakom Försvarsberedningens slutsatser. Försvarsanslaget ska i enlighet med Försvarsberedningens förslag höjas till 89 miljarder kronor (motsvarande 1,5 procent av BNP), fram till 2025.

Upprustning tar tid och försvaret kräver långsiktighet. Tyvärr saknar regeringens politik och finansiering det långsiktiga perspektiv som Försvarsberedningen och Försvarsmakten har konstaterat behövs. Det är avgörande för att på sikt nå 2 procent av BNP.

Under innevarande försvarsbeslutsperiod 2021–2025 tillskjuts 5 miljarder kr i ökade anslag till det militära försvaret årligen. Det är bra, men det räcker inte på längre sikt. För att uppnå Försvarsberedningens förslag i sin helhet måste anslagstrappan fortsätta med 5 miljarder per år även år 2026 och 2027. Om regeringen inte är beredd att skapa ett brett stöd för försvarsbeslutet och föra en diskussion om tillskott för att förverkliga helheten i försvarsberedningens förslag, så kommer Kristdemokraterna att via riksdagen driva denna nödvändiga förstärkning.

Försvaret måste ha förmåga att försvara hela Sverige och ha särskild kapacitet som säkerställer ett fullgott försvar av strategiskt viktiga platser som exempelvis Gotland

och Stockholm. Marinen bör förstärkas så att den kan säkerställa skydd av importsjöfart och mottagande av utländsk hjälp i anslutning till västkusten samtidigt som den kan genomföra sjöstrid på ostkusten. Flygstridskrafterna förstärks och ges förmåga att kraftsamla. Hemvärnets och frivilligorganisationernas roll stärks i sitt viktiga arbete för ett brett och välfungerande försvar.

Kristdemokraternas uttalade ambition är också att Sverige ska ansöka om medlemskap i Nato. Säkerheten byggs bäst tillsammans med andra och därför är det i grunden positivt att EU stärker sitt engagemang på försvarspolitikens område. Det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco) kan bidra till att utveckla unionens operativa förmåga att genomföra militära krishanteringsuppgifter.

Sverige ska även i fortsättningen ha beredskap att bidra till militära insatser i EU:s regi och ska vara drivande i arbetet för att utveckla EU:s krishanteringsförmågor, men vi förespråkar inte något EU-försvar med en EU-armé eller andra militära styrkor.

Vi måste samtidigt lyfta blicken och påbörja arbetet med att se över på vilka nya fronter vi måste kunna försvara oss. Nya hot som ett traditionellt försvar inte rår på har uppstått, så kallade hybridhot. För att lyckas mota dessa hot behöver den svenska förmågan till psykologiskt försvar och cybersäkerhet stärkas. Kristdemokraterna välkomnar att en ny myndighet för psykologiskt försvar inrättas till 2022, som ska kunna samordna och utveckla samhällets samlade motståndskraft inom detta område. På samma sätt vill vi inrätta en ny myndighet som tar ett helhetsgrepp om cybersäkerhetsfrågorna, istället för dagens fyra.

Det är också väsentligt att förstärkningen av det civila försvaret nu fortskrider skyndsamt. Det civila försvaret bör inom ramen för befintliga resurser prioritera uppgiften att planera stöd till Försvarmakten vid höjd beredskap. Det civila försvaret utgörs av verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer då beredskapen höjs.

18 En förbättrad migrations- och integrationspolitik

Kristdemokraterna vill värna asylrätten och menar att Sverige har ett moraliskt ansvar att hjälpa medmänniskor i nöd. Kristdemokraterna förespråkar en migrationspolitik som är långsiktigt ansvarsfull, human, ordnad, rättssäker och överblickbar. Utgångspunkten bör vara att flyktingar söker skydd i första säkra land, att asylrätten värnas och att öppenheten och den fria rörligheten inom EU försvaras. Vi vill se fler lagliga vägar in i unionen, ett stopp för irreguljär migration och ett större fokus på att hjälpa flyktingar i närområdet. Samtidigt ska vi kunna känna oss trygga i att asylprövningen är rättssäker. Den som saknar skyddsskäl och får nej på sin asylansökan måste också lämna landet.

Kristdemokraterna har tydliggjort att vi måste se en kraftig minskning av söktrycket till Sverige. Att klara de integrationspolitiska utmaningarna – att ta itu med utanförskap och utsatthet, bostadsbrist och klyftan mellan utrikes och inrikes födda på arbetsmarknaden – är centralt för att få till stånd en samhällsgemenskap där vi kan säga ”välkommen hem” inte endast ”välkommen hit”.

Asylprogram: krav på språk, samhällsorientering och arbete direkt

Ett stort problem med dagens mottagande är den passivitet som den asylsökande många gånger försätts i. För att ta tillvara människors drivkraft och vilja att bygga en bra framtid vill vi kristdemokrater möta denna situation genom att införa ”Integration från dag ett”. Det innebär att vi tidigarelägger den utbildning (svenska för invandrare, sfi, och samhällsorientering) som nyanlända erbjuds. Vi vill se integrationsinsatser redan under asyltiden och inte vänta med dessa tills den asylsökande fått uppehållstillstånd.

Kristdemokraterna vill införa krav på att asylsökande erhåller och ska delta i 15 timmars språkutbildning och nio timmars samhällsorientering per vecka. Vi vill se en kvalitativ svenskundervisning genom individuella prestationsplaner, ökad nivåindelning och fler samt bättre sfi-anordnare. En viktig del av samhällsundervisningen är att den asylsökande får klarhet i vad som avses med begrepp som religionsfrihet, jämställdhet och likabehandling. Kristdemokraterna anslår totalt 150 mkr under 2022, 250 mkr år 2023 och 250 miljoner år 2024 för detta. På sikt överväger vinsterna i snabbare integration de extra kostnader som detta medför. En kraftigt kortad etableringstid är något som är bra för både den enskilde och samhället i stort. Länsstyrelserna, som idag ansvarar för asylsökandes sysselsättning, ska även administrera asylprogrammen, vilket innebär att medlen förs till utgiftsområde 1. Till förmån för det mer omfattande asylprogrammet säger Kristdemokraterna nej till den tidigare regeringens satsning på svenska från dag ett.

Utöver utbildningstiden ska det på den asylsökande ställas ett arbetskrav om 16 timmar per vecka vid det egna asylboendet. Det innebär att den asylsökande förväntas bidra med till exempel lokalvård, matservering, trädgårdsarbete och vaktmästartjänster, alltså uppgifter som idag kan åligga asylboendenas personal att sköta. Den som inte deltar i utbildningen eller uppfyller arbetskravet kan få sin dagersättning nedsatt.

Vid sidan av asylprogrammet vill Kristdemokraterna införa en obligatorisk, individanpassad sfi med baby under föräldraledighet. Nyanlända kvinnor deltar i mindre omfattning i olika arbetsförberedande insatser jämfört med männen; de registreras senare hos Arbetsförmedlingen, påbörjar svenska för invandrare senare och möter ett flertal strukturella hinder på vägen in i samhället som riskerar att isolera dem. Vårt förslag syftar till att aktivera föräldralediga kvinnor och förbereda dem på arbete, genom språkstudier och samhällsorientering. Vi anslår 20 mkr under 2023 och 2024 för detta.

Klarlagd identitet

Sverige har ett växande problem med personer vars identitet inte är klarlagd. Migrationsverket bedömde 2017 att det fanns nära 60 000 individer registrerade med två eller fler kända identiteter hos Migrationsverket. De konstaterar dock att mörkertalet är stort, vilket innebär att det troligen finns många fler. Det är emellertid inte så att det i alla situationer rör sig om fusk. Antalet asylsökande i Sverige som har styrkt sin identitet är dock mycket lågt; mellan 2011 och 2016 saknades pass i mellan 81 och 91 procent av fallen. Vi konstaterar att svenska myndigheter inte kan garantera identiteten på alla dem som får permanent uppehållstillstånd i Sverige.

För att upprätthålla legitimiteten och motverka missbruk vill Kristdemokraterna att ett krav på identifiering ska kopplas till beviljandet av ett permanent uppehållstillstånd.

Vi vill även se över nuvarande ordning där uppehållstillstånd kan ges till asylsökande om deras identitet har gjorts sannolik enbart med stöd av hans eller hennes muntliga berättelse.

Vid en översyn av systemet måste dock en ventil alltså finnas kvar, vilket även är fallet vid identifikationskrav kopplat till ansökan om medborgarskap.

Längre tillståndperioder

Kristdemokraterna anser att de tillfälliga uppehållstillstånden ska gälla i två år för alternativt skyddsbehövande, istället för nuvarande 13 månader. Mot bakgrund av att 98–99 procent av de med uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl som ansökte om förlängt uppehållstillstånd fick bifall skapar en ordning med 13 månaders uppehållstillstånd enbart en ökad arbetsbörda för Migrationsverket, vilken tar resurser från exempelvis förstagångsbedömningar, avvisningsärenden och identitetskontroller. Det menar vi är ett slöseri med resurser. I Kristdemokraternas reservation i Migrationskommitténs slutbetänkande förordades därför tvååriga tidsbegränsade uppehållstillstånd för alternativt skyddsbehövande, då vi under arbetets gång fört fram detta som en potentiell kompromiss i kommittén för att möjliggöra en bred överenskommelse. Då ett försörjningskrav, förutom för egna barn under 18 år, ska ställas på anknytningspersonen som är alternativt skyddsbehövande är det också rimligt att tillståndens längd skapar vissa förutsättningar för detta.

Familjeåterförening och anhöriginvandring

Kristdemokraterna anser att familjens betydelse för upplevelse av gemenskap, trygghet och stabilitet är svår att överskatta. Därför menar vi att rätten till familjeåterförening ska gälla oavsett skyddsstatus. Denna rätt förutsätter dock att man klarar de försörjningskrav som ställs. För Kristdemokraterna är utgångspunkten att försörjningskrav ska gälla för alla utom egna barn under 18 år.

Humanitär skyddsgrund

Med den tillfälliga migrationslagstiftningen togs möjligheten att få uppehållstillstånd med anledning av synnerligen och särskilt ömmande omständigheter bort. Kristdemokraterna har verkat för att en humanitär ventil ska återinföras. En sådan skyddsgrund är nu införd. Den nya humanitära skyddsgrunden bedöms dock inte enbart användas i undantagsfall. Det är således inte längre frågan om en ventil, utan en ny permanent skyddsgrund. Kristdemokraterna vill att den humanitär skyddsgrunden återgår till att vara just en humanitär ventil, kompletterad med en skrivning som tydliggör att barn får beviljas uppehållstillstånd enligt denna paragraf även om omständigheterna inte har samma allvar och tyngd som krävs för att bevilja ett tillstånd för vuxna personer.

Asylansökningsområden

2015 föreslog Kristdemokraterna att asylansökningsområden skulle inrättas i närheten av våra stora gränsövergångar, dit personer som ville söka asyl i Sverige skulle

hänvisas. När Kristdemokraterna presenterade förslaget mötte det hård kritik från flera håll, bland annat från dåvarande migrationsminister Morgan Johansson. Sedan dess har dock en statlig utredning (2018:22) presenterat förslag om ankomstcenter som till stor del liknar Kristdemokraternas förslag. Vi föreslår att det i asylansökningsområdena görs en första registrering och bedömning av asylansökningarna. Syftet är att få till stånd en snabbare handläggning och beslutsprocess som är både rättssäker och effektiv. Genom ett samlat mottagande och beslutsprocess ökar möjligheten att förhindra att människor avviker och hamnar i en utsatt situation.

I asylansökningsområdena ordnas obligatoriskt boende för de asylsökande under den första fasen i asylutredningen. Personer som uppenbart inte medverkar till att styrka sin identitet eller som kommer från så kallade säkra länder ska få ett snabbt avvisningsbeslut. Detsamma gäller även för personer som bedöms vara en säkerhetsrisk.

Asylansökningsområdena ska bemannas med sjukvårdskompetens för att möta vårdbehov och behov av psykosocialt stöd. Det är viktigt att dessa kompetenser finns tillgängliga direkt vid mottagandet så att ett preventivt hälsofrämjande arbete kan påbörjas omgående.

Effektivare avvisningar och fler utvisningar

Det är viktigt att återvändandet fungerar, och att det är en tydlig skillnad mellan ett ”ja” och ett ”nej” i asyprocessen är centralt för att legitimiteten i – och förtroendet för – asylrätten och för att vår reglerade migrationspolitik ska upprätthållas. Det är också centralt för att Sverige som land ska kunna vara generöst i fråga om att ge skydd till människor som är i störst behov av det. Migrationsverket beräknar att fler än 50 000 personer kommer att ha avvikit under åren 2015–2022.

Att avvika eller att ”gå under jorden” innebär dels stora risker för den enskilda, dels att parallellsamhällen riskerar att etableras. Det är en utveckling som vi måste motverka.

Utbyggnaden av förvaringsplatser har fortgått under 2019. I och med att M/KD-budgeten gick igenom i riksdagen i december 2018 tillfördes 100 miljoner till fler förvaringsplatser som nu planeras. Under coronapandemin har Migrationsverket tillfälligt minskat antalet platser till i genomsnitt 282 totalt i hela landet, mot 519 i vanliga fall, för att öka den sociala distansen inne på förvaren. Migrationsverket och Polismyndigheten bedömde att det totala behovet 2019–2020 var mellan 865 och 935 förvaringsplatser. Även EU-kommissionen har uppmanat Sverige att öka antalet förvaringsplatser. Mot denna bakgrund avsätter Kristdemokraterna 135 miljoner kronor för att tillskapa fler förvaringsplatser och 10 miljoner för elektronisk fotboja som en kompletterande åtgärd.

För att möjliggöra fler avvisningar är det också viktigt att listan över säkra länder kompletteras med fler länder, det vill säga länder där det generellt inte förekommer förföljelse eller asylgrundande övergrepp, och att det ingås fler bilaterala överenskommelser (så kallade återtagandeavtal) med de viktigaste mottagarländerna för att dessa ska ta emot sina medborgare. Det behövs även mer resurser och befogenheter till polisen för att den ska kunna verkställa avvisningar och utvisningar och även i större utsträckning genomföra inre utlänningskontroller.

Kristdemokraterna menar att det är viktigt att höja det svenska medborgarskapets status. Kristdemokraterna anser också att medborgarskap ska kunna dras in om det bygger på falska underlag eller beviljats genom mutor samt att det ska kunna återkallas för de med dubbla medborgarskap som begått terrorism eller krigsförbrytelser.

Avskaffa EBO-lagen för bättre integration

Kristdemokraterna anser att EBO-lagstiftningen är problematisk på många sätt. Trots namnet har EBO blivit inneboende, inte eget boende. Konsekvensen är trångboddhet, frekventa flyttar och socialt utanförskap. Det finns fall där tio till tolv personer trängs i en tvårumslägenhet. Oseriösa aktörer utnyttjar situationen och handel med adresser förekommer. EBO leder även till att många asylsökande koncentreras till vissa områden, vilket förstärker segregationen.

Lokalpolitiker i kommuner som Malmö och Södertälje har därför länge pekat på allvarliga konsekvenser som EBO medför. En jämnare fördelning mellan landets kommuner av såväl nyanlända som asylsökande underlättar både för de asylsökande och för arbetet med att ta emot och slussa in nyanlända i samhället. Kristdemokraterna anser att EBO bör avskaffas till förmån för ABO eftersom de utsatta områdena måste få bättre kontroll över inflyttningen och EBO i alltför hög utsträckning har bidragit till att cementera segregationen.

19 En landsbygd med självförtroende

Vi kristdemokrater menar att vi har ett moraliskt ansvar i förvaltningen av den jord vi ärvt. Det är ett ansvar vi fått ära av tidigare generationer och som vi lämnar vidare till våra barn och barnbarn.

Unika resurser och kulturmiljöer i naturen får inte gå om intet. Samtidigt kan inte landsbygden betraktas som ett museum från en svunnen tid. Det går och är nödvändigt att kombinera bevarande och värnande med modernitet och utveckling. Ingen kan berätta för oss hur framtiden ser ut eller vilka behov som kommer att vara centrala för människorna här om hundra år. Vissa behov är dock alltid giltiga – människor behöver mat för att överleva och människor behöver naturen för sitt välbefinnande. Detta har vi ett ansvar att förvalta.

Landets företagare som brukar jord, skog och mark i de gröna näringarna bidrar konkret till det långsiktiga förvaltarskapet. Det är ett uppdrag långt utöver livsmedelsproduktion. Här finns också mervärden i form av aktivt miljö- och kulturbevarande. De miljö- och landskapsvårdande insatser som sker genom de gröna näringarna är en kollektiv nytthet som ger förutsättningar för en levande landsbygd även utanför sektorn.

Jordbruket är centralt för sysselsättningen på landsbygden och inom livsmedelssektorn. För att värna livsmedelsproduktionen för framtiden måste det slås fast att brukbar jord är en livsviktig resurs. Ur ett globalt perspektiv, inte minst med tanke på klimatförändringarna, är det också långsiktigt viktigt att åkermark i Sverige och Europa i stor utsträckning finns tillgänglig för att brukas för livsmedelsproduktion.

Jordbruk, skogsbruk och fiske är förutsättningar för att hela Sverige ska leva, men landsbygdspolitikerna är betydligt mer än bara näringspolitik. I politiken för landsbygden behövs en helhetssyn. Hela Sverige ska fungera.

Samhällets basala funktioner behöver finnas tillgängliga också i landsbygds- och glesbygdskommuner. Det ska vara möjligt att ta del av den offentliga servicen i hela landet och vi vill därför underlätta för myndigheter och kommuner att samarbeta kring offentlig service. Servicekontor är ett bra sätt att samla olika myndigheters service så att basala myndighetstjänster finns att tillgå runt om i landet.

Ett växande jordbruk

En enhällig riksdag antog 2016 en målsättning för ökad självförsörjning i en livsmedelsstrategi. I detta ingår livsmedelsproduktion från fiske och jakt men i högsta grad också jordbrukets produktion. Jordbruksverket har utifrån strategin angett vilka ambitioner som krävs för att nå målsättningarna. Tyvärr underfinansierar regeringen dessa, vilket urholkar våra jordbruks förutsättningar i fråga om lönsamhet och konkurrenskraft. Kristdemokraterna gör därför en avgörande satsning i budgeten och stärker den nationella medfinansieringen av jordbruket med en miljard om året utöver regeringens förslag. Således kan livsmedelsstrategin förverkligas.

Regeringen har tidigare gjort förändringar av det så kallade Norrlandsstödet, som inneburit en minskad stödnivå. Kristdemokraterna återför medel till Norrlandsstödet under budgetperioden.

Höjd milersättning i reseavdraget

I många lands- och glesbygdsområden är avstånden stora och tillgången till kollektivtrafik knapp. I dessa områden är möjligheten att ta bilen till jobbet viktig. Därför satsar Kristdemokraterna 200 miljoner kronor per år på att höja milersättningen i reseavdraget till 20 kronor. Samtidigt höjer vi taket för avdragsgränsen till 13 000 kronor, för att särskilt rikta oss till den grupp som har långa pendlingsavstånd.

Ersättningar för viltskador

Rovdjursangrepp på tamboskap och husdjur kan orsaka stor ekonomisk skada för lantbrukare och leder till stor otrygghet bland många som lever i rovdjurstäta områden; rennäringen märks särskilt i sammanhanget. Dagens ersättningsnivåer till dem som får sina tamdjur rivna och dödade av rovdjur behöver ses över. Kristdemokraterna avsätter 10 miljoner kronor ytterligare per år till ersättningar för viltskador.

Vår fantastiska skog

En av Sveriges största tillgångar som näring och för omställning – men också för rekreation och som producent av ekosystemtjänster – är skogen, som genom skogsbruket hela tiden ökar sin kolsänka och varifrån vi utvecklar produkter som ersätter fossila. Från skogen får vi också bioenergi med allt fler applikationer. Svenskt skogsbruk har sedan 1993 förenat produktion och hänsyn till miljö genom att värdera dessa båda värden lika. Förutsättningen för de båda jämställda målens framgång har sen 2009 utgått från ”en tydligt definierad och långsiktig äganderätt”. Denna svenska ”modell” är i grunden en framgång.

Men tyvärr går regeringen fram i den här budgeten med en enorm ambition för expropriering av privatägd mark. 7 000 skogsägare och över 5 000 hektar produktiv skogsmark berörs och med det många samhällen som tillsammans med sin främsta näringsgren riskerar att tystna. Vi motsätter oss denna reform.

Kristdemokraterna vill istället stärka det privata ägandet av skog, ett förvaltande ägande som går över generationer. Vi föreslår därför att statliga Sveaskog får i uppdrag att sälja 30 000 hektar produktiv skogsmark per år till privata markägare som avser att bedriva skogsbruk på marken. Intäkterna ska ges vidare som utdelning till staten.

Bekämpning av skogsskador

Skador på skogen från väder, vilt och insekter innebär stora kostnader, försämrad kvalitet på virket och minskad tillväxt i skogen. Granbarkborrens härjningar har blivit omfattande och gör stor skada på våra granskogar. Regeringen har föreslagit att 20 miljoner kronor avsätts 2022–2024 för att övervaka, förebygga och bekämpa skogsskador. Kristdemokraterna föreslår att denna satsning förstärks med 10 miljoner per år 2022 och 2023. Det är av största vikt att skogsskadorna kan hejdas för att undvika skador i miljardklassen.

God offentlig upphandling

Den offentliga sektorn har en stor möjlighet att påverka villkoren för företagande på landsbygden via upphandlingen av livsmedel. I Sverige har vi höga djurskyddsnormer och regler som garanterar livsmedlens kvalitet. Det är vi stolta över och så ska det fortsätta att vara. Men i konkurrensen på EU:s inre marknad med länder som i flera fall endast uppfyller de absoluta minimikraven för god djurhållning är det viktigt att den offentliga sektorn tar sitt ansvar och inte endast låter normen om lägsta pris få råda. Med en offentlig upphandling som drivs av värden om god livsmedelskvalitet, god djurhållning och liten miljöpåverkan får våra skolelever, äldre och vårdtagare en bra kost, och svenska livsmedelsföretag får bättre möjligheter till lönsamhet. Den finska regeringen har beslutat att samma krav som ställs på landets bönder ska ställas vid upphandling. Sverige bör inspireras av det finska exemplet. Kristdemokraterna föreslår 10 miljoner kronor under 2021 och 2022 för hjälp till offentliga upphandlare för att åstadkomma detta.

Stöd för ägarskiften

Många svenska företag riskerar att behöva läggas ner, helt i onödan. Sveriges företagare blir allt äldre och det blir mer och mer vanligt att deras barn inte kan eller vill ta över verksamheten. För bara några decennier sen var det vanligt att familjeföretag togs över av barnen, men idag görs detta bara i omkring 30 procent av fallen, och trenden verkar fortsätta nedåt. Den företagare som vill gå i pension riskerar därmed att behöva likvidera sitt livsverk, trots att det är livskraftigt.

Inom kort kommer många företagare att gå i pension. 60 procent av företagarna är över 50 år och 29 procent är över 65. Problemet är som störst i glesbygdsområden – i övre Norrland har nästan hälften av företagarna passerat pensionsåldern. Fler än var femte företagare planerar att dra sig tillbaka de närmaste fem åren och en tredjedel tror att deras företag kommer att behöva läggas ner.

Detta är slöseri med arbetstillfällen och företagande. I den M/KD-budget som riksdagen antog hösten 2018 säkerställde vi att generationsskiften kan ske utan att missgynnas skattemässigt. Nu vill Kristdemokraterna ta nästa steg och skapa bättre praktiska och skattemässiga möjligheter för personal som vill äga och driva vidare företag att kunna göra det. Det finns flera internationella exempel på hur detta kan genomföras, och en utredning bör se över hur ägarskiften av detta slag bäst kan främjas i en svensk kontext. Vi vill också öppna ett antal ägarskifteskontor över landet som kan ge råd och stöd i ägarskiftesprocesser – både inom familjer och för de företagare som

vill lämna över verksamheten till sin personal. Vi avsätter 15 miljoner kronor per år i vårt budgetalternativ för att möjliggöra fem sådana kontor.

Utöver detta föreslår Kristdemokraterna att avdragsrätten för avsättningar till en vinstandelsstiftelse när de sker i syfte att köpa ett helt bolag vid ägarskifte regleras, så att det tydligt framgår i lagstiftningen att detta är möjligt. Vi vill också att undantag/dispens från förvärvslåneförbudet ska förtydligas så att de gäller för personal som själva eller via en juridisk person lånar för att köpa ett helt bolag vid ägarskifte.

Utöka servicen på landsbygden och i glesbygd

På många håll i landet blir tillgången till både myndighetsservice och kommersiell service allt sämre. På tio år har var fjärde dagligvarubutik försvunnit, och apoteks- och postombuden har minskat med 17 respektive 22 procent under en sjuårsperiod.

Kristdemokraterna anser att satsningar behövs för att stärka servicen på landsbygden. Därför vill vi öppna ytterligare sju servicekontor utöver de 27 som regeringen aviserat. Fler personer och företag får därigenom tillgång till Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Försäkringskassan nära hemmet. De ytterligare sju kontoren bör placeras i kommuner som inte har några servicekontor idag. Vi föreslår dessa platser för nya servicekontor: Pajala, Arjeplog, Åre, Särna, Årjäng, Emmaboda och Hörby, och vi avsätter 15 miljoner kronor 2022 samt 30 miljoner kronor per år därefter för detta ändamål.

Kristdemokraterna satsar också mer än regeringen på att utöka stödet till dagligvarubutiker i glesbygd. Vi avsätter 50 miljoner kronor för år 2022 och därefter 15 miljoner kronor per år, utöver regeringens satsning, till utökat stöd. Detta skulle kunna möjliggöra att cirka 75 ytterligare butiker kan få stöd. Vi avsätter också 25 miljoner kronor per år 2022 och 2023 till stöd för fler och säkrare mackar.

Kristdemokraterna avsätter också 5 miljoner kronor per år för utökat stöd till unga jordbrukare.

20 Politiskt ansvar för miljön och klimatet

Begreppet ”hållbar utveckling” definieras ofta som ”en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”. Genom att betona generationsperspektivet återspeglar denna definition mycket väl en av de principer som är grundläggande för Kristdemokraternas förhållningssätt till miljön, det vi kallar förvaltarskapsprincipen. Med detta menas att människan är förvaltare av – och inte herre över – skapelsen. Det ger oss människor ett särskilt ansvar. Vi ska agera med en långsiktig helhetssyn, med respekt för vår samtida omgivning och kommande generationer. Idag är de av människan orsakade klimatförändringarna ett avgörande hot mot en hållbar utveckling.

Vi ser med stor oro på omfattande rapporter som återkommande varnar för en kraftigt minskande biologisk mångfald. Många djur och växter hotas av utrotning, bland annat på grund av klimatförändringar.

På miljöområdet krävs aktivt engagemang av oss alla. Det är politikens uppgift att få till stånd lösningar och en fungerande infrastruktur för exempelvis en effektiv materialåtervinning, men i slutändan avgörs framgången av tekniska förutsättningar och av

människors vilja och motivation att medverka. Därför krävs att de beslut som fattas är väl underbyggda.

Vi anser att det allt överskuggande målet för miljöpolitiken måste vara att bromsa klimatförändringarna genom minskade utsläpp av koldioxid. Svenska hushåll har låga utsläpp jämfört med många andra länders tack vare en hög andel energi från koldioxidfria källor i form av främst vattenkraft och kärnkraft. Nästa stora vinst för klimatet bör kunna bli de tekniska landvinningar som redan nu kan skönjas inom industrin, där vi idag har stora punktutsläpp. Inom transportsektorn banar elektrifiering och biobränslen väg för minskade utsläpp, men utsläppsminskningarna måste påskyndas kraftigt om klimatmålen ska kunna nås.

I en tid då isen i Norra ishavet smälter så snabbt att den kan vara helt försvunnen om tjugo år anser vi att åtgärder för minskade utsläpp måste ha högre prioritet. Klimatkrisen är i högsta grad global och Sverige bör fortsatt vara pådrivande internationellt för att motverka denna.

Annulering av utsläppsrätter

Klimatkrisen är i högsta grad global. Utöver ansvarsfulla nationella åtaganden för minskade utsläpp krävs gemensamma kraftansträngningar internationellt. Genom att kombinera låga utsläpp och klimateffektiva satsningar med god ekonomisk utveckling kan Sverige vara ledande i den klimatpolitiska omställningen.

Sverige har sedan tidigare en hög och effektiv koldioxidskatt som reglerar de inhemska utsläppen. I jämförelse med europeiska länder och andra nationer har Sverige därför kommit långt; svenska utsläpp är väsentligt lägre än många andra länders. Större klimatnytta kan därför ofta göras genom att omställningen i andra länder påskyndas på olika sätt.

Inom EU är utsläppsrättssystemet ETS en viktig åtgärd för att på ett kostnads-effektivt sätt minska utsläppen och påskynda den tekniska omställningen. Kristdemokraterna har länge varit pådrivande för att utveckla handeln med utsläppsrätter. Systemet omfattar idag industrisektorn och energiproduktion, som tillsammans står för omkring 45 procent av utsläppen inom EU. Vi anser att handelssystemet med utsläppsrätter successivt bör utvidgas till att omfatta även övriga transportsektorn samt andra samhällssektorer med stora utsläpp som ännu inte deltar i systemet, exempelvis hushåll, jordbruk och icke-industriellt näringsliv.

EU har också utvecklat systemet. 2019 infördes en marknadsstabilitetsreserv (MSR) som ska användas för att reglera antalet utsläppsrätter på marknaden (TNAC) och tjäna som reserv vid den tidpunkt då antalet utsläppsrätter behöver balanseras. Sedan 2019, och så länge antalet utsläppsrätter i omlopp överstiger 833 miljoner, avsätts 24 procent av utsläppsrätterna till MSR istället för att auktioneras ut på marknaden.⁶

EU har dessutom infört en automatisk annulleringsmekanism; från och med 2023 kommer bara lika många utsläppsrätter som auktioneras ut året innan att finnas kvar i reserven. Överskjutande rättigheter försvinner i en löpande, automatisk, annullering. Detta innebär en kraftfull minskning av antalet utsläppsrätter i omlopp, varpå priset för utsläpp förväntas stiga.

Sverige kan dock påskynda denna process, och därigenom bidra på ett kostnads-effektivt sätt till att minska utsläppen i EU snabbare, genom att köpa upp utsläppsrätter.

⁶ 2024 kommer avsättningen att minska till 12 procent.

För utgången av 2020 fanns ca 1,6 miljarder utsläppsrätter i cirkulation (TNAC). Det innebär att så länge som TNAC är större än 833 miljoner, så kan Sverige köpa upp utsläppsrätter och förvara dessa till den dag TNAC understiger 833 miljoner. Vid denna tidpunkt kommer EU-systemets automatiska annulleringsmekanism att minska antalet utsläppsrätter kraftigt, och den del som Sverige köpt kan adderas till den delen av det annullerade antalet utsläppsrätter. Därmed kan utsläppen i EU minska med exakt samma mängd som antalet köpta utsläppsrätter. Den verkningsgraden är sällsynt för motsvarande skattehöjning eller annan statlig reform som endast träffar inhemska intressen. Ett sånt upplägg innebär också att alla aktörer, oavsett om de är svenska eller utländska, kommer att påverkas på samma sätt. Samma effekt uppstår inte om utsläppsrätterna annulleras före denna tidpunkt, eftersom Sveriges köp av utsläppsrätter då bara skulle innebära ett färre antal som avsätts i marknadsstabilitetsreserven.

Tidigare prognoser har beräknat att antalet utsläppsrätter i omlopp skulle understiga 833 miljoner under 2024. Men utsläppsrätterna har fortsatt att vara på ca 1,6 miljarder under ett antal år, trots förändrat regelverk. Anledningarna till det kan vara den ekonomiska nedgången under coronapandemin eller att företag ställer om i högre takt än beräknat eller att de äger mer utsläppsrätter än de behöver. Det gör att vinsterna med att köpa upp utsläppsrätter är ännu större och åtgärden än mer angelägen.

Kristdemokraterna föreslår därför en kraftfull satsning på att minska utsläppen genom att 1 000 miljoner kr avsätts under 2022, 500 miljoner kr 2023 och 100 miljoner kr 2024 till att köpa upp och senare annullera utsläppsrätter.

För 2022 innebär det 1,64 miljoner ton i minskade koldioxidutsläpp, vilket motsvarar 35 procent av vad lastbilsflottan i Sverige släpper ut. Under budgetperioden kan utsläpp motsvarande totalt 2,62 miljoner ton koldioxidekvivalenter reduceras.

Reformera tillståndsprocesserna och begräv koldioxiden

Arbetet med att minska utsläppen av koldioxid är en ödesfråga för livet på vår planet. Sverige har kommit långt jämfört med många andra länder; koldioxidutsläppen från svenska industrier uppgick 2017 till totalt 17 miljoner ton. Ett antal enskilda aktörer står på egen hand för en mycket stor andel av dessa utsläpp. Sex miljoner ton kom från järn- och stålproduktion. Det är också i denna produktion Hybrittekniken genom att byta ut kol mot väte kan eliminera sektorns koldioxidutsläpp.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen inrättandet av ett system med omvända auktioner alternativt en fast lagringspeng för avskiljning av koldioxid. Kristdemokraterna välkomnar satsningen som vi tidigare föreslagit. Den norska regeringen satsar långt mer men genom att fördjupa samarbetet vinner vi skalfördelar genom nordiska integrerade system. Därtill behöver också regeringen arbeta för upprättandet av EU-gemensamma styrmedel. Potentialen som kan uppnås med bio-CCS är enorm.

Flera stora företag arbetar mycket aktivt med att reducera sina utsläpp och upprättar färdplaner med målsättningar. Ett centralt hinder är emellertid krångliga tillståndsprocesser, något som återkommande gör sig gällande men i närtid manifesterats med cementkrisen och gruvan i Kaunisvaara. Det finns behov av att förbättra tillståndsprocesserna på en rad områden och dessutom göra en bred översyn av miljöbalken där ett bredare samhällsintresse med möjligheterna till arbetstillfällen och möjligheterna att uppfylla Sveriges klimatmål ges en starkare roll. Regeringens passivitet har lett till dagens krisläge.

Ren energi

Energiförsörjningen är grundläggande för ekonomi och jobb, men också en nyckel för att klara klimatmålen. Det behövs en stabil och förutsägbar elförsörjning som klarar skiftande väder- och vindförhållanden. Kärnkraften måste ges villkor för att kunna finnas kvar även efter 2040. Nuvarande reaktorer bör värnas och planering för nya bör inledas.

Vår uppfattning är att Sverige behöver två nya kärnkraftsreaktorer för att säkerställa svensk elförsörjning och möta ett kraftigt ökande elbehov de närmaste åren. En lämplig placering för dessa skulle vara vid Ringhals, där ett grundläggande analysarbete redan är gjort. För att denna typ av investering ska ske krävs långsiktiga spelregler så att de ekonomiska förutsättningarna är tydliga och överblickbara. Om omställningen för att nå klimatmålen ska kunna nås är det inte realistiskt att tro att detta kan mötas enbart med hjälp av övriga fossilfria energikällor. Sverige saknar idag en färdplan för framtidens kärnkraft. Vi kristdemokrater föreslår att en sådan tas fram med satsningar på forskning och pilotanläggningar. Därtill har kärnkraftsforskningen länge fått stå tillbaka. Vi avsätter 100 miljoner kronor årligen för kärnkraftsforskning.

Så länge som Sveriges mål enbart är att ha förnybara energislag bakbinds utvecklingskraften för kärnkraften. Det bör också finnas ett uppdrag för Energi-myndigheten att följa utvecklingen och vara beredd att starta en process för att det ska vara möjligt att bygga SMR utifrån ett typgodkännande. Sverige bör sikta på en produktion av 300 TWh per år för att möjliggöra en nödvändig omställning av basindustrin och då behövs alla fossilfria alternativ.

Utökat stöd till fossilfria drivmedel och elektrifiering

Flyget måste ställa om för att minska sina klimatutsläpp, vilket kräver såväl styrmedel som stöd. Det har tidigare varit svårt att presentera alternativ till dagens flygbränsle. Nu produceras elektrifierade inrikesflygplan för start i den svenska trafiken 2026. På kortare sträckor kan elflyg användas och tillsammans med flygindustrins nya satsningar på vätgasmotorer kan det fossilfria flygets betydelse växa. Vätgasen kommer att kunna bidra till sänkta koldioxidutsläpp på medellånga sträckor. För de riktigt långa internationella resorna kommer biojet att kunna användas. Ökad lokal produktion av vätgas och biojet kommer på sikt att vara lönsamt för svensk industri och viktigt för stärkt krisberedskap, landsbygdsutveckling och regional tillväxt. Kristdemokraterna föreslår att forskning och/eller ett statligt investeringsstöd med lånegarantier för alternativ som biojet och elektrifiering införs och avsätter för detta 50 miljoner kronor årligen.

För att bland annat främja installationen av den infrastruktur som krävs på svenska flygplatser för att ladda plan och upprätta kraftförsörjning avsätter Kristdemokraterna 100 miljoner kronor årligen.

Det pågår flera försök och applikationer med att använda vätgas som drivmedel inom fordonsflottan, flyget och industrin. Fördelen med vätgas är att energi kan produceras av exempelvis solenergi eller vattenkraft för att lagras i form av vätgas som sedan används vid transporter. I sin vätgasstrategi pekar EU-kommissionen ut vätgasen som en tillväxtmotor och en viktig del i en storskalig omställning av Europas energisystem för att nå klimatneutralitet år 2050. Sverige bör främja vätgasens potential i applikationer för sjöfart, tåg, flyg och tung trafik och i likhet med EU-kommissionen ha en övergripande strategi för hur vätgas kan användas för transporter och inom industrin.

Anslaget 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter inom utgiftsområdet Energi kan användas för att främja tillskapandet av snabblassningar av elfordon längs större vägar. Inget av regeringens tillskott destinerar uttryckligen detta ändamål. De medel Kristdemokraterna tillför anslaget ska också kunna komma detta ändamål till del, för att ytterligare minska avstånden mellan laddpunkter. För att främja elektrifieringen av infrastruktur för transporter med vägbunden trafik avsätter Kristdemokraterna 100 miljoner kronor mer än regeringen år 2022 och 2024.

Rädda Östersjön

Östersjön lider av övergödning. Utsläpp av kväve och fosfor leder till onaturligt kraftig algbloomning och döda bottnar och i förlängningen till problem för flera fiskarter, inte minst torsken.

Det behövs radikala insatser för att rädda Östersjöns hälsa. Alla nationer runt Östersjön har anledning att skyndsamt finna och komma överens om lösningar som hanterar den allvarliga situationen.

21 Viktiga infrastruktursatsningar för hela Sverige

Bra kommunikationer är en förutsättning för att Sverige ska ha en tillväxt som utvecklar välståndet och sysselsättningen. Det ställs ökade krav på rörlighet i växande arbetsmarknadsregioner men också för transport av gods, vilket handlar om allt ifrån malmtransporter till budpaket på cykel. Effektiva kommunikationer och transporter är viktiga för att företag ska kunna etablera sig på mindre orter runtom i landet. Infrastrukturinvesteringar är avgörande för Sveriges framtida utveckling. De behövs inte minst för att underlätta människors vardag men också för att minska arbetslösheten och möjliggöra en rörligare arbetsmarknad med arbetspendling. Större arbetsmarknadsregioner bidrar till att fler får jobb.

Effektiva kommunikationer och transporter är avgörande för att företag ska kunna utveckla verksamhet även på mindre orter. Underhåll och nyutbyggnad av järnvägar, vägar och kollektivtrafik måste ske för att säkra goda kommunikationer i hela landet och möjliggöra ett ökat bostadsbyggande. Utöver de funktionella aspekterna med goda kommunikationer finns de för att främja relationer mellan människor. Vi vill öka trafiksäkerheten på våra vägar och järnvägar samt för vår luftfart och sjöfart och bygga ut laddinfrastrukturen för elektrifierat flyg och vägfordon.

Vi fortsätter även att arbeta aktivt för färre skador i trafiken orsakade av alkohol och droger.

Ytterligare så vill vi reducera konflikter som uppstår mellan traditionella trafikanter och de som kör A-traktor eller Europamopeder genom att utreda förutsättningar för att ungdomar skall få ta ett ”provkörkort” redan vid 16 års ålder. Detta innebär att de måste ta ett riktigt körkort men att den lovliga hastigheten för ungdomar begränsas till 80 km/h fram till dess att de fyller 18 år.

Regeringen har infört ett bonus malus-system där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid medför en bonus vid inköpstillfället medan fordon med höga utsläpp av koldioxid medför en högre skatt. Det är i grunden bra att styra mot val av mer miljövänliga bilar vid inköpstillfället, men regeringen genomför mer eller

mindre årligen nya skärpningar av systemet, vilket skapar osäkerhet för de som skall köpa ett nytt fordon. Om systemet skall fungera över tid är det viktigt att medborgarna är trygga med att systemet har en längre hållbarhet än ett år i taget. Vi avvisar därför de förändringar regeringen avser för i år.

Storsatsning på vägunderhåll

Vägnätet i Sverige är i många delar eftersatt, vilket särskilt gäller vägarna i glesbygd och på landsbygden. Regeringens egen myndighet Trafikverket har varnat för en stor underhållsskuld som börjar visa sig i allt sämre vägskick.

För boende på dessa orter innebär det sämre framkomlighet, ökad risk för olyckor samt längre restid till jobb och barnens aktiviteter. Bland annat har Trafikverket börjat sänka hastigheterna på vägar över hela landet för att hantera riskerna med de eftersatta vägarna.

Kristdemokraterna lägger 1,75 miljarder kronor mer än regeringen under 2022. Sett till hela budgetperioden lägger Kristdemokraterna 6,5 miljarder kr mer än regeringen. Inkluderat redan avsatta medel innebär det 10 miljarder kr för att säkra bra och trygga vägar i hela landet.

Vi satsar långsiktigt för planperioden 2023–2033, 56 miljarder mer än regeringen på vägars underhåll, vilket gör att vi är det parti som vill satsa mest pengar på att rusta vägarna och som en konsekvens av detta få stopp på de hastighetssänkningar som sker runt omkring i landet p.g.a. alltför dålig vägstandard.

Ökat statligt stöd till enskilda vägar

Sverige är ett väldigt stort land och de flesta behöver bilen för sin vardag – för att handla mat, ta barnen till fritidsaktiviteter eller komma till jobbet.

Bilen skapar frihet, ett uttryck som gör sig gällande bland annat genom det ökande antalet A-traktorer och EU-mopeder. När regeringen lägger förslag som missgynnar bilar får det ofta större konsekvenser på landsbygden, vilket i praktiken skapar orättvisor inom landet. Alla har trots allt inte tillgång till tunnelbana, spårvagn eller bussar som går var 10:e minut.

För att det ska vara möjligt att leva och bo på landsbygden och nyttja den frihet som bilen ger på landsbygden måste det finnas ett fungerande och finmaskigt vägnät. På många håll är underhållsbehovet stort, vilket också leder till hastighetssänkningar, vilket skapar tidsförluster. Vi satsar därför 150 miljoner kronor 2022 och 2023 samt 200 miljoner kronor 2024 för att stödja enskilda vägar. Ytterligare så satsar vi 130, 140 och 220 miljoner kronor under 2022, 2023 och 2024 för att förbättra bärigheten (BK4) på våra vägar, vilket möjliggör för längre och tyngre fordon att transportera gods.

Bredbandsutbyggnad

För att kunna bo, leva och jobba i hela landet behöver vi förstärka den digitala infrastrukturen. Bredbandsutbyggnaden måste ske snabbare. Vi avsätter därför 100 miljoner mer än regeringen 2022 för detta ändamål.

En ny beskattningsmodell

Vägtrafiken är en stor källa till koldioxidutsläpp. Det gäller inte minst den tunga vägtrafiken. I dagsläget beskattas den tunga vägtrafikens negativa klimat- och miljöpåverkan samt vägslitage huvudsakligen när bränslet tankas. En nackdel med detta system är att kostnaden blir olika för exempelvis olika lastbilar beroende på var de tankar sin diesel. Den som tankat diesel i ett annat land, där drivmedelspriset är lägre, får därmed en lägre körkostnad per mil på de svenska vägarna. Dagens system uppmuntrar även till systematiskt fusk där utländska tankbilar fyller upp utländska fordon som opererar i Sverige.

Den nuvarande beskattningsmodellen bör ersättas med en ny fordons- och bränslebeskattning som tar hänsyn till vilken miljö- och trafikbelastning fordonet har i trafiksystemet. Modellen måste ta hänsyn till stad och land, trängsel, tid på dygnet, körsträcka samt fordonens miljöpåverkan.

Med dagens moderna teknik kan vi skapa en avsevärt mer rättvis beskattning. Om varje fordon har en uppkoppling till ett digitalt trafikövervakningssystem kan man betala skatt per dag eller månadsvis utifrån vilken zon fordonet har befunnit sig. Fördelen med detta är att vi kan komma bort från dagens överbeskattning av landsbygden samtidigt som vi kan få till en mer styrande beskattning i våra större städer där trängseln samt miljöbelastningen är som störst – och där alternativen till bilen är bättre utbyggda.

Vi kan också arbeta med olika beskattning vid olika tider på dygnet, vilket gör att vi även här kan skapa en större styrning via beskattningen. Vägtrafiken kommer således att bli mer likvärdig med t.ex. flyget och järnvägen där de ”bästa” avgångstiderna har ett högre värde än de avgångar då resetrycket är lägre. Dessutom skulle en startavgift kunna minska antalet kortare sträckor med bil där det finns möjlighet att ersätta dem med andra trafikslag. Modellen innebär också att vi kan komma åt de utländska lastbilar som idag färdas på våra vägar utan att betala för sig. Dagens system missgynnar våra åkerier, vilket vi kommer åt med en ny fordons- och bränslebeskattning. Den bör därför först prövas för de tunga godstransporterna och utökas till att även omfatta personbilar.

Uppmuntra till mer cykling

Cykling har positiva effekter för hälsan och miljön samt är ett yteffektivt transportmedel. Vi vill därför arbeta för att fler väljer att använda sig av cykeln i vardagen. För att få fler att cykla är det viktigt att utveckla och investera i cykelinfrastruktur som främjar framkomlighet och säkerhet, genom att separera cykelbanor från gående. Vi behöver också se över lagar som på olika sätt begränsar eller skapar osäkerhet i trafiken.

Vi avsätter också pengar i enlighet med regeringens satsning till att rusta upp och bygga nya cykelvägar. Även om detta i första hand är ett kommunalt och regionalt ansvar så är det viktigt att staten sköter de nationella cykelleder som Trafikverket ansvarar för och vi vill uppmuntra till att kommuner och regioner utvecklar sammanhållna cykelstråk.

För att bättre stödja målet om ökad och säker cykling i hela landet finns det behov av en aktör för att stödja myndigheter och kommuner i utveckling av infrastrukturen för cykling. Idag görs det helt enkelt för många misstag när väl ny cykelinfrastruktur anläggs och aktuell kunskap tas inte tillräckligt tillvara, vilket ger en sämre

måluppfyllnad. Därför vill vi tillföra resurser till Cykelcentrum vid VTI och bredda uppdraget.

För oss är det extra viktigt att barn och ungdomar får ta del av en större del av de nationella resurserna. Till exempel när staten tillsammans med kommuner och regioner etablerar gång- och cykelvägar längs med vägar som används av barn och ungdomar på väg till skolan och fritidsaktiviteter. Får vi fler barn och ungdomar att börja cykla när dom är unga så finns det större förutsättningar att dom fortsätter med det när dom blir äldre.

Vi ser också att det sker allt fler olyckor där cyklar är inblandade, ofta kopplade till undermålig infrastruktur eller dåligt underhåll. Det är därför viktigt att Trafikverket, kommunerna och regionerna med trafiksäkerhetsperspektiv tar fram bättre strategier och investerar för att underlätta för cykeln som trafikslag.

Stöd till flygnäringen

Flyget är en viktig del av kollektivtrafiken och behövs för att hela Sverige ska leva, och det utgör en viktig komponent för fler jobb och ökad konkurrenskraft. Den avklingande pandemin har slagit hårt mot flygnäringen. Regeringens åtgärder har främst handlat om att rädda SAS, medan övriga flygaktörer, marktjänstbolag och flygledning inte fått samma typ av stöd.

Pandemin fick med början i mars den reguljära flygverksamheten att i princip upphöra, med endast enskilda linjer på några få flygplatser i fortsatt trafik. Flygplatser i Sverige har under denna tid sett stora intäktstapp. I nuläget står fortfarande tio flygplatser helt utan flygtrafik.

Regeringen spår att det dröjer till 2022 innan flygbranschen återhämtat sig till 2019 års nivåer. Flygbranschen bedömer att det kommer att ta ännu längre tid – till 2025. För att stödja flygnäringens återhämtning i spåren av pandemin tar Kristdemokraterna därför bort flygskatten under nästa år. Vi tillför också 100 miljoner kronor till anslaget Ersättning avseende icke statliga flygplatser under 2022 för att hjälpa de mindre flygplatserna ur krisen.

Kristdemokraterna säger nej till en förtida avveckling av Bromma, och vi kräver också att regeringen skyndsamt utreder vad som behövs för att Arlanda skall utvecklas till en internationell hubb.

Ökad säkerhet på järnvägsstationer

De senaste åren har vi sett en förvärrad hotbild mot platser som samlar många människor, såsom tågstationer, då terrorattacker skett åtskilliga gånger i Europa. Trafikverket bör omgående i samarbete med kommuner och landsting arbeta fram en åtgärdsplan för att öka tryggheten och säkerheten inom infrastrukturen och göra den mindre sårbar för sabotage och terror. Kristdemokraterna avsätter 10 miljoner mer än regeringen för detta ändamål.

Utveckla ett fungerande godsstråk

Nio av tio transporter sker på väg. Trots det är det viktigt att vi gör strategiska satsningar på järnvägsnätet. Kristdemokraterna har sagt nej till höghastighetståg samt en

del av regeringens tillfälliga anslag till underhåll av järnväg. Istället har vi valt att fokusera våra järnvägssatsningar på att skapa ett fungerande gods- och personstråk ifrån norra Sverige till Göteborgs hamn och kontinenten via Skåne.

Vi är också positiva till att Trafikverket tillsammans med kommuner och regioner utvecklar nya sätt att förbättra järnvägen. Kommunerna och regionerna längs med Kinnekullebannan och Inlandsbanan har börjat titta på olika former av vätgaslösningar, vilket är billigare än elektrifiering. I Kalmar har man också tittat på ett projekt där man arbetar med partiell elektrifiering, vilket innebär att tåg laddas under delar av sträckan och går på batterier under övriga delar av sträckan.

Ytterligare så önskar vi få till en förstärkning av den nordiska triangeln. Detta bör kunna ske i samverkan mellan Sverige, Norge och Danmark samt våra regioner och kommuner.

22 Sammanhållning över gränserna

Solidariteten och medmänskligheten gör inte halt vid någon nationsgräns. Svensk utrikespolitik ska utgå från värderingar. Människovärdet är universellt och får inte relativiseras av geografiska gränser. De globala klyftorna är med denna utgångspunkt oacceptabla. Sverige ska stå upp för och försvara universella värden såsom mänskliga fri- och rättigheter, demokrati och rättsstatens principer för att stärka fred, frihet och utveckling, förståelse och försoning. Sveriges utrikespolitik ska vara ett uttryck för den i kristdemokratin grundläggande principen att vi alla har ett ansvar för varandra.

Kristdemokraterna vill ha en ambitiös utvecklingspolitik med det slutliga målet att det internationella biståndet en dag inte längre ska behövas. Kristdemokraterna har länge varit pådrivande för att minst en procent av Sveriges bruttonationalinkomst (BNI) ska avsättas till internationellt bistånd varje år och vårt förslag till biståndsram för 2022 når upp till detta mål. Utöver biståndspolitik bör staten på olika sätt främja människors frivilliga engagemang och gåvogivande till biståndsändamål.

Sverige bör även verka för att andra länder höjer sina biståndsnivåer. Bara ett fåtal av EU:s medlemsländer når upp till unionens mål om minst 0,7 procent av BNI. När biståndspolitik alltmer styrs av nationella intressen och inte av utvecklingen i världen måste Sverige stå upp för en fortsatt generös biståndspolitik. Samtidigt menar vi att det krävs högre samstämmighet mellan bistånd och säkerhetspolitik. Fred och stabilitet är en förutsättning för att kunna bedriva utvecklingssamarbete. Oftast är det de konfliktdrabbade länderna som är i störst behov av hjälpinsatser utifrån. Kristdemokraterna vill exempelvis intensifiera kampen mot islamistisk terror i Sahel, söder om Sahara, och samtidigt utöka biståndsinsatserna dit.

Det är av största vikt att insatserna är effektiva och leder till verklig skillnad. De myndigheter och organisationer som administrerar biståndet måste parallellt stärkas för att biståndet ska hålla hög kvalitet. Det måste säkerställas att kapaciteten för att administrera och följa upp biståndsinsatser är hög. Behoven i världen är stora och medel ska inte gå förlorade på grund av dålig kontroll och insyn. Sverige bör kanalisera mer bistånd via ideella organisationer som når fram men också utveckla metoder för att distribuera medel direkt till befolkningen för att avhjälpa fattigdom och stötta lokala marknader, exempelvis i länder där korruptionen är utbredd i statsförvaltningen.

Coronapandemin har allvarligt försvårat ansträngningarna för att nå Agenda 2030-målen. Pandemin förvärrar existerande problem med hunger, fattigdom, bristfällig skolgång och tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa. Redan före pandemin hade framstegen i fråga om att minska och utrota världens hunger stannat av. Bara under 2020 ökade antalet människor som inte har tillräckligt med mat för dagen med 320 miljoner. Enligt en rapport från organisationen Oxfam överstiger antalet människor som dött av hunger till följd av pandemin antalet som dött i covid-19 efter att ha smittats av viruset.

Coronakrisen har även förvärrat befintliga konflikter och hungern ser ut att öka mest i konfliktdrabbade länder såsom Afghanistan, Etiopien, Jemen, Sydsudan, Syrien och Venezuela, för att nämna några. Även länder som tidigare haft en positiv utveckling med en växande lägre medelklass har drabbats hårt. Delar av medelklassen i flera folkrika länder som Indien, Sydafrika och Brasilien står på randen till att falla tillbaka i fattigdom. Det försämrar deras livsvillkor och framtidsutsikter men riskerar också att få konsekvenser för världsekonomin.

Pandemin har även bidragit till ökad övervakning av invånare i land efter land. Många gånger har dessa åtgärder ansetts vara nödvändiga för att hindra smittspridningen. Men smittspridningen har också blivit en förevändning för auktoritära styren att underminera demokratin och de framsteg för öppenhet och mänskliga rättigheter som har gjorts runt om i världen. Det är allvarligt och måste motverkas.

I pandemins spår har även antalet flickor som ryckts från skolgång och gifts bort ökat lavinartat. Även antalet offer för sexuellt våld och människohandel har ökat. Det är nu än viktigare att Sveriges insatser fokuseras på att stödja de mest utsatta och stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter genom stöd till lokala aktörer och civilsamhället. Sverige måste nu göra ytterligare ansträngningar för att främja flickors rättigheter och möjligheter.

Kristdemokraterna menar att Sverige också bör kraftsamla inom ramen för biståndet för att agera mot den omedelbara hungern, men även genom utvecklingsbiståndet satsa på att agera genom att förebygga klimatförändringarnas negativa effekt på matförsörjningen. Förebyggande insatser har långt större effekt per satsad krona än katastrofbistånd.

Svältkatastrofer, krig och konflikter har gjort att fler människor än på många decennier nu är på flykt. Sverige har tagit ett mycket stort ansvar för att hjälpa människor som flytt till tryggheten i vårt land.

Att antalet människor som kommer till Sverige nu har minskat betyder dock inte att flyktingsituationen i världen har förbättrats. Sverige måste därför omfördela än mer biståndsmedel för att möta de stora humanitära behov som finns i vår omvärld. Samtidigt måste vi se till att det långsiktiga utvecklingsbiståndet, som motverkar att kris och konflikt uppstår, inte dräneras. Det multilaterala stöd som Sverige ger till en rad olika FN-organ bör fokuseras och i större utsträckning samlas hos de organ som har mest omfattande verksamhet bland flyktingar och som arbetar med barns säkerhet och rättigheter, såsom UNHCR, WFP och Unicef.

För att de människor som fallit offer för terrorism ska kunna återfå sin framtidstro och hopp om att morgondagen är ljusare än gårdagen krävs att de terrorister som ödelagt oskyldiga människors liv ställs inför rätta. Detta kan endast ske om världssamfundet gemensamt agerar och utkräver ansvar från de länder och de individer som varit ansvariga för den typen av övergrepp. Kristdemokraterna förespråkar inrättandet av en särskild tribunal för brott begångna av Islamiska staten för att döma de skyldiga och

skipa rättvisa. Detta har gjorts i andra fall, t.ex. i Irak där Iraqi Special Tribunal (IST) upprättades för att utreda och döma de ansvariga för Saddam Husseins regims brott mot mänskligheten. En motsvarande lösning måste till för att utkräva ansvar för Islamiska statens terrordåd och brott mot mänskligheten.

Särskilt viktigt är det att kristna minoriteter (kaldéer/syrianer/assyrier) och jezidier som under 2014 utsattes för folkmord och sexualiserat våld ges upprättelse och att förövarna ställs inför rätta.

Förtrycket av religiösa och etniska minoriteter ökar och människors religionsfrihet kränks. Sedan länge är kristna den mest förföljda religiösa gruppen i världen, med omfattande förföljelse i Mellanöstern och delar av Afrika och Asien. Sverige bör i internationella sammanhang arbeta för att värna utsatta minoriteter.

Inbördeskriget i Jemen är vår tids största humanitära katastrof. Mer än 230 000 människor har fått sätta livet till sedan konflikten inleddes 2014. Det råder stor brist på mat, vatten, mediciner och bränsle i landet. Fler än 24 miljoner människor, över 80 procent av befolkningen, många av dem barn, är i akut behov av humanitärt stöd. Sveriges bidrag till sådant är uppskattat, men vi har även ett ansvar att motverka att konflikten eldas på ytterligare genom att stoppa nya leveranser av svensktillverkad krigsmateriel till krigförande länder.

Vi lever i en alltmer orolig värld. Det amerikanska tillbakadragandet från Afghanistan riskerar inte bara att vrida tillbaka klockan för de flickor som fått möjlighet att gå i skolan. Risken är överhängande att Afghanistan åter blir världens främsta tillhåll för islamistisk terrorism. Den internationella insatsens reträtt från landet har skapat ett säkerhetspolitiskt vakuum som snabbt kan fyllas av andra aktörer. Auktoritära stater som Kina, Ryssland och Iran vinner mark i Mellanöstern när USA vänder blickarna åt ett annat håll. Den humanitära situationen kan snabbt förvärras och situationen riskerar att skapa en flyktingkris.

Utvecklingen försämrar också säkerheten i Europa. I vårt absoluta närområde ser vi hur Ryssland betar sig alltmer aggressivt mot sina grannländer. I Belarus fortsätter protesterna för demokrati och mot en alltmer nyckfull och repressiv regim. I det instabila läge som nu råder krävs betydligt mer av internationell samverkan. Sverige bör prioritera insatser som bekämpar det fruktansvärda som människor flyr ifrån. Det är därför av stor vikt att Sverige kan ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande insatser inom ramen för Nato, FN, EU och OSSE.

23 Finansiering

Kristdemokraterna föreslår i denna motion omfattande satsningar för att stärka bland annat välfärden, tryggheten, jobben och landsbygden. Det handlar om både skattesänkningar och utgiftsökningar. Inom ramen för en ansvarsfull ekonomisk politik och för att ta ansvar för statens finanser nu och på lång sikt samt för att respektera det finanspolitiska ramverket förstärker Kristdemokraterna statsbudgeten genom både utgiftsminskningar och inkomstförstärkningar. I tabell 7 nedan finns en sammanställning av större budgetförstärkningar.

Tabell 7 Urval av finansiering, Kristdemokraternas budgetmotion 2022*Miljoner kronor*

	2022	2023	2024
Nej till höjt tak för sjukpenningen från 8 till 10 pbb	-2 638	-2 638	-2 638
Nej till familjeveckan, till förmån för egna förslag	-3 194	-3 810	-3 888
Nedtrappning av taket i temporärt höjd a-kassa	-500		
Neddragningar av vissa arbetsmarknadsåtgärder, till förmån för egna förslag	-2 821	-2 691	-3 177
Återinförd bortre gräns i sjukförsäkringen		-1 700	-1 700
Höjd lånedel istället för bidragsdel i fråga om studiemedel	-1 290	-1 230	-1 220
Nej till byggsubventioner och stöd till energieffektivisering	-1 865	-1 080	-5 780
Nej till Skogsutredningen och åtgärder under UO20 anslag 1:14	-3 446	-3 996	-3 260
Nej till elbusspremie	-1 100		
Långsammare utbyggnad av Klimatklivet	-300	-600	-1 300
Nej till skattereduktion för boende i vissa kommuner	-1 350	-1 350	-1 350
Nej till skattereduktion för förvärvsinkomster, till förmån för eget jobbskatteavdrag	-9 120	-14 470	-16 770
Borttagande av ineffektiva sänkningar av arbetsgivaravgifter	-11 670	-2 640	-1 030
Långsamt avtrappat ränteavdrag (1 % per år) samt tak på 75 tkr	-2 000	-3 300	-4 800
Höjd fastighetsskatt för obebyggd tomtmark (hyreshusenheter)	-800	-800	-800
Tidigarelägger regeringens föreslagna höjda skatt på tobak	-410	-870	
Tidigarelägger regeringens föreslagna höjda skatt på alkohol	-550	-150	
Omfördelning av vissa av regeringens satsningar inom vård och infrastruktur (delfinansierar KD-reformer)	-7 150	-5 370	-2 650
Summa	-50 204	-46 695	-50 363

Nej till familjeveckan, till förmån för egen politik

Kristdemokraterna föreslår en rad ekonomiska förbättringar för barnfamiljer samt har sedan tidigare ett eget förslag om utvidgad tjänstledighet för tid med barnen.

Tillsammans med ett jobbskatteavdrag för föräldrar och en höjd barndel i bostadsbidraget och höjd lägstanivå i föräldrapenningen förstärks barnfamiljernas ekonomi och möjliggörs ett utökat utrymme att vara ledig med barnen.

Nej till höjd taknivå för sjukpenningen

Regeringen höjer taket från 8 till 10 prisbasbelopp. Kristdemokraterna menar att denna reform, som främst träffar höginkomsttagare, inte är prioriterad i nuläget och innebär ett långsiktigt utökat åtagande för staten. Vi anser att det finns andra reformer som är mer angelägna.

Byggsubventioner och energieffektivisering

Kristdemokraterna anser att bostadsbyggande främjas genom regelförenklingar, lagmässiga reformer samt åtgärder för att fler ska kunna efterfråga nya bostäder, inte byggsubventioner till byggherrar som visat sig vara ineffektiva och snedvrider konkurrensen. Vi säger därför nej till regeringens investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder samt energieffektivisering av flerbostadshus.

Temporärt utbyggd a-kassa

Enligt forskning riskerar högre a-kassenivåer att cementera och spä på arbetslösheten och hämma den ekonomiska återhämtningen, vilket varken är bra för de arbetslösa eller för svensk ekonomi. Kristdemokraterna gör därför en nedtrappning av taket för a-kassan tillbaka till nivåerna som gällde före coronakrisen. Vi behåller dock det generösare arbetsvillkoret och den högre grundnivån under 2022, med ambitionen att behålla detta även senare.

Ineffektiva sänkningar av arbetsgivaravgifter

De sänkta arbetsgivaravgifterna för unga samt regional nedsättning av arbetsgivaravgifter är trubbiga reformer för att få fler i jobb. Utvärderingar har i olika omgångar konstaterat att effekterna är svaga. Kristdemokraterna säger därför nej till tidigare införda skattesänkningar i fråga om ungas arbetsgivaravgifter. Denna förändring bör ske från och med den 1 januari 2022. Även det särskilda avdraget i vissa fall vid avgiftsberäkningen om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (regional nedsättning av arbetsgivaravgifter) bör tas bort från och med den 1 januari 2022.

Vi föreslår också ett borttagande av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för upp till två anställda, det så kallade växastödet, från och med den 1 januari 2022. Istället satsar vi på mer effektiva jobbreformerna och skattelättnader, exempelvis förstärkningar av nystartsjobben.

Skattereduktion för förvärvsinkomster och boende i vissa kommuner

Kristdemokraterna föreslår bl.a. ett nytt jobbskatteavdrag med motsvarande sänkning för pensionärer, dubbla jobbskatteavdrag för vissa grupper och höjd brytpunkt för statlig inkomstskatt. Vi säger därför nej till den förstärkta skattereduktion för förvärvsinkomster som aviserats i budgetpropositionen för 2022 samt den förstärkning som aviserades för 2022–2023 i budgetpropositionen för 2021. Denna förändring bör träda ikraft den 1 januari 2022. Vi säger också nej till den tidigare införda skattereduktionen för boende i vissa glest befolkade områden (stödområde a och b). Den bör tas bort från och med den 1 januari 2022. Kristdemokraterna menar att den skapar, av staten sanktionerade, orättvisor mellan kommungränser.

Neddragningar inom arbetsmarknadspolitiken

Kristdemokraterna anser att de så kallade matchningstjänsterna bör byggas ut i långsammare takt än det som föreslagits i budgetpropositionen, då implementeringen av systemet går mycket snabbt. Vi anser även att introduktionsjobben bör läggas ner, och vi minskar på extratjänsterna, då de har visat låga resultat. Istället bygger vi ut nystartsjobben, ökar drivkrafterna att gå från bidrag till arbete samt reformerar bidragssystemet.

Införande av tidsgräns i sjukförsäkringen

Den borttagna bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen riskerar enligt flera remissinstanser att leda till att de långa sjukfallen ökar, vilket förvärrar återgången till arbete. Dessutom riskerar förslaget att minska drivkrafterna för såväl myndigheter som den enskilde att sätta in kraftfulla resurser för att möjliggöra återgång till arbete. Vi återinför därför den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen.

Höjd lånedel istället för bidragsdel i fråga om studiemedel

Kristdemokraterna säger nej till den höjning av bidragsdelen av studiemedlet som gjordes i budgetpropositionen 2018. Istället höjer vi lånedelen av studiemedlet med motsvarande summa.

Avtrappade ränteavdrag

Kristdemokraterna föreslår en långsam avtrappning av ränteavdragen med 1 procentenhet per år. Vi sänker också taket för den högre nivån av ränteavdrag från 100 000 kr till 75 000 kr per år.

Höjd skatt på alkohol och tobak från 2022

Regeringen höjer skatten på alkohol och tobak från 2023. Kristdemokraterna tidigare lägger den tidigare aviserade höjning från budgetpropositionen 2021 samt den i budgetpropositionen för 2022.

Neddragningar inom utgiftsområde 20

Kristdemokraterna värnar miljön och vill se verkningsfulla åtgärder. Därför föreslår vi utgiftsminskningar på åtgärder som har dålig effekt eller som är av principiell natur. Vi bygger ut Klimatklivet i något långsammare takt för att värna effektivitet. Vi säger nej till de förslag som presenterats med anledning av Skogsutredningen och har därmed besparingar på dessa anslag. Vi säger nej till regeringens tillfälligt utvidgade klimatpremie för inköp av elektrifierade bussar.

24 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 8 Inkomster i statens budget (KD)

Miljoner kronor – avvikelse från regeringen

	2022	2023	2024
Direkta skatter på arbete	-13 277	-10 688	-12 589
Indirekta skatter på arbete	13 240	4 420	2 800
Skatt på kapital	-3 860	1 730	4 810
Skatt på konsumtion och insatsvaror	182	1 042	-28
Offentliga sektorns skatteintäkter	-4 315	-4 096	-5 607
avgår skatter till andra sektorer	3 993	3 913	4 113
Statens skatteintäkter	-322	-183	-1 494
Periodiseringar	±0	±0	±0
Statens skatteinkomster	-322	-183	-1 494
Övriga inkomster	-200	±0	±0
Inkomster i statens budget	-522	-183	-1 494

Tabell 9 Statens budgetsaldo och statsskulden (KD)*Miljoner kronor – avvikelser från regeringen*

	2022	2023	2024
Inkomster i statens budget	-522	-183	-1 494
därav inkomster av försåld egendom	±0	±0	±0
Utgifter i statens budget	3 566	4 009	2 719
därav statsskuldräntor	±0	±0	±0
Riksgäldskontorets nettoutlåning	900	860	850
Kassamässig korrigering	±0	±0	±0
Statens budgetsaldo	-4 088	-4 192	-4 214
Statsskuld vid årets slut	4 088	8 280	12 493

Tabell 10 Den offentliga sektorns finanser (KD)*Miljoner kronor – avvikelser från regeringen*

	2022	2023	2024
Offentlig sektors inkomster	-2 925	-2 426	-3 937
Offentlig sektors utgifter	-3 059	-2 595	-3 945
Finansiellt sparande i offentlig sektor	134	169	7
Staten	-3 188	-3 332	-3 364
Ålderspensionssystemet	851	1 041	1 041
Kommunsektorn	2 471	2 460	2 330
Finansiellt sparande i procent av BNP (nivå)	-0,65 %	0,52 %	0,84 %

Tabell 11 Kommunsektorns finanser (KD)*Miljoner kronor – avvikelser från regeringen*

	2022	2023	2024
Kommunernas inkomster	1 021	1 081	981
Kommunal inkomstskatt	-3 903	-3 743	-3 943
Kapitalinkomster och övriga inkomster	1 500	1 500	1 500
Statsbidrag under utgiftsområde 25	4 824	4 724	924
därav ekonomiska regleringar	5 200	5 100	1 300
Statsbidrag från övriga utgiftsområden	-1 400	-1 400	2 500
Utgifter	-1 450	-1 379	-1 349
Finansiellt sparande i kommunsektorn	2 471	2 460	2 330

25 Förslag till utgiftsramar

Tabell 12 Förslag till utgiftsramar 2022 (KD)

Tusental kronor

Utgiftsområde	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1 Rikets styrelse	17 268 338	-148 500
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	17 971 183	137 000
3 Skatt, tull och exekution	12 729 734	130 000
4 Rättsväsendet	61 688 986	1 593 000
5 Internationell samverkan	2 235 117	-14 000
6 Försvar och samhällets krisberedskap	76 525 799	-342 000
7 Internationellt bistånd	51 939 762	±0
8 Migration	8 456 364	295 000
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	112 483 613	5 027 800
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	97 721 457	-2 110 800
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	41 786 128	400 000
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	103 040 770	-1 843 800
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	6 319 015	-125 000
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	94 025 726	500 000
15 Studiestöd	27 801 485	-1 690 000
16 Utbildning och universitetsforskning	94 529 445	248 000
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	18 454 593	453 000
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	7 025 334	-1 012 600
19 Regional utveckling	5 241 801	75 000
20 Allmän miljö- och naturvård	21 851 580	-3 380 000
21 Energi	4 454 924	115 000
22 Kommunikationer	76 964 552	822 000
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	22 044 754	-576 600
24 Näringsliv	9 344 901	-711 000
25 Allmänna bidrag till kommuner	152 322 194	4 824 000
26 Statsskuldräntor m.m.	12 155 200	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	47 836 848	±0
Summa utgiftsområden	1 204 219 603	2 665 500
Minskning av anslagsbehållningar inkl. SSR	-6 681 205	±0
Summa utgifter	1 197 538 398	2 665 500
Riksgäldskontorets nettoutlåning	-60 090 130	900 000
Kassamässig korrigerering	370 837	±0
Summa	1 137 819 105	3 565 500

Tabell 13 Förslag till utgiftsramar 2023–2024 (KD)*Miljoner kronor*

Utgiftsområde	Avvikelse från regeringen	
	2023	2024
1 Rikets styrelse	-192	-192
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	152	202
3 Skatt, tull och exekution	140	140
4 Rättsväsendet	1 920	3 575
5 Internationell samverkan	-16	-18
6 Försvar och samhällets krisberedskap	-272	-192
7 Internationellt bistånd	±0	±0
8 Migration	350	395
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	4 503	10 888
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-8 376	-8 376
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	400	400
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-2 495	-2 573
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	-271	88
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	5 823	6 076
15 Studiestöd	-1 630	-1 620
16 Utbildning och universitetsforskning	1 646	1 658
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	428	482
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	-738	-5 818
19 Regional utveckling	40	15
20 Allmän miljö- och naturvård	-3 974	-4 244
21 Energi	115	115
22 Kommunikationer	752	5
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	537	337
24 Näringsliv	-417	-397
25 Allmänna bidrag till kommuner	4 724	924
26 Statskuldsräntor m.m.	±0	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	±0	±0
Summa utgiftsområden	3 149	1 869
Minskning av anslagsbehållningar inkl. SSR	±0	±0
Summa utgifter	3 149	1 869
Riksgäldskontorets nettoutlåning	860	850
Kassamässig korrigerig	±0	±0
Summa	4 009	2 719

26 Beräkning av statsbudgetens inkomster

Tabell 14 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2022 (KD)

Tusental kronor

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1100 Direkta skatter på arbete	699 968 626	-13 277 000
1111 Statlig inkomstskatt	54 707 724	-1 530 000
1115 Kommunal inkomstskatt	829 121 840	-3 903 000
1120 Allmän pensionsavgift	142 000 175	-90 000
1130 Artistskatt	±0	±0
1140 Skattereduktioner	-325 861 113	-7 754 000
1200 Indirekta skatter på arbete	656 081 264	13 240 000
1210 Arbetsgivaravgifter	650 550 006	13 140 000
1240 Egenavgifter	13 916 853	100 000
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	-44 607 084	±0
1270 Särskild löneskatt	54 580 049	±0
1280 Nedsättningar	-18 948 405	±0
1290 Tjänstegruppliv	589 845	±0
1300 Skatt på kapital	316 724 321	-3 860 180
1310 Skatt på kapital, hushåll	86 042 613	1 950 000
1320 Skatt på företagsvinster	166 837 235	-6 603 130
1330 Kupongskatt	5 759 753	±0
1340 Avkastningsskatt	7 423 010	±0
1350 Fastighetsskatt	35 927 402	800 000
1360 Stämpelskatt	14 734 308	-7 050
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	671 957 954	182 000
1410 Mervärdesskatt, hushåll	526 816 803	430 000
1420 Skatt på alkohol och tobak	28 519 640	960 000
1430 Energiskatt	56 482 051	±0
1430 Energiskatt	±0	±0
1440 Koldioxidskatt	21 954 815	±0
1450 Övriga skatter på energi och miljö	7 223 481	-1 208 000
1470 Skatt på vägtrafik	23 400 368	±0
1480 Övriga skatter	7 560 796	±0
1500 Skatt på import	6 990 812	±0
1600 Restförda och övriga skatter	14 227 748	-600 000
1700 Avgående poster, skatter till EU	-6 990 812	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	2 358 959 913	-4 315 180
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-1 142 287 113	3 993 000

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
Statens skatteintäkter (periodiserat)	1 216 672 800	-322 180
1900 Periodiseringar	5 124 024	±0
1000 Statens skatteinkomster (kassamässigt)	1 221 796 824	-322 180
Övriga inkomster (kassamässigt)	-30 802 590	-200 000
2000 Inkomster av statens verksamhet	44 456 316	-200 000
3000 Inkomster av försåld egendom	5 000 000	±0
4000 Återbetalning av lån	528 834	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	18 038 000	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	27 786 900	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-126 612 640	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	±0	±0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	1 190 994 234	-522 180

Tabell 15 Beräkning av statsbudgetens inkomster 2023–2024 (KD)

Miljoner kronor

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen	
	2023	2024
1100 Direkta skatter på arbete	-10 688	-12 589
1111 Statlig inkomstskatt	-2 740	-3 940
1115 Kommunal inkomstskatt	-3 743	-3 943
1120 Allmän pensionsavgift	-170	-170
1130 Artistskatt	±0	±0
1140 Skattereduktioner	-4 035	-4 536
1200 Indirekta skatter på arbete	4 420	2 800
1210 Arbetsgivaravgifter	4 320	2 700
1240 Egenavgifter	100	100
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	±0	±0
1270 Särskild löneskatt	±0	±0
1280 Nedsättningar	±0	±0
1290 Tjänstegruppliv	±0	±0
1300 Skatt på kapital	1 730	4 810
1310 Skatt på kapital, hushåll	3 250	4 750
1320 Skatt på företagsvinster	-2 313	-733
1330 Kupongskatt	±0	±0
1340 Avkastningsskatt	±0	±0
1350 Fastighetskatt	800	800
1360 Stämpelskatt	-7	-7

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen	
	2023	2024
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	1 042	-28
1410 Mervärdesskatt, hushåll	580	580
1420 Skatt på alkohol och tobak	1 020	±0
1430 Energiskatt	±0	±0
1430 Energiskatt	±0	±0
1440 Koldioxidskatt	±0	±0
1450 Övriga skatter på energi och miljö	-558	-608
1470 Skatt på vägtrafik	±0	±0
1480 Övriga skatter	±0	±0
1500 Skatt på import	±0	±0
1600 Restförda och övriga skatter	-600	-600
1700 Avgående poster, skatter till EU	±0	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter (periodiserat)	-4 096	-5 607
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	3 913	4 113
Statens skatteintäkter (periodiserat)	-183	-1 494
1900 Periodiseringar	±0	±0
1000 Statens skatteinkomster (kassamässigt)	-183	-1 494
Övriga inkomster (kassamässigt)	±0	±0
2000 Inkomster av statens verksamhet	±0	±0
3000 Inkomster av försåld egendom	±0	±0
4000 Återbetalning av lån	±0	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	±0	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	±0	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	±0	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	±0	±0
Statsbudgetens inkomster (kassamässigt)	-183	-1 494

Ebba Busch (KD)

Jakob Forssmed (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Andreas Carlson (KD)

Camilla Brodin (KD)

Hans Eklind (KD)

Mikael Oscarsson (KD)